
Arbeidsmarkteffecten webmodule VAR en medeverantwoordelijkheid opdrachtgever

Eindrapport

Opdrachtgever: de Ministeries van Economische Zaken, Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid

SEOR

Kees Zandvliet
Matthijs de Jong
Fleur Malschaert

Bureau Mediad

Marieke Meij

Rotterdam, 30 juni 2014

Arbeidsmarkteffecten webmodule VAR en medeverantwoordelijkheid opdrachtgever

Eindrapport

Opdrachtgever: de Ministeries van Economische Zaken, Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid

<i>Contactpersoon</i>	Kees Zandvliet
<i>Adres</i>	SEOR, Erasmus Universiteit Rotterdam Postbus 1738 3000 DR ROTTERDAM
<i>Telefoon</i>	010 – 408 2220
<i>Fax</i>	010 – 408 9650
<i>E-mail</i>	zandvliet@seor.eur.nl

COLOFON

Dit rapport doet verslag van onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, mede namens de Ministeries van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij SEOR BV. Het gebruik van het materiaal in dit rapport is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldiging en/of openbaarmaking in welke vorm dan ook is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van SEOR BV.

Het onderzoek is uitgevoerd door SEOR BV in samenwerking met bureau Mediad.

Dit rapport is een uitgave van SEOR BV
Marconiplein 16, Postbus 1738, 3000 DR Rotterdam

Voorwoord

Eind 2013 heeft het Ministerie van Economische Zaken, mede namens het Ministerie van Financiën en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan SEOR opdracht gegeven voor een onderzoek naar de verwachte arbeidsmarkteffecten van de voorgenomen introductie van de webmodule VAR en medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever.

Het onderzoek is uitgevoerd door SEOR in samenwerking met Bureau Mediad. Het onderzoeksteam bestond uit Kees Zandvliet (projectleider), Matthijs de Jong, Fleur Malschaert en José Gravesteijn van SEOR. Marieke Meij van Bureau Mediad was eindverantwoordelijk voor het door Mediad uitgevoerde veldwerk onder opdrachtgevers en zzp'ers.

Het onderzoek is begeleid door een commissie bestaande uit:

Monique Aerts	Ministerie van Economische Zaken
Bram van Dijk	Ministerie van Economische Zaken
Anne de Jong	Ministerie van Financiën
Eric Rutten	Ministerie van Financiën
Jochem van der Veen	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Thijs Weistra	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Wij danken de commissieleden voor hun waardevolle suggesties voor de aanpak van het onderzoek en commentaren op concept rapportages.

Niet in de laatste plaats bedanken wij alle bedrijven, zzp'ers, experts en organisaties voor hun bijdrage aan het onderzoek in de vorm van een interview of deelname aan een enquête.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	1
1.1	Achtergrond en doel van het onderzoek.....	1
1.2	Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	3
1.3	Aanpak van het onderzoek	4
1.4	Opzet van het rapport.....	7
2.	Het gebruik van de VAR	9
2.1	Inleiding.....	9
2.2	Ontwikkeling in het gebruik van de VAR.....	10
2.3	Huidige situatie	11
2.3.1.	Inzet zzp'ers door opdrachtgevers.....	11
2.3.2	Bezit en gebruik VAR door zzp'ers	15
2.4	Contouren voorgenomen wijzigingen VAR-procedure	18
2.5	Gevolgen voor gebruik van de nieuwe VAR.....	20
2.6	Conclusies	26
3.	Gevolgen voor schijnzelfstandigheid	29
3.1	Inleiding.....	29
3.2	Indicaties voor de omvang van schijnzelfstandigheid	29
3.3	Effecten nieuwe VAR op omvang schijnzelfstandigheid.....	33
3.4	Conclusies	38
4.	Gevolgen voor de arbeidsmarkt	41
4.1	Inleiding.....	41
4.2	Effect op inzet zzp'ers door opdrachtgevers	41
4.3	Verwachtingen van zzp'ers	43
4.4	Resultaten vignettenmethode	46
4.5	Gevolgen voor andere categorieën arbeid en bemiddelaars	50
4.6	Arbeidsmigratie.....	52
4.7	Conclusies verwachte arbeidsmarkteffecten.....	56
5.	Economische effecten.....	59
5.1	Inleiding.....	59

5.2	Effect op kosten en positie	59
5.3	Het informele circuit	61
5.4	Effecten op economie, productiviteit en sociale zekerheid	64
5.5	Meetpunten	66
5.6	Conclusies	68
6.	Conclusies	69
	Literatuur	73
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	75
B1.1	Inleiding.....	75
B1.2	Deskresearch.....	75
B1.3	Enquête onder opdrachtgevers	75
B1.4	Enquête onder zzp'ers	80
B1.5	Interviews.....	83
B1.6	Onderzoekskader	86
Bijlage 2	Vragenlijst onderzoek onder opdrachtgevers.....	87
Bijlage 3	Vragenlijst onderzoek onder zzp'ers.....	105
Bijlage 4	Tabellenbijlage	121

1. Inleiding

1.1 Achtergrond en doel van het onderzoek

Aanleiding

De directe aanleiding tot voorliggend onderzoek is de aankondiging van 17 september 2012¹ van het toenmalige kabinet dat zij de transparantie bij het kwalificatieproces van arbeidsrelaties/marktrelaties wil vergroten door deze kwalificatie beter te laten aansluiten bij de bestaande jurisprudentie over ondernemerschap. Dit voornemen is begin 2014 concreet gemaakt door de ontwikkeling van een webmodule die, zoals al is aangekondigd in het ZZP-actieplan voor vermindering van de regeldruk voor zzp'ers, tot doel heeft de Verklaring Arbeidsrelatie (VAR) te vereenvoudigen en te verduidelijken². Tegelijkertijd is bestrijding van schijnzelfstandigheid een belangrijk onderdeel van het sociaal akkoord van 11 april 2013. Het is de bedoeling dat de nieuwe VAR-procedure met medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever daar een bijdrage aan levert. Van schijnzelfstandigheid is sprake als een werkende formeel werkzaam is als ondernemer, maar feitelijk werkt als een werknemer.

Nieuwe procedure voor de VAR

De essentie van de nieuwe aanvraagprocedure via een webmodule betreft twee componenten:

- VAR aanvragen met een meer op de specifieke situatie van de zzp'er toegespitste vragenlijst;
- Medeverantwoordelijkheid van opdrachtgever in de arbeidsrelatie door toetsing van de VAR.

De eerste component van de webmodule betreft de vragenlijst die ook in de huidige aanvraag door de zzp'er zelf wordt ingevuld. Op basis van de door de zzp'er ingevulde gegevens geeft de Belastingdienst een kwalificatie van zijn of haar voordelen die in een kalenderjaar worden genoten of zullen worden genoten uit de arbeidsrelatie(s). De aanvraag van de kwalificatie verandert dus niet, maar de inhoud van de vragenlijst wel, zodat in voorkomende gevallen een nauwkeuriger oordeel kan worden geveld over de aard van de arbeidsrelatie/marktrelatie. De beoogde aanpassing van de vragenlijst omvat:

- Uitbreiding van het aantal vragen;
- Verandering van enkele bestaande vragen en antwoorden;
- Verandering van de volgorde van vragen;
- Toespitsing op de situatie, zodat de aanvrager alleen de vragen hoeft te beantwoorden die voor zijn of haar situatie relevant zijn. Hierdoor zullen bepaalde aanvragers minder vragen hoeven te beantwoorden dan in de huidige vragenlijst. Maar hoe onduidelijker de juridische status van de arbeidsrelaties/marktrelaties van de aanvrager, hoe meer vragen deze zal moeten beantwoorden.

¹ Kamerstukken II, 2011/12, 31311, nr. 91.

² Kamerstukken II, 2011/12, 29515, nr. 338, Bijlage.

De tweede component van de nieuwe aanpak betreft de (gedeeltelijke) medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever, voor zijn aandeel in de arbeidsrelatie. Deze medeverantwoordelijkheid gaat om de feiten en omstandigheden zoals die bij de aanvraag door de zzp'er zijn ingevuld en zaken betreffen waarop de opdrachtgever beslissende invloed heeft. Het gaat dan bijvoorbeeld om de voorwaarden waarop en omstandigheden waaronder de zzp'er de opdracht dient uit te voeren, de mogelijkheid voor de zzp'er om zich te laten vervangen en of de zzp'er eerder voor de opdrachtgever heeft gewerkt. Via de webmodule worden de vragen en antwoorden op de VAR voor de opdrachtgever zichtbaar. Deze kan – net als nu – de door de opdrachtnemer gegeven antwoorden toetsen aan de feiten en omstandigheden. Als de antwoorden naar de mening van de opdrachtgever correct zijn, dan kan deze een kopie van de VAR in zijn administratie bewaren om vrijwaring te hebben voor eventuele naheffing van loonbelasting en premies werknemersverzekeringen. Als de antwoorden niet correct zijn, dan kan de opdrachtgever aan de opdrachtnemer verzoeken om de vragen juist te beantwoorden, waarbij onzeker is of de Belastingdienst de VAR nog toekent³. Als de opdrachtgever de incorrecte antwoorden accepteert, dan loopt hij risico op naheffing. Via deze procedure wordt het risico op naheffing dus verdeeld tussen opdrachtnemer en opdrachtgever. Ieder is verantwoordelijk voor de weergave van de feiten en omstandigheden van de arbeidsrelatie waarop hij of zij beslissende invloed heeft.

Het voornemen is om de nieuwe aanpak per 1 januari 2015 van kracht te laten worden. Voor daadwerkelijke invoering van de plannen zullen, zoals aangekondigd in de eerder genoemde brief van 17 september 2012, eerst de arbeidsmarkteffecten, regeldrukeffecten en de uitvoeringskosten van deze beleidsvoornemens van het kabinet onderzocht worden, zodat deze gemonitord kunnen worden.

Positie onderzoek naar arbeidsmarkteffecten

Het benodigde onderzoek is gesplitst in drie afzonderlijke onderzoeken die worden uitgevoerd om de verwachte effecten van de nieuwe opzet van de VAR aanvraagprocedure in kaart te brengen, voor zowel de betrokken partijen (zzp'ers, opdrachtgevers), als de economie als geheel. Het gaat om:

- Een onderzoek naar de potentiële arbeidsmarkteffecten;
- Een onderzoek naar de regeldrukeffecten (administratieve lasten, nalevingskosten, lasten van toezicht);
- Een onderzoek naar de uitvoeringskosten.

Dit rapport doet verslag van het onderzoek naar de (potentiële) arbeidsmarkteffecten van de kabinetsvoornemens.

³ Het gaat om vier verschillende typen VAR, afhankelijk van de beoordeling van de inkomsten door de Belastingdienst. Het gaat dan om loon uit dienstbetrekking (VAR-loon), resultaat uit overige werkzaamheden (VAR-ROW), winst uit onderneming (VAR-WUO) of inkomsten uit werkzaamheden voor rekening en risico van de vennootschap van de directeur-grotaandeelhouder (VAR-DGA). In de praktijk worden vooral VAR-wuo verstrekt (bijna driekwart van het totaal aantal verstrekte VAR in 2013). In het veldwerk is niet expliciet gevraagd naar het type VAR, maar is in algemene zin over “de VAR” gesproken.

Doel van het onderzoek

Het onderzoek is bedoeld om de (potentiële) arbeidsmarkteffecten van de nieuwe aanpak (webmodule met aangepaste vragenlijst en medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever – in hun onderlinge samenhang bezien) voor zowel de zzp'ers en hun opdrachtgevers, als de economie als geheel, in kaart te brengen.

De idee achter de beleidsvoornemens is dat de nieuwe aanpak effect zal hebben op de arbeidsmarktpositie van zzp'ers. Deze kan zowel negatief als positief worden beïnvloed, bijvoorbeeld in samenhang met de (veranderende) transactiekosten voor het inhuren van zzp'ers. Dit kan ook effecten hebben op andere groepen op de arbeidsmarkt. Het onderzoek dient dus in kaart te brengen hoe groot deze effecten zijn, in welke mate deze verschillen voor zzp'ers en schijnzelfstandigen en hun opdrachtgevers en hoe het totaal van deze effecten doorwerkt op de rest van de economie (werkgelegenheid, productiviteit, overheidsuitgaven, groei).

Verder is van belang dat het onderzoek het karakter heeft van een nulmeting (huidige situatie) en een ex-ante evaluatie (verwachte effecten). Het is nadrukkelijk de bedoeling dat het onderzoek een set meetpunten definieert op basis waarvan de nieuwe maatregel in de jaren na introductie kan worden gemonitord en enige tijd na introductie kan worden geëvalueerd.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag is direct afgeleid uit het doel van het onderzoek:

Wat zijn de (te verwachten) arbeidsmarkteffecten van de introductie van de webmodule en de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever? Voor zover mogelijk dient in kaart te worden gebracht:

- *De omvang van deze effecten;*
- *De kans dat deze effecten optreden.*

Het gaat dus om de vraag in welke mate de nieuwe procedure effect heeft op de arbeidsmarkt en de economie. Dat wil zeggen: wat is het (verwachte) verschil tussen de situatie met de huidige en die met de nieuwe procedure? De volgende effecten (of onderwerpen) zijn daarbij in ieder geval van belang:

- Oneigenlijk gebruik van de VAR (schijnzelfstandigheid);
- Effecten op de arbeidsmarkt en de economie:
 - Werkgelegenheid;
 - Arbeidsproductiviteit;
 - Sociale zekerheid;
 - Economie;
- Effecten op de werking van de arbeidsmarkt:
 - Rol intermediairs;
 - Migratie;
 - Het informele circuit.

Verder is er behoefte aan monitoring en evaluatie, tot uiting komend in de vraag:

Welke informatie is nodig om de webmodule na introductie per 1 januari 2015 te kunnen evalueren?

1.3 Aanpak van het onderzoek

Hieronder geven we een korte beschrijving van de aanpak van het onderzoek. Een uitgebreide toelichting op de uitgevoerde activiteiten is opgenomen in bijlage 1.

Onderzoekskader

In lijn met de behoefte aan toekomstige monitoring en evaluatie is in het onderzoek een lijst met relevante meetpunten uitgewerkt. Schema B1.1 in bijlage 1 bevat een overzicht van deze meetpunten, die zijn opgedeeld in vier categorieën:

1. **Bereik.** Dit betreft het feitelijke gebruik van de VAR en de kenmerken van de “gebruikers” (zzp’ers en opdrachtgevers). Het gebruik van de VAR is niet verplicht en niet alle zzp’ers en opdrachtgevers maken gebruik van de VAR. Het gebruik verschilt ook naar sector, beroepsgroep en leeftijd van de zzp’er en denkbaar is dat de nieuwe procedure per sector of beroepsgroep wisselende reacties oproept.
2. **Beoogd effect.** Het beoogde effect van de nieuwe procedure is de afname van schijnzelfstandigheid en dus (ceteris paribus) substitutie van schijnzelfstandigen door andere flexibele krachten (tijdelijke arbeidscontracten, uitzendwerk, payrolling, migranten) en “echte” zzp’ers. Maar ook is aanpassing van bestaande relaties denkbaar, bijvoorbeeld in de vorm van beperking van de duur van contracten met zzp’ers, door geen aaneengesloten en/of langdurige tijdelijke opdrachten meer aan te gaan, te zorgen voor voldoende verschillende opdrachtgevers, of betere werkafspraken tussen opdrachtgever en zzp’er, zoals afspraken rond de uitvoering van het werk, facturering, etc. Kortom: ook effecten op de kwaliteit van de arbeidsrelatie opdrachtgever – zzp’er zijn denkbaar, zodanig dat schijnconstructies bewust – en in overleg – worden vermeden, zonder dat de relatie verdwijnt. In dat geval zal er vooral een effect optreden op de (transactie)kosten.
Om het beoogde effect te kunnen meten is schijnzelfstandigheid geoperationaliseerd op basis van de inzichten die in eerder onderzoek naar dit verschijnsel zijn verkregen (Zandvliet, e.a., 2013).
3. **Neveneffecten op de arbeidsmarkt en de economie.** Hier gaat het om de (directe) gedragseffecten bij opdrachtgevers, de daaruit voortvloeiende veranderingen in de inzet van de factor arbeid en de doorwerking daarvan in de economie op grootheden als productie, omzet, productiviteit, prijzen en werkloosheid.
4. **Neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt.** Hierbij gaat het om de effecten van de nieuwe procedure op intermediairs (bemiddelaars, uitzendorganisaties, e.d.), internationale arbeidsmigratie en het informele circuit.

Onderzoeksactiviteiten en instrumenten

In het onderzoek zijn de volgende activiteiten en instrumenten ingezet:

1. Deskresearch: literatuuronderzoek, verzameling, verwerking en bewerking van beschikbare (statistische) gegevens en voorbereiding van het veldwerk;
2. Een telefonische enquête onder 511 opdrachtgevers uit verschillende sectoren;
3. Een telefonische enquête onder 404 zzp'ers⁴;
4. Interviews met relevante organisaties;
5. Analyse.

De **deskresearch** betreft (a) een literatuurverkenning rond het onderzoeksthema (schijnzelfstandigheid, e.d.) en te benutten onderzoeksmethoden; (b) de voorbereiding van het veldwerk en (c) de verzameling en verwerking van relevante administratieve en statistische gegevens.

De **enquête onder opdrachtgevers** is benut voor het in kaart brengen van het huidige gebruik van de VAR en de door opdrachtgevers verwachte effecten van de gewijzigde procedure.

Het LISA bestand is gebruikt als steekproefkader. Niet alle bedrijven huren zzp'ers in, en bij de inzet van zzp'ers is het gebruik van een VAR niet verplicht. Ook varieert de inzet van zzp'ers per sector. Om die reden is een naar sector en bedrijfsomvang gestratificeerde steekproef samengesteld, waarbij de volgende sectoren zijn onderscheiden (zie bijlage 1 voor de SBI codes die in de verschillende sectoren zijn meegenomen):

- Landbouw;
- Bouwnijverheid (inclusief maintenance);
- Vervoer over de weg, post en koeriers;
- Informatie en communicatie;
- Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening;
- Gezondheidszorg en welzijnszorg;
- Financiële dienstverlening, onroerend goed, e.d., overheid en onderwijs;
- Alle overige hiervoor niet genoemde activiteiten.

Het eerste deel van de telefonische interviews is benut voor het screenen van respondenten op de inzet van zzp'ers, het gebruik van de VAR en vooral kennis van en ervaring met de VAR-procedure⁵. Verondersteld is dat rond 17 procent van de bedrijven zzp'ers inhuurt en daarbij een VAR gebruikt. Op basis daarvan is een bruto steekproef getrokken ter grootte van 6 keer de benodigde netto respons. Uiteindelijk hebben 511 opdrachtgevers aan het onderzoek meegewerkt.

⁴ Er bleken 594 zzp'ers bereid om aan het onderzoek mee te werken. Ongeveer een derde van hen is niet in het onderzoek betrokken, omdat zij (vrijwel) niets van de VAR wisten.

⁵ Omdat onder meer is gevraagd naar de verwachte effecten van de nieuwe VAR-procedure, werd het noodzakelijk geacht dat de respondent in staat moest zijn om de betekenis van de VAR te kunnen duiden. Zoals in bijlage 1 wordt toegelicht beschikken alle respondenten over voldoende relevante kennis en kunde van de VAR.

De resultaten zijn op basis van herweging herleid tot landelijke resultaten. Het bedrijvenbestand van het CBS is gebruikt als populatie. De wegingsfactor is het aantal bedrijven in de populatie gedeeld door het aantal bedrijven in de steekproef.

Ook de **enquête onder zzp'ers** is benut voor het in kaart brengen van het huidige gebruik van de VAR en de door zzp'ers verwachte effecten van de gewijzigde procedure. Voor deze steekproef is eveneens LISA als steekproefkader gebruikt. Er is een aselechte steekproef getrokken uit het aantal bedrijven met nul of één werkzame persoon. In de telefonische interviews is eerst gecheckt of de betreffende persoon feitelijk (voltijds) zzp'er is. Degenen die het zzp-schap hebben naast een werkring als werknemer en degenen die (inmiddels) personeel in dienst hebben, zijn buiten het onderzoek gelaten. Uiteindelijk hebben 404 zzp'ers aan het onderzoek meegewerkt. De uitkomsten van de enquête zijn zonder herweging benut voor analyses⁶.

Interviews met relevante organisaties zijn eveneens benut voor het in kaart brengen van het gebruik van de VAR en de verwachte veranderingen onder invloed van de gewijzigde VAR-procedure. In totaal zijn 18 interviews gehouden, voor een deel persoonlijk, voor een deel telefonisch. Er is gesproken met 4 organisaties van zzp'ers, 8 werkgeversorganisaties, 2 bemiddelingsorganisaties, 2 uitzendorganisaties, een werknemersorganisatie en de Belastingdienst. In bijlage 1 is de lijst van geïnterviewden opgenomen. De interviews hadden een open karakter, om de gesprekspartners in de gelegenheid te stellen hun zienswijze naar voren te brengen. Een gesprekspuntenlijst is benut om alle relevante onderwerpen in de interviews aan de orde te stellen. Deze lijst is ter voorbereiding voorafgaande aan het interview aan de betrokkenen toegestuurd.

In het onderzoek zijn de volgende typen **analyses** benut⁷:

- Beschrijvende analyse. Het gaat hier om analyse op basis van de uitkomsten van de enquêtes en interviews (frequenties, kwalitatieve analyse van de antwoorden in de interviews, e.d.);
- Tijdreeksanalyse, op basis van historische cijfers over het gebruik van de VAR;
- Vignettenmethode. Deze methode is gebruikt om een zo accuraat mogelijk beeld te krijgen van de betekenis van verschillende facetten van de inzet van zzp'ers. Nagegaan is in welke mate de verschillende dimensies flexibiliteit, expertise, kosten (tarief) en risico voor opdrachtgevers van belang zijn bij het inhuren van zzp'ers. De methode en het gebruik er van in het kader van dit onderzoek wordt toegelicht in hoofdstuk 4.

⁶ De respons loopt enigszins uiteen tussen sectoren (zie bijlage 1), dus er is enige vertekening in de cijfers voor zzp'ers.

⁷ In de oorspronkelijk opzet leek ook regressieanalyse wenselijk voor het vaststellen van samenhang tussen verwachte effecten en kenmerken van opdrachtgevers en zzp'ers. Zoals later zal blijken is de variatie in de databestanden beperkt, mede omdat veel respondenten geen duidelijk beeld hebben van de te verwachten effecten.

1.4 Opzet van het rapport

Het rapport is thematisch opgebouwd. We beginnen in hoofdstuk 2 met de beschrijving van het bereik van de VAR, dat wil zeggen het gebruik van de VAR in de dagelijkse praktijk. Tevens gaan we in het hoofdstuk in op de verwachte veranderingen in het gebruik ervan onder invloed van de nieuwe procedure.

Hoofdstuk 3 is gewijd aan het beoogde effect van de gewijzigde procedure, namelijk het effect op schijnzelfstandigheid. Dit (verwachte) effect is gebaseerd op een combinatie van de directe verwachtingen van de betrokken actoren (organisaties van zzp'ers, opdrachtgevers, bemiddelaars, etc.) en indirecte informatie uit de enquêtes.

In hoofdstuk 4 gaan we nader in op de (verwachte) arbeidsmarkteffecten. We beschrijven de verwachte effecten op de inzet van zzp'ers en daaraan verbonden gevolgen voor andere vormen van (flexibele) arbeid. Tevens gaan we in op de gevolgen voor de werking van de arbeidsmarkt, waaronder de positie van bemiddelaars en de effecten op arbeidsmigratie. Verwachte effecten worden afgeleid op basis van combinatie van de informatie uit de interviews en de enquêtes.

Hoofdstuk 5 gaat in op de overige aspecten en bevat een voornamelijk kwalitatieve analyse van de mogelijke macro-economische effecten van de gewijzigde procedure. Deze analyse is gebaseerd op de in de voorafgaande hoofdstukken afgeleide (verwachte) veranderingen en effecten, aangevuld met de verwachtingen van de respondenten over de effecten op de bedrijfskosten, concurrentiepositie en de informele sector. Op dezelfde basis wordt in het hoofdstuk ook ingegaan op de meetpunten die nodig zijn voor toekomstige monitoring en evaluatie.

We besluiten het rapport met hoofdstuk 6, waarin de belangrijkste conclusies op een rij worden gezet.

2. Het gebruik van de VAR

2.1 Inleiding

Een VAR is niet verplicht bij het aangaan van een overeenkomst tussen opdrachtgever en zzp'er. Wanneer beide partijen regelmatig zaken doen met elkaar en goed op de hoogte zijn van de omstandigheden waaronder het werk wordt uitgevoerd en de relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer voor beide partijen helder is, dan is het gebruik van een VAR zelfs een overbodige administratieve handeling.

Naarmate opdrachtgever en opdrachtnemer elkaar minder goed kennen en de omstandigheden waaronder het werk wordt verricht meer overeenkomen met een reguliere relatie tussen werkgever en werknemer, biedt een VAR voor beide partijen een mogelijkheid om de arbeidsrelatie duidelijk te maken. In de interviews is duidelijk geworden dat de VAR inmiddels niet altijd meer de oorspronkelijk bedoelde rol speelt in het economische verkeer. Opdrachtgevers kunnen de VAR gebruiken als een vrijwaringbewijs, waarmee het risico op naheffing belasting en premiebetaling vrijwel volledig wordt afgedekt en in de meeste gevallen bij de zzp'er terecht komen⁸.

Hieronder beschrijven we aan de hand van administratieve gegevens en de uitgevoerde enquêtes de ontwikkelingen in en het huidige gebruik van de VAR (paragraaf 2.2 en 2.3). Onder meer kijken we naar het percentage bedrijven (opdrachtgevers) dat zzp'ers inzet en in hoeveel gevallen daarbij een VAR wordt benut. Daarbij kijken we ook naar eventuele verschillen tussen sectoren, bedrijfsgrootte en type werk.

In paragraaf 2.5 bespreken we de verwachtingen van opdrachtgevers en zzp'ers over het gebruik van de VAR op basis van de verwachte veranderingen in de VAR-procedure. Voorafgaand beschrijven we in paragraaf 2.4 kort de belangrijkste verschillen tussen de "oude" en "nieuwe" VAR, zoals we deze in het onderzoek aan de respondenten hebben voorgelegd⁹. In paragraaf 2.6 zetten we de belangrijkste conclusies uit dit hoofdstuk puntsgewijs op een rij.

⁸ Het gaat te ver om in het kader van dit onderzoek uitgebreid in te gaan op de arbeidsrechtelijke en civielrechtelijke kanten van deze problematiek en de jurisprudentie. Het gaat niet alleen om eventuele naheffing van loonbelasting en premies en het verlies van de status van zelfstandige voor de zzp'er, maar ook om eventuele werkgeversverplichtingen, die verbonden zijn aan een reguliere arbeidsovereenkomst. De essentie is dat de VAR in het huidige economische verkeer in veel gevallen als vrijwaringbewijs werkt voor loonheffing en premiebetaling, waardoor onder meer een zzp'er in bepaalde situaties, bij sommige opdrachtgevers, niet meer zonder VAR aan werk komt.

⁹ Tijdens het onderzoek was de nieuwe VAR-procedure volop in ontwikkeling en in discussie tussen beleid en het veld. In het onderzoek is dus uitgegaan van de hoofdlijnen van de nieuwe aanpak, zoals deze er tijdens de opzet van de vragenlijsten en het veldwerk uitzagen.

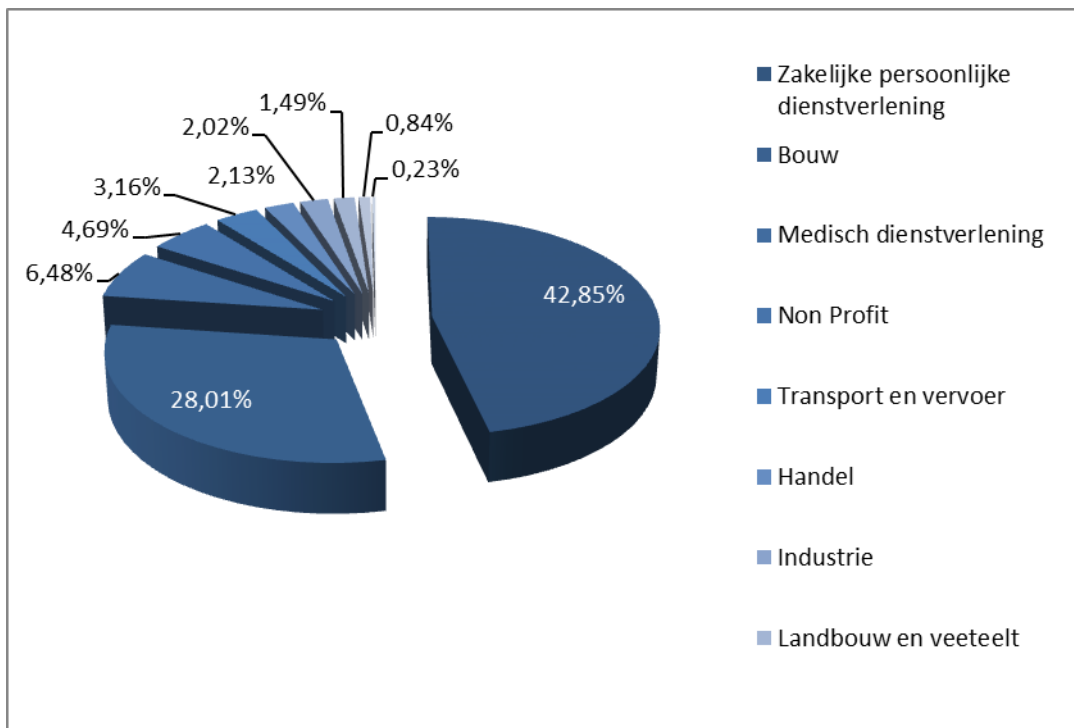
2.2 Ontwikkeling in het gebruik van de VAR

Volgens gegevens van de Belastingdienst zijn er in 2013 bijna 370 duizend VAR-WUO verstrekt. Dat is een aanzienlijke groei ten opzichte van 2006 toen er iets minder dan 225 duizend van deze verklaringen door de Belastingdienst zijn uitgegeven (Vendrig, e.a., 2007). Het aantal verstrekte VAR-WUO is in die periode vrijwel lineair toegenomen, met gemiddeld ongeveer 9 procent per jaar, beduidend boven de gemiddelde groei van het aantal zzp'ers.

Op een geschat aantal van 800 duizend zzp'ers betekent dit dat grofweg de helft van de zzp'ers in het bezit is van een VAR.

In 2011 is ruim 70 procent van de VAR-WUO verstrekt aan zzp'ers in de zakelijke dienstverlening en de bouw. Ook de medische dienstverlening, de non-profit sector (kunstenaars, e.d.) en transport en vervoer hebben een redelijk aandeel in het totaal aantal verstrekte verklaringen. In de volgende paragrafen gaan we aan de hand van de enquêtegegevens verder in op het gebruik van de VAR in verschillende sectoren.

Figuur 2.1 VAR-WUO naar branchegroep 2011

Bron: Belastingdienst, de indeling naar branchegroep is gemaakt door de Belastingdienst

2.3 Huidige situatie

2.3.1. Inzet zzp'ers door opdrachtgevers

De enquête onder bedrijven (opdrachtgevers) wijst uit dat naar schatting gemiddeld rond 17% van de Nederlandse bedrijven en organisaties een beroep doet op zzp'ers (zie tabel 2.1)¹⁰. Het overgrote deel van deze opdrachtgevers maakt daarbij vrijwel altijd gebruik van een VAR¹¹. Alleen in de landbouw wordt de VAR door een minderheid van de opdrachtgevers benut. Ook in de adviessector, e.d. ligt het gebruik van de VAR wat lager dan gemiddeld. De bouwnijverheid (inclusief maintenance), de ICT sector, de landbouw, advies, onderzoek en gespecialiseerde zakelijke dienstverlening, de landbouw en de gezondheids- en welzijnszorg zetten meer dan gemiddeld zzp'ers in. De overige sectoren minder dan gemiddeld. Er is een duidelijk verband met bedrijfsomvang. Hoe groter het bedrijf, hoe groter het percentage bedrijven dat zzp'ers inzet en daarbij (ook) een VAR benut.

Tabel 2.1 Inzet zzp'ers en gebruik VAR naar sector en bedrijfsomvang van opdrachtgevers^{a)}

Sector/bedrijfsomvang	Percentage bedrijven dat zzp'ers inzet	Percentage dat daarbij ('soms wel, soms niet' of altijd) gebruik maakt van een VAR
Sector		
Landbouw	20%	44%
Bouwnijverheid en maintenance	32%	89%
Wegvervoer en koeriersbedrijf	14%	85%
Informatie en communicatie	27%	80%
Advies, onderzoek en gespecialiseerde zakelijke dienstverlening	22%	62%
Gezondheid- en welzijnszorg	20%	94%
Financiële dienstverlening, overheid en onderwijs	13%	89%
Overige activiteiten	13%	77%
Bedrijfsomvang		
2-10 werkzame personen	15%	74%
10-49 werkzame personen	22%	88%
50 werkzame personen of meer	32%	91%
Totaal (Nederland)	17%	77%

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

(b) Klein aantal waarnemingen.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

¹⁰ Recent onderzoek van UWV (2014) komt tot beduidend hogere percentages bedrijven die zzp'ers inzetten. De UWV cijfers liggen ongeveer twee keer zo hoog. Wel zijn de verschillen tussen sectoren, voor zover vast te stellen, vergelijkbaar. Verschillen in uitkomsten hangen samen met verschillen in steekproefkader, vraagstelling en herwegingsprocedure. Vooral herweging heeft grote effecten. Ons totaalresultaat ligt tussen de resultaten van kleine en middelgrote bedrijven in, zoals valt te verwachten op grond van het aantal bedrijfsvestigingen naar bedrijfsgrootte; slechts 4 procent van de vestigingen heeft 50 werkzame personen of meer.

¹¹ Gemiddeld 10 procent van de respondenten geeft aan een VAR soms wel of soms niet te gebruiken. De overgrote meerderheid geeft aan altijd met een VAR te werken.

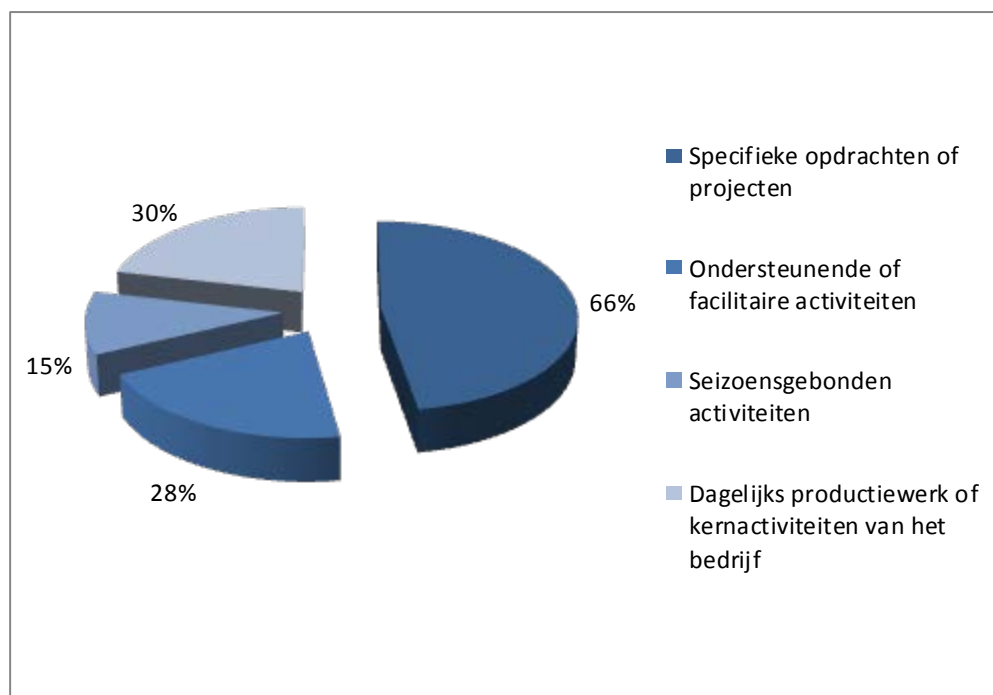
We gaan uit van enige marge in de cijfers, omdat de in tabel 2.1 weergegeven resultaten enige nuance verdienen:

- Er zijn twee onderzoeksmethoden gebruikt, namelijk internet en telefonische interviews. Ongeveer 10 procent van de respons is via internet verkregen. In deze respons is het percentage bedrijven dat zzp'ers inzet hoger. De internetmethode betreft "spontane" respons op de uitnodigingsbrief. We nemen aan dat bedrijven die met zzp'ers werken meer geneigd zijn geweest om de vragen rond de VAR (spontaan) te beantwoorden, waardoor enige overschatting optreedt.
- Er is gericht gevraagd naar de inzet van zzp'ers en het gebruik van de VAR. Aannemelijk is dat bedrijven die geen zzp'ers inzetten (en geen VAR gebruiken) minder geneigd zijn geweest om aan het onderzoek mee te werken. Ook dit zou leiden tot overschatting. Uit de non-responsanalyse in bijlage 1 blijkt overigens dat dit effect vermoedelijk beperkt is, omdat op hoofdpunten de non-respons niet afwijkt van de respondenten.
- Bedrijven zijn zich niet altijd bewust dat zij zzp'ers inzetten. Denkbaar is dat men zich de inhuur van zzp'ers bij ondersteunende diensten zoals administratie (boekhouder), schoonmaak, gebouw- en tuinonderhoud (bouwvakker, hovenier) niet altijd realiseert. Dit leidt tot een onderschatting van de inzet van zzp'ers¹².
- Voor de herweging is gebruik gemaakt van voorlopige cijfers voor 2014 uit het CBS Bedrijvenregister, zoals gepubliceerd via Statline. Zoals bekend moet ook bij deze cijfers met enige onzuiverheidsmarges rekening worden gehouden. Vanwege het grote aantal kleine bedrijven, is het effect van eventuele onzuiverheden via de herweging in die groep het grootst.
- Bedrijven met 1 werkzame persoon (eenmansbedrijven) zijn niet in de steekproef meegenomen. Dit heeft geen effect op de in tabel 2.1 opgenomen gegevens over de inhuur.

We hebben de opdrachtgevers ook gevraagd hoe vaak (frequent) zzp'ers worden ingezet. Met enige variatie tussen sectoren geeft ongeveer 15 procent van de opdrachtgevers aan zzp'ers vaak in te zetten. De overige categorieën (regelmatig, af en toe, zelden) worden gemiddeld door telkens 28 procent van de opdrachtgevers genoemd. Er zijn enige verschillen tussen sectoren. De inzetfrequentie ligt per saldo een fractie hoger in de zorg, de bouw en overige activiteiten. De inzetfrequentie is hoger naarmate het bedrijf kleiner is (zie figuur B4.2.1. in bijlage 4).

Twee derde van de opdrachtgevers schakelt zzp'ers in voor specifieke opdrachten of projecten en bijna 30 procent van hen voor ondersteunende of facilitaire activiteiten (zie figuur 2.2). Ongeveer 15 procent zet zzp'ers in voor seizoensgebonden activiteiten. Het gaat hier vooral om opdrachtgevers in de landbouw, bouwnijverheid, vervoer, financiële en overige zakelijke diensten (inclusief overheid en onderwijs) en alle overige activiteiten. Inzet voor seizoensgebonden werk komt vrijwel niet voor in de ICT, advisering, e.d. en de zorg (zie tabel 4.2.1 in bijlage 4).

¹² In geval een bedrijf in een verzamelgebouw is gevestigd, worden mogelijk indirect zzp'ers ingehuurd, wanneer de ondersteunende diensten in de huurprijs zijn inbegrepen. In dat geval worden de zzp'ers echter meegeteld bij de verhuurder en niet bij de huurder.

Figuur 2.2 Type werk waarvoor zzp'ers worden ingezet ^{a)b)}

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

(b) De opdrachtgevers konden meer dan één type werk noemen; gemiddeld is 1,4 type werk genoemd.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

We hebben getracht om nader inzicht te krijgen in de motieven voor het gebruik van de VAR. Zoals figuur 2.3 laat zien levert dit weinig aanknopingspunten. Het overgrote deel van de genoemde redenen wordt door een ruime meerderheid van de opdrachtgevers als reden voor het gebruik van de VAR gezien. De wens om te werken volgens wet- en regelgeving is de meest genoemde reden voor het gebruik van de VAR. Dit lijkt te bevestigen dat men het gebruik van de VAR toch als een verplichting ziet. Ten tweede blijkt dat de administratieve lasten noch ten voordele noch ten nadele als een belangrijke reden voor het al of niet gebruik van de VAR worden genoemd.

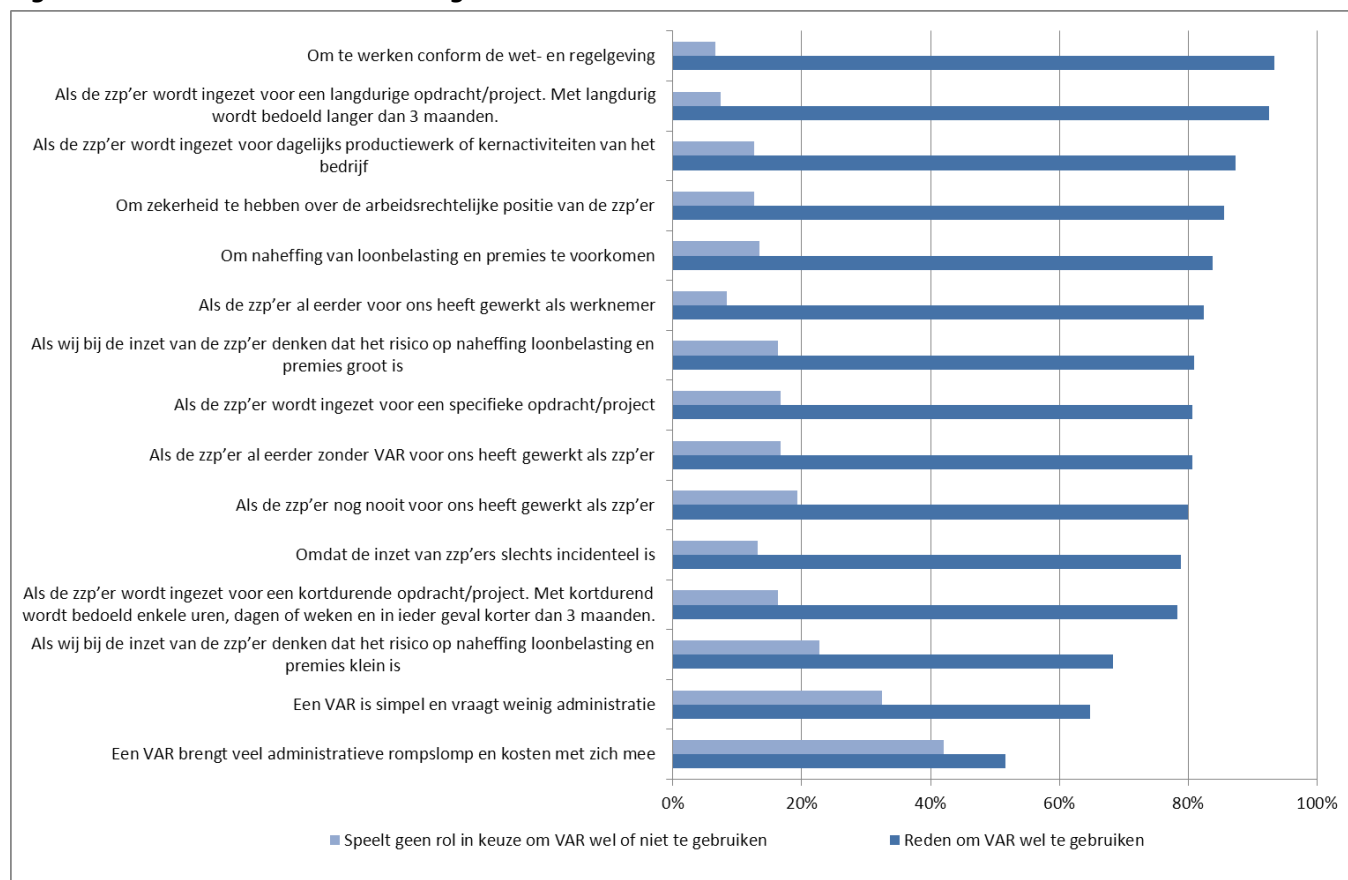
Ten derde is er toch een zekere logica in de beantwoording: als het gaat om korte opdrachten, of incidenteel werk, en/of als de opdrachtgever het risico op naheffing laag acht, dan is het percentage opdrachtgevers dat een VAR nuttig acht wat lager dan als het gaat om langdurige opdrachten, de inzet op dagelijkse werkzaamheden, en/of als het risico op naheffing groot wordt geacht. Maar het verschil is niet groot en ook bij een laag vermeend risico acht een groot aantal opdrachtgevers een VAR wenselijk.

Slechts incidenteel worden de aangegeven omstandigheden als reden gezien om de VAR **niet** te gebruiken. Het gaat dan om de volgende redenen:

- Als de zzp'er al eerder voor ons heeft gewerkt als werknemer (9 procent)
- Als wij bij de inzet van de zzp'er denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is (9 procent)
- Omdat de inzet van zzp'ers slechts incidenteel is (8 procent)

- Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee (6 procent)
- Als de zzp'er wordt ingezet voor een kortdurende opdracht/project. Met kortdurend wordt bedoeld enkele uren, dagen of weken en in ieder geval korter dan 3 maanden (5 procent).

Figuur 2.3 Redenen om VAR te gebruiken ^{a)}

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Er zijn beperkte verschillen tussen sectoren, maar deze zijn in het licht van het algemene beeld van weinig belang.

Tot slot hebben we de opdrachtgevers die geen VAR gebruiken gevraagd naar de redenen daarvoor. De meeste motieven zijn inhoudelijk van aard: het bedrijf zet slechts incidenteel zzp'ers in, of alleen voor kortdurend werk en/of specifieke werkzaamheden (zie tabel 2.2). Voor diverse opdrachtgevers is het ontbreken van een verplichting of onwetendheid reden om geen VAR te gebruiken. Risico op naheffing en administratieve rompslomp wordt slechts incidenteel genoemd. Andere redenen zijn:

- De zzp'ers die worden ingezet, komen uit het buitenland;
- Het gaat om werk in het buitenland en daarom gebruikt het bedrijf geen VAR;
- Respondent weet niet in hoeverre de VAR een voordeel is voor zijn bedrijf;
- Respondent ziet het nut er niet van in om een VAR te gebruiken;

- Zzp'ers zijn zelf verantwoordelijk voor het regelen van een VAR. Het is nog niet voorgekomen dat zzp'ers een VAR gebruikten.

Tabel 2.2 Redenen niet gebruik VAR

	Opdrachtgevers (N = 62, ongewogen)
Wij zetten slechts incidenteel zzp'ers in	36%
Het is volgens ons niet verplicht om met een VAR te werken	23%
Wij zetten zzp'ers alleen in voor kortdurende opdrachten / projecten (korter dan 3 maanden)	16%
Niet bekend met de VAR / nooit van de VAR gehoord	15%
Wij zetten zzp'ers alleen in voor specifieke opdrachten / projecten (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf)	11%
Wij denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is	1%
Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee	1%
Andere reden	5%
Weet ik niet	10%

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

2.3.2 Bezit en gebruik VAR door zzp'ers

De enquête onder zzp'ers wijst uit dat minder dan de helft van de zzp'ers (47 procent) in het bezit is van een VAR (zie tabel 2.3). Van deze zzp'ers werkt vrijwel iedereen met een VAR (90 procent), waarbij het grootste gedeelte de VAR zelfs altijd gebruikt¹³. In de groot- en detailhandel en landbouw gebruiken relatief weinig zzp'ers een VAR (minder dan 20 procent). Voor sectoren als financiële dienstverlening en onderwijs en industrie geldt dat juist meer dan 65 procent in het bezit is van een VAR. De weinige zzp'ers in de landbouw die in het bezit zijn van een VAR werken hier allemaal mee.

Het aantal respondenten dat de mate van gebruik heeft aangegeven is voor de meeste sectoren echter vrij laag, wat de betrouwbaarheid van deze gegevens vermindert. Ook bij deze tabel verwachten we enige marge in de cijfers.

Figuur 2.4 geeft de motieven van de zzp'ers die (soms of altijd) gebruik maken van een VAR bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant). De redenen die het meest worden genoemd voor het wél gebruiken van een VAR zijn:

- Als de opdrachtgever (klant) er specifiek om vraagt (86 procent);
- Om te werken conform de wet- en regelgeving (75 procent).

De voornaamste reden is dus de wens van de opdrachtgever (klant). Net zoals bij de opdrachtgevers vormt ook naleving een belangrijk motief. Dit kan ook bevestigen dat de VAR als een soort verplichting wordt gezien.

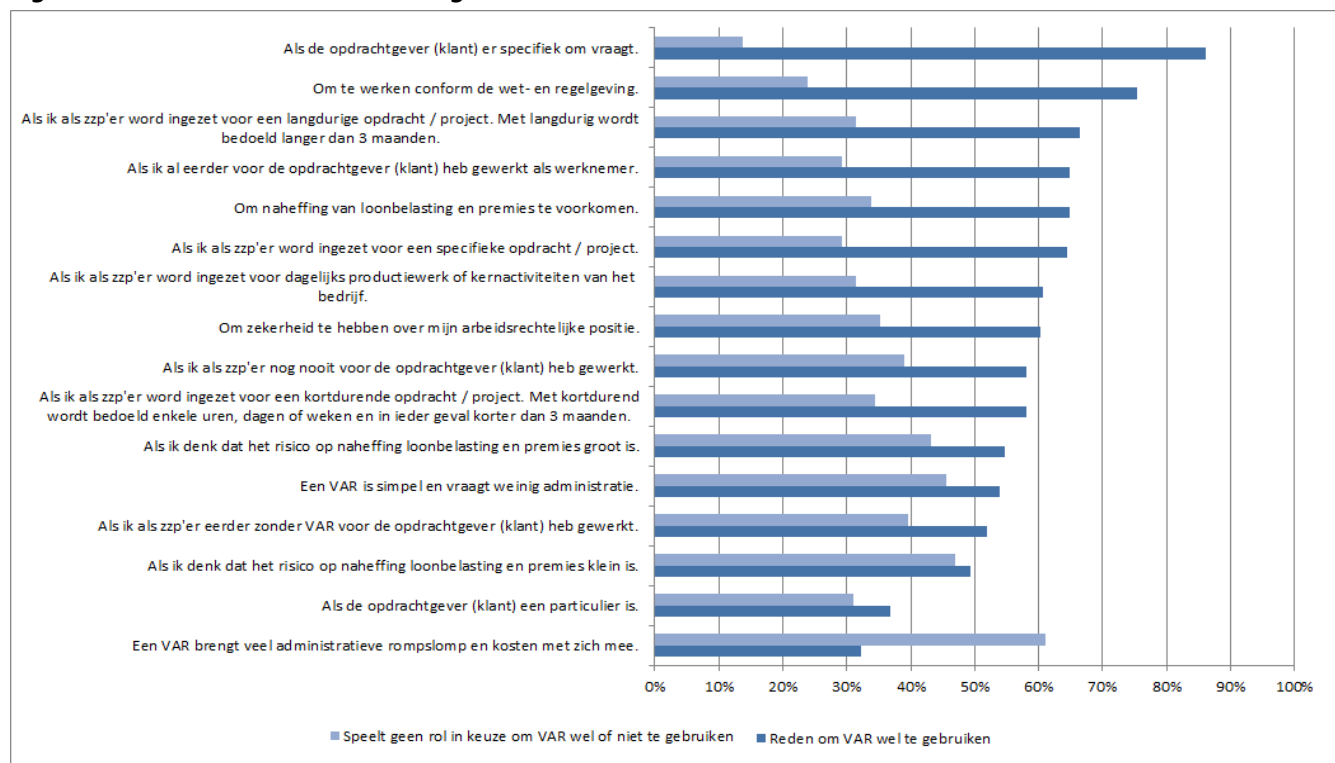
¹³ 52 procent van de respondenten geeft aan een VAR altijd te gebruiken; 39 procent gebruikt de VAR soms wel en soms niet.

Tabel 2.3 Aantal zzp'ers met VAR en gebruik VAR naar sector ^{a)}

Sector/bedrijfsomvang	Aantal	Percentage zzp'ers met VAR	Percentage dat daarbij ('soms wel, soms niet' of altijd) gebruik maakt van een VAR
Sector			
Landbouw	22	18%	100%
Industrie: vervaardiging van producten	9	67%	83%
Bouwnijverheid	71	42%	88%
Groot- en detailhandel	55	13%	83%
Informatie en communicatie	42	60%	100%
Advies, onderzoek en gespecialiseerde zakelijke dienstverlening	144	60%	89%
Verhuur van roerend goed en overig zakelijke dienstverlening	31	55%	100%
Gezondheid- en welzijnszorg	68	44%	93%
Cultuur, sport en recreatie	51	63%	87%
Financiële dienstverlening en onderwijs	29	69%	80%
Overige activiteiten	70	11%	100%
Totaal (Nederland)	594	47%	90%

(a) Voor het wegvervoer zijn er onvoldoende waarnemingen.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Figuur 2.4 Redenen om VAR te gebruiken

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Ook bij de andere redenen spoort het beeld van de zzp'ers met dat van de opdrachtgevers. Er lijkt evenmin van een logische samenhang tussen kenmerken van de opdracht en reden voor gebruik van de VAR te zijn. Er is weinig verschil in de percentages tussen de redenen met meer risico op schijnzelfstandigheid (onder andere: 'Inzet bij langdurige opdracht/project' en 'Eerder voor opdrachtgever gewerkt als werknemer') en de redenen die minder duiden op schijnzelfstandigheid (onder andere: 'Inzet voor een specifieke opdracht of project'). In beide gevallen liggen hier de percentages rond de 65 procent. Ook het verwachte risico op naheffing lijkt nauwelijks een rol te spelen, omdat de percentages nauwelijks verschillen; 55 procent ziet een groot risico als reden voor gebruik van de VAR en voor 49 procent is een klein risico een reden hiervoor.

Voor de zzp'er die in het bezit zijn van een VAR zijn de voornaamste redenen om geen VAR te gebruiken:

- Als de opdrachtgever (klant) een particulier is (32 procent).
- Als de zzp'er eerder zonder VAR voor de opdrachtgever (klant) heeft gewerkt (9 procent).
- Als de zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf (8 procent).

Hoewel er principieel geen verschil is tussen een particuliere opdrachtgever of een bedrijf als opdrachtgever, is het niet onlogisch dat het werken voor particulieren als reden voor het niet gebruiken van een VAR wordt genoemd¹⁴. Ook bij vaste opdrachtgevers (bestaand netwerk) kan een VAR minder noodzakelijk zijn, omdat beide partijen goed weten hoe de (arbeids)verhoudingen liggen. Daartegenover zou je verwachten dat wanneer een zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten, er een zeker risico is en dus een reden om de VAR juist wél te gebruiken. Ook noemt slechts een fractie van de respondenten redenen die duiden op weinig risico op schijnzelfstandigheid als motief om geen VAR te gebruiken.

Evenals bij de opdrachtgevers geven deze resultaten de indruk dat deze vragen mogelijk niet goed zijn begrepen door de respondenten, of dat men onvoldoende kennis heeft van de VAR en het gebruik ervan in verschillende situaties. Net als bij de opdrachtgevers lijken de administratieve lasten van de VAR voor het overgrote deel van de zzp'ers geen probleem te vormen, in ieder geval geen reden om de VAR wel of niet te gebruiken.

Aan de respondenten die geen VAR hebben, is naar de motieven hiervoor gevraagd. Tabel 2.4 laat zien dat het overgrote deel van de respondenten aangeeft de VAR nooit te gebruiken omdat hier niet naar wordt gevraagd door de opdrachtgevers. Andere redenen zijn dat de opdrachtgevers particulieren zijn of dat de respondenten er nog nooit over hebben nagedacht of deze nooit nodig hebben gehad. De redenen komen overeen met de redenen die door zzp'ers worden genoemd die wél een VAR hebben maar deze nooit gebruiken.

¹⁴ Ook wanneer voor een particuliere opdrachtgever wordt gewerkt, kunnen de omstandigheden zodanig zijn dat er van een werkgever werknemer relatie sprake is. Omdat het veelal gaat om korte gespecialiseerde klussen, waar de zzp'er juist wordt ingezet vanwege zijn kennis en/of vakmanschap (en dus zelf verantwoordelijk is voor organisatie en uitvoering van het werk) en de zzp'er in de meeste gevallen veel verschillende opdrachtgevers heeft, is de kans hierop praktisch beperkt. Bij het werken voor particulieren zal ook minder snel een gezagsverhouding ontstaan. Wanneer er wel een arbeidsovereenkomst is, zal dit in veel gevallen niet leiden tot inhoudingsplicht voor de particulier, omdat de regeling dienstverlening aan huis van toepassing is.

Het wel of niet hebben en/of gebruiken van een VAR hangt ook samen met de kennis van de VAR, in combinatie met de noodzaak van een VAR. Van de ondervraagde zzp'ers geeft gemiddeld een derde aan dat zij vrijwel niets weten van de VAR en waarvoor deze nodig is (zie bijlage 1). Voor degenen die geen VAR hebben ligt dit percentage zelfs op meer dan de helft. Voor zzp'ers die voornamelijk voor particulieren werken en/of een netwerk van bedrijven waarmee goede contacten worden onderhouden is er eigenlijk geen enkel motief om een VAR te gebruiken en dus aan te vragen.

Tabel 2.4 Redenen niet in bezit VAR

	N = 139
Mijn opdrachtgevers (klanten) vragen nooit naar de VAR	46%
Mijn opdrachtgevers (klanten) zijn allemaal particulieren	28%
Ik word altijd ingezet voor een kortdurende opdracht/project (korter dan 3 maanden)	6%
Ik word altijd ingezet voor een specifieke opdracht / project (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf)	5%
Het is volgens mij niet verplicht om met een VAR te werken	6%
Nooit over nagedacht en/of nodig gehad	22%
Anders	11%

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

2.4 Contouren voorgenomen wijzigingen VAR-procedure

Medio 2014 zijn de details van de nieuwe VAR-procedure duidelijker dan bij de aanvang van het onderzoek. Zo is onder meer de nieuwe vragenlijst uitgewerkt en zijn nadere aanwijzingen over de aanvraagprocedure vastgesteld. Bij de start van het veldwerk waren deze details niet bekend. Om die reden is in het onderzoek uitgegaan van de globale contouren van de nieuwe procedure, zoals die er op dat moment uitzagen. Deze hebben we in schema 2.1 weergegeven. Aan de respondenten is ook gevraagd om hun verwachtingen over de effecten van de nieuwe VAR op deze contouren te baseren.

De essentie van de nieuwe aanpak zijn in de beschrijving voldoende duidelijk. Het gaat om:

1. De introductie van een webmodule voor de aanvraag van de VAR, met een vereenvoudigde en op de situatie toegesneden vragenlijst.
2. De concretisering van de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever voor het gebruik van de VAR.

Schema 2.1 Overzicht bestaande en nieuwe VAR-procedure zoals gehanteerd in het onderzoek

	Bestaande VAR-procedure (tot eind 2014)	Nieuwe VAR-procedure (vanaf 1 januari 2015)
Aanvraag	Zzp'ers kunnen een VAR online aanvragen via de site van de Belastingdienst. Na invulling ontvangen zij enige dagen later de ingevulde VAR <u>via de post</u> .	Ook in de nieuwe situatie kan de zzp'er een VAR online aanvragen via de site van de Belastingdienst. Na invulling is de VAR voor de zzp'er <u>direct beschikbaar</u> door de ingevulde verklaring te downloaden.
Wanneer aanvragen?	Een VAR moet jaarlijks worden aangevraagd, maar wanneer de omstandigheden van een zzp'er op drie achtereenvolgende jaren niet zijn veranderd, dan krijgt deze zzp'er de betreffende VAR automatisch toegestuurd. Elk jaar (gedurende minimaal 3 jaar) moet de aanvrager de gehele vragenlijst opnieuw invullen.	Een VAR moet jaarlijks worden aangevraagd, ook indien de omstandigheden niet zijn veranderd. Maar ook tussentijds kan de zzp'er een nieuwe VAR aanvragen, wanneer hij of zij een opdracht heeft die afwijkt van de normale werkzaamheden. <u>De automatische toezending na 3 jaar vervalt</u> . Bij een hernieuwde aanvraag worden op het invulscherf de antwoorden van de vorige aanvraag zichtbaar. De zzp'er hoeft dus per jaar of per aanvraag <u>alleen de veranderingen aan te geven</u> .
Vragenlijst	De vragenlijst omvat ongeveer 25 vragen verdeeld over 4 vragenblokken: * Ondertekening via DigiD, vermelding BSN/Sofinummer * Vragen over de VAR werkzaamheden (11 vragen) * Vragen over de verwachte inkomsten uit VAR werkzaamheden (5 vragen) * Vragen over de werkwijze - omstandigheden - van de zzp'er (9 vragen)	De nieuwe vragenlijst omvat vergelijkbare vragenblokken. De lijst omvat meer vragen, maar is vereenvoudigd en verbeterd, vooral omdat de zzp'er alleen vragen hoeft te beantwoorden die voor zijn situatie relevant zijn.
Gebruik in de praktijk door zzp'er	De zzp'er verstrekt een kopie van de VAR aan de opdrachtgever, samen met een kopie van zijn identiteitsbewijs.	Idem. De zzp'er verstrekt een kopie van de VAR aan de opdrachtgever, samen met een kopie van zijn identiteitsbewijs. Wanneer de opdrachtgever daarom vraagt kan de zzp'er een nieuwe VAR aanvragen die beter aansluit op de omstandigheden waaronder hij of zij voor de opdrachtgever werkzaam zal zijn.
Gebruik in de praktijk door opdrachtgever	De opdrachtgever controleert de identiteit van de zzp'er en voegt een kopie van de VAR en een kopie van het identiteitsbewijs van de zzp'er toe aan zijn administratie.	De opdrachtgever controleert online of de door de zzp'er ingevulde VAR de feiten en omstandigheden goed weer geeft (voor zover de opdrachtgever deze feiten en omstandigheden kan beïnvloeden). Wanneer de VAR naar de mening van de opdrachtgever niet accuraat is ingevuld kan hij (1) de zzp'er verzoeken een aangepaste VAR aan te vragen (2) de onjuiste VAR accepteren (en daarmee het risico lopen van naheffing van loonheffing en premies) of (3) geen arbeidsrelatie aangaan met de zzp'er Wanneer tot een arbeidsrelatie wordt over gegaan, dan dient de opdrachtgever, zoals ook nu, de identiteit van de zzp'er te controleren en een kopie van het identiteitsbewijs en de VAR toe te voegen aan zijn administratie.

2.5 Gevolgen voor gebruik van de nieuwe VAR

Naleving bestaande regelgeving

Het overgrote deel, van de opdrachtgevers zegt alle vereiste administratieve handelingen van de huidige VAR te verrichten. Het gaat dan om:

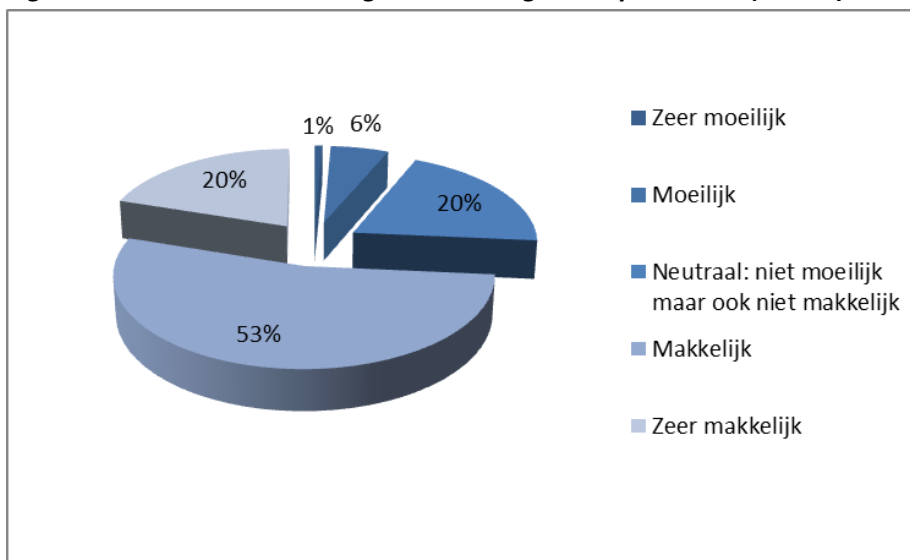
- Controleren van de identiteit van de zzp'er aan de hand van een identiteitsbewijs (89 procent);
- Kopie van het identiteitsbewijs van de zzp'er in de administratie bewaren (86 procent);
- Controleren of geldigheidsduur van de VAR geldt voor de hele duur van de opdracht / project (88 procent);
- Kopie van de VAR van de zzp'er in de administratie bewaren (92 procent);
- De controle of de werkzaamheden op de VAR overeenkomen met de werkzaamheden die de zzp'er voor het bedrijf gaat uitvoeren (80 procent).

Er zijn enkele kleine verschillen tussen sectoren, maar nergens komt het percentage bedrijven dat zegt de regels toe te passen onder de 75 procent. Gemiddeld tonen de landbouw, de zorg en de adviessector iets lagere "nalevings" percentages. De percentages "naleving" liggen iets hoger bij grote bedrijven, maar de verschillen met kleine en middelgrote bedrijven zijn zeer beperkt.

Bijna driekwart van de zzp'ers geeft aan het gebruik van de huidige VAR (zeer) gemakkelijk te vinden (zie figuur 2.5). Zeer weinig respondenten beoordelen het gebruik als (zeer) moeilijk. Er zijn geen grote verschillen tussen de sectoren.

Van het kleine aantal respondenten (N=17) die het gebruik als (zeer) moeilijk hebben beoordeelt, geeft het grootste deel aan dat de moeilijkheden bij het beantwoorden van de meerkeuzevragen liggen.

Figuur 2.5 Oordeel over gebruik huidige VAR-procedure (N=265)

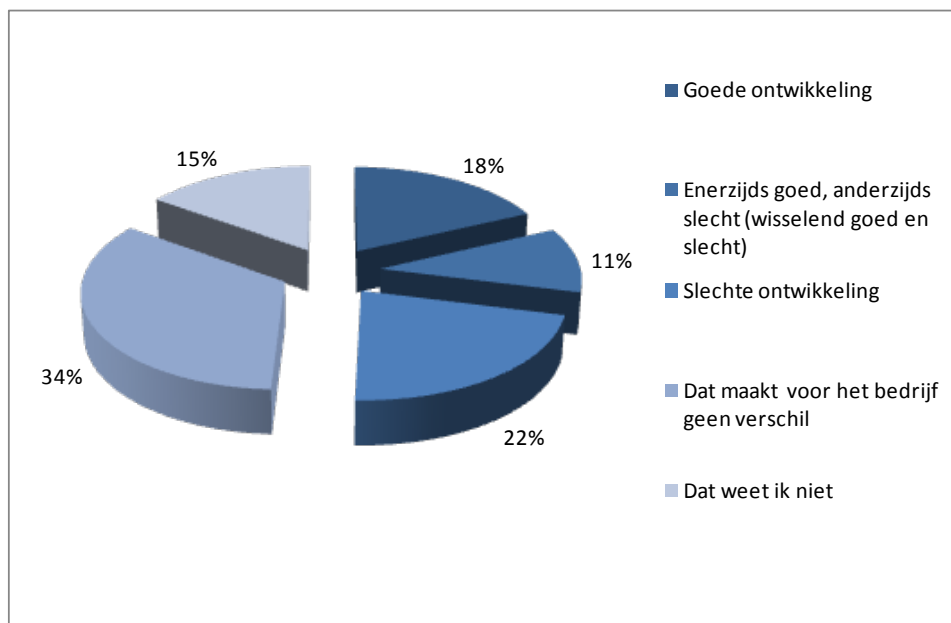

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Algemeen oordeel opdrachtgevers over nieuwe VAR

Het algemene oordeel van de opdrachtgevers over de nieuwe VAR-procedure is min of meer “onbeslist” (zie figuur 2.6). Ongeveer 15 procent van de opdrachtgevers heeft geen oordeel hierover, volgens ongeveer een derde van hen maakt de nieuwe procedure niet veel uit en ongeveer 10 procent ziet zowel positieve als minder gunstige elementen. De percentages die menen dat de nieuwe VAR ofwel een goede, ofwel een slechte ontwikkeling is, zijn landelijk gezien ongeveer even groot (om en na bij 20 procent).

Figuur 2.6 Algemeen oordeel opdrachtgevers over de nieuwe VAR-procedure ^{a)}

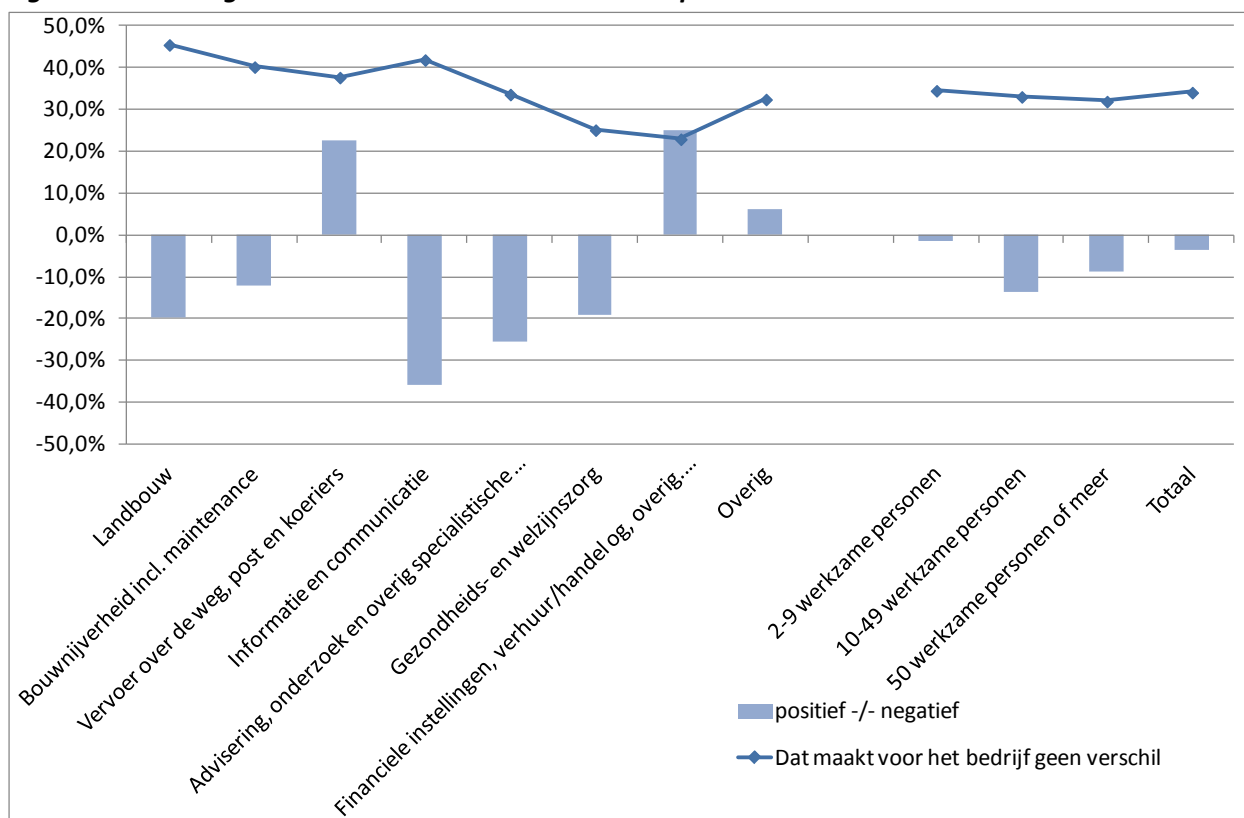

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Er zijn duidelijke verschillen naar sector en bedrijfsomvang, zoals figuur 2.7 illustreert. Opdrachtgevers in vervoer en logistiek en in de financiële dienstverlening, e.d. (inclusief overheid en onderwijs) zien de nieuwe VAR vaker als een goede ontwikkeling. ICT, advisering, e.d., zorg en landbouw zijn (soms uitgesproken) negatief over de nieuwe VAR. De bouwnijverheid is licht negatief. De overige activiteiten (het grootste deel van de bedrijven) zijn indifferente, conform het landelijke beeld. Kleine bedrijven zijn per saldo neutraal in hun oordeel. Middelgrote bedrijven zijn het meest negatief, maar het verschil met de grote bedrijven is niet groot.

Verder laat de figuur zien dat een groot deel van de bedrijven in de landbouw, de ICT, het vervoer, de bouw en overige activiteiten verwachten dat de nieuwe VAR weinig zal uitmaken. In de zorg, de advisering, e.d., de financiële diensten et cetera ligt dit percentage wat lager. Qua bedrijfsomvang is in dit opzicht weinig verschil.

Figuur 2.7 Algemeen oordeel over de nieuwe VAR-procedure ^{a)b)}

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

(b) Positief -/- negatief: het percentage respondenten dat de nieuwe VAR een goede ontwikkeling vindt, minus het percentage respondenten dat de nieuwe VAR een slechte ontwikkeling vindt.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Oordeel zzp'ers over elementen van de nieuwe VAR

Aan de zzp'ers is een oordeel over drie elementen van de nieuwe VAR gevraagd. De resultaten in tabel 2.5 laten zien dat de zzp'ers vooral positief zijn over de wijzigingen met betrekking tot het gebruikersgemak. Zowel het alleen hoeven beantwoorden van vragen die op de eigen situatie van toepassing zijn als het meteen beschikken over een digitale VAR wordt door meer dan de helft van de respondenten als een goede ontwikkeling gezien. Dit positieve oordeel geldt vooral voor deze laatste wijziging, waar bijna driekwart van de respondenten aangeeft deze wijziging een goede ontwikkeling of een wisselend goede en slechte ontwikkeling te vinden.

De medeverantwoordelijkheid van opdrachtgevers wordt door nog geen kwart van de zzp'ers als een goede ontwikkeling gezien, minder dan het aantal dat deze wijziging een slechte ontwikkeling vindt. Waarschijnlijk verwacht men verlies aan werk, doordat opdrachtgevers hierdoor terughoudender worden. In principe is deze wijziging mede ten gunste van de zzp'er. Een vrij groot percentage (43 procent) geeft aan dat deze wijziging geen verschil voor hen maakt. Het algemene oordeel over de nieuwe VAR verschilt nauwelijks tussen zzp'ers met en zonder VAR.

Voor enkele sectoren met voldoende aantallen respondenten zijn er duidelijke verschillen te zien. Zzp'ers in de sectoren Gezondheids- en Welzijnzorg en Cultuur zijn vooral positief over de veranderingen. In de sectoren Advisering en Informatie en Communicatie is het percentage negatieve beoordelingen groter dan het aantal positieve oordelen. In de ICT sector spoort het oordeel van de zzp'ers met dat van de opdrachtgevers. In de zorg waren de opdrachtgevers juist tamelijk negatief. Voor de andere sectoren is het aantal waarnemingen te klein om verschillen met het gemiddelde beeld te kunnen vaststellen.

Tabel 2.5 Oordeel zzp'ers over drie elementen van de nieuwe VAR

N= 404	Goede ontwikkeling	Enerzijds goed, anderzijds slecht	Slechte ontwikkeling	Dat maakt voor mij geen verschil
Oordeel over de wijziging waardoor opdrachtgevers (klanten) medeverantwoordelijk worden voor de arbeidsrelatie.	18%	6%	24%	43%
Oordeel over de wijziging waardoor de nieuwe VAR via een web module (online) kan worden ingevuld. Dit betekent tevens dat u alleen de vragen hoeft te beantwoorden die op uw situatie van toepassing zijn.	56%	3%	6%	30%
Oordeel over de wijziging waardoor de zzp'er bij de nieuwe VAR in 95% van de gevallen ook meteen na het invullen van de we module zal beschikken over een digitale VAR.	72%	2%	3%	19%

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

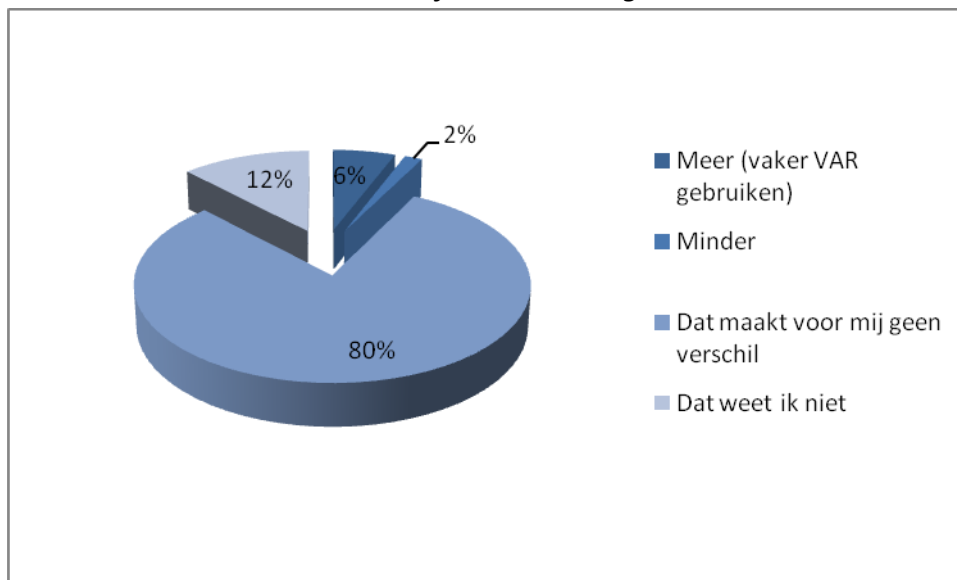
Verwacht gebruik nieuwe VAR in de toekomst door zzp'ers

Bijna de helft van de zzp'ers die nu geen VAR heeft, verwacht deze in de toekomst ook niet aan te vragen of te gebruiken. Iets meer dan een kwart geeft aan dit wel te doen. Binnen de sectoren Informatie en Communicatie en Financiële instellingen, verhuur/handel en onderwijs ligt dit percentage een stuk hoger, en verwacht ongeveer 45 procent wel gebruik te zullen gaan maken van de VAR.

De groep die wel in het bezit is van een VAR maar deze nooit gebruikt, bestaat uit 26 zzp'ers. Van deze respondenten geeft ongeveer twee derde (62 procent) aan deze in de toekomst ook niet te gaan gebruiken.

Van de zzp'ers die momenteel een VAR hebben en deze ook gebruiken verwacht het overgrote gedeelte (80 procent) dat de nieuwe VAR tot geen verschil in het gebruik zal leiden (zie figuur 2.8). Van de respondenten die het gebruik wel verwachten aan te passen geeft de meerderheid aan dat ze de VAR meer zullen gaan gebruiken. Dit komt vooral voor in de sectoren van Bouwnijverheid en Gezondheids- en welzijnzorg. Hier liggen de percentages van respondenten die de VAR meer zullen gebruiken in beide sectoren op 8 procent. De respondenten die een vermindering verwachten komen slechts uit twee sectorgroepen, namelijk Financiële instellingen, verhuur/handel en onderwijs en Overige activiteiten.

Figuur 2.8 Verwacht aandeel van zzp'ers die momenteel wel een VAR bezitten en gebruiken, of deze in de toekomst de VAR meer of minder zullen gebruiken

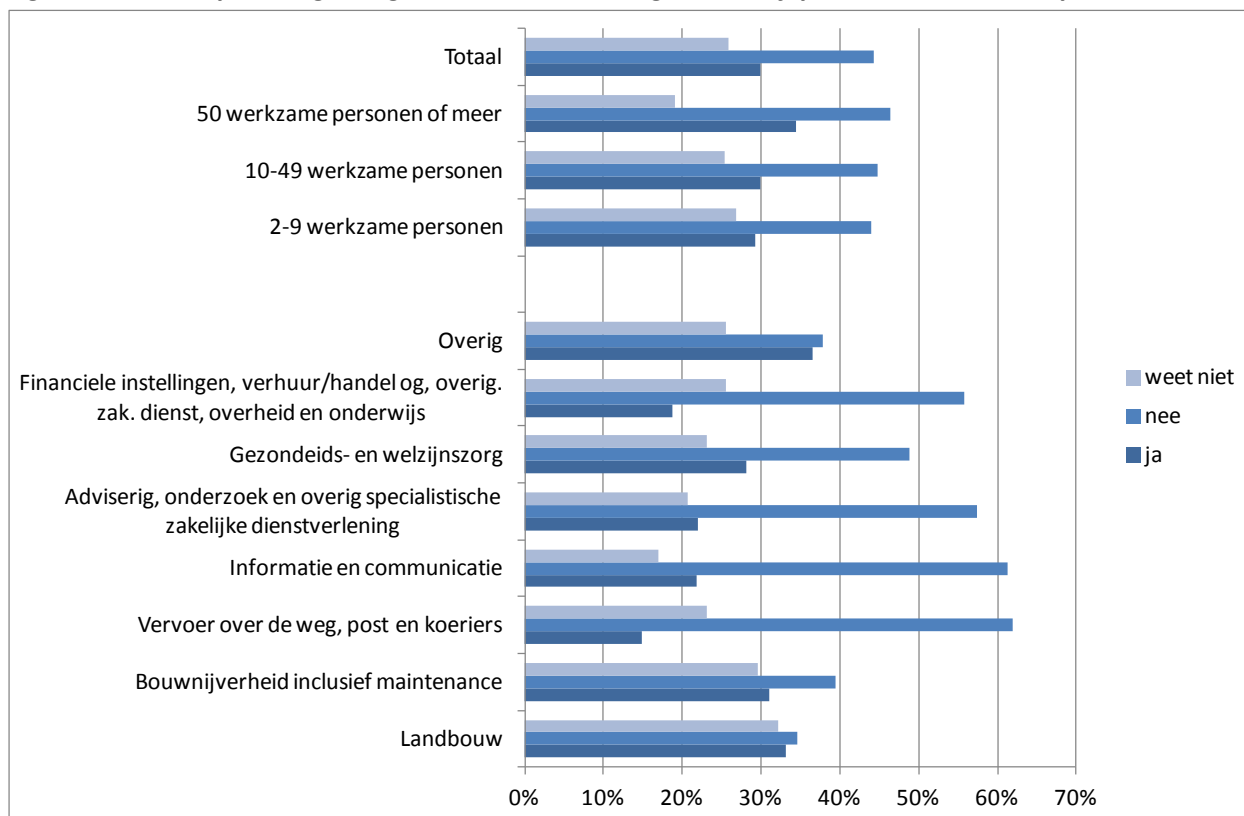

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Verwacht effect op afspraken tussen opdrachtgevers en zzp'ers

Een belangrijke reden voor het aanpassen van de VAR-procedure is het verhelderen van arbeidsrelaties. We hebben de respondenten daarom gevraagd of de nieuwe VAR betekent dat het bedrijf bij de inzet van zzp'ers andere of betere afspraken gaat maken of op andere details gaat letten. Figuur 2.9 wijst uit dat gemiddeld 30 procent van de opdrachtgevers dit gaat doen, terwijl ongeveer 45 procent geen verandering hierin verwacht. Ongeveer 25 procent weet niet of er verandering zal optreden.

Het percentage dat andere afspraken zal gaan maken is relatief hoog in de overige activiteiten, de landbouw de bouw en de zorg en relatief laag in vervoer en logistiek, financiële instellingen, etc., ICT en advies. Naar bedrijfsomvang zijn er weinig verschillen. De categorie "weet niet" is wat kleiner bij grote bedrijven.

Figuur 2.9 *Opdrachtgever gaat naar verwachting andere afspraken maken met zzp'ers^{a)}*

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Tabel 2.6 laat zien dat naar verwachting van de opdrachtgevers die andere afspraken zullen gaan maken, veranderingen vooral zullen optreden rond de opdrachtformulering, de omvang of de duur van de opdracht en de zelfstandigheid van de zzp'er in de organisatie van zijn werk. Het aantal opdrachtgevers is per sector te klein om conclusies over verschillen tussen sectoren te kunnen formuleren.

Zzp'ers verwachten over het algemeen in mindere mate dat er andere of betere afspraken zullen worden gemaakt (7 procent van de respondenten). Als zij veranderingen verwachten, dan gaat het vooral om andere afspraken over de omvang of duur van de opdracht/project (60 procent). Dit percentage ligt hoger dan bij de opdrachtgevers. Op alle andere onderdelen verwachten de zzp'ers in mindere mate veranderingen. Alleen geven nog relatief veel zzp'ers (37 procent) aan andere afspraken te zullen maken over de opdrachtformulering.

Tabel 2.6 *Onderdelen waarop andere afspraken zullen worden gemaakt*

	Opdrachtgevers (N = 149, ongewogen)	Zzp'ers (N = 30)
De opdrachtformulering	47%	37%
De omvang of duur van de opdracht / project	44%	60%
De zelfstandigheid van de zzp'er in de planning en organisatie van zijn werk	39%	20%
De facturering en kostencalculatie	22%	13%
De werktijden van de zzp'er	18%	17%
Anders, namelijk ...	10%	-

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers en zzp'ers 2014

2.6 Conclusies

De meerderheid van de bedrijven in Nederland zet naar eigen zeggen geen zzp'ers in. Gemiddeld maakt 17 procent van de bedrijven in wisselende mate gebruik van de diensten van zzp'ers. Dit percentage ligt hoger in de bouw, de ICT, de landbouw, de specialistische zakelijke diensten (advies, e.d.) en de zorg en lager in het vervoer, de financiële dienstverlening (inclusief onroerend goed, overheid en onderwijs) en overige activiteiten. Hoe groter het bedrijf, hoe groter het percentage bedrijven dat zzp'ers inhuurt.

Wanneer zzp'ers worden ingezet door bedrijven wordt in het overgrote deel van de gevallen een VAR gebruikt. Het aantal verstrekte VAR is in de afgelopen jaren ook sterk toegenomen, sterker dan het aantal zzp'ers. Ongeveer de helft van de door ons ondervraagde zzp'ers is in het bezit van een VAR, en vrijwel ieder van hen gebruikt de VAR ook, vooral (ook) omdat de opdrachtgever daarom vraagt. Zzp'ers die geen VAR hebben, krijgen ofwel nooit een verzoek daarvoor van hun opdrachtgever(s), zijn uitsluitend werkzaam in de particuliere sector of hebben er nooit over nagedacht of een VAR nodig gehad.

Op basis van deze cijfers lijkt de VAR in veel gevallen min of meer standaard onderdeel te zijn van de afspraken tussen opdrachtgevers (bedrijven) en zzp'ers. Een duidelijke motivatie hiervoor kan niet aan de beschikbare gegevens worden ontleend. Vrijwel alle omstandigheden worden als reden voor het gebruik van een VAR door een ruime meerderheid van de opdrachtgevers en zzp'ers genoemd. Tegelijkertijd zijn de administratieve verplichtingen van minder betekenis voor het al of niet werken met een VAR.

De overgrote meerderheid van de opdrachtgevers die de VAR gebruiken geeft ook aan dat zij alle vereiste administratieve handelingen uitvoeren. In die zin is de "naleving" van de regels hoog. De landbouw, de adviessector en de zorg leven de regels in iets mindere mate na dan de andere sectoren. Werken conform wet- en regelgeving vormt ook voor het overgrote deel van de zzp'ers een belangrijk motief voor het gebruik van de VAR.

Landelijk is het oordeel van de opdrachtgevers over de nieuwe VAR neutraal. Het percentage opdrachtgevers dat de nieuwe regels een goede ontwikkeling vindt is ongeveer even groot als het percentage dat de nieuwe procedure een slechte ontwikkeling vindt. De grootste groep (ongeveer een derde) meent dat de nieuwe procedure niet veel verschilt van de bestaande (maakt weinig uit), ongeveer 15 procent heeft geen mening en ongeveer 10 procent ziet zowel positieve als negatieve kanten aan de nieuwe procedure.

Er zijn in dit opzicht grote verschillen tussen sectoren, waarbij aan de ene kant vervoer en logistiek en de financiële dienstverlening, onroerend goed, overheid en onderwijs per saldo positief oordelen over de nieuwe VAR en aan de andere kant de ICT, de adviessector, de landbouw en de zorg tamelijk negatief. De overige activiteiten vertonen een neutraal beeld. Middelgrote bedrijven zijn wat negatiever in hun oordeel dan grote bedrijven.

De zzp'ers zijn positief over de praktische aspecten van de nieuwe VAR (directe beschikbaarheid, gebruikersgemak). Over de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever lopen de meningen van zzp'ers uiteen en is er een groep die dit positief beoordeelt en een iets grotere groep die dit een slechte ontwikkeling vindt. Een groot deel van de zzp'ers ziet overigens geen verschil met de bestaande procedure (vooral degenen die geen VAR hebben en/of gebruiken).

Verheldering van de arbeidsrelaties is een belangrijk doel van de nieuwe VAR-procedure. Gemiddeld verwacht 30 procent van de opdrachtgevers dat de nieuwe VAR zal leiden tot het maken van andere en/of betere afspraken met zzp'ers. Dit betreft dan vooral de opdrachtformulering, de duur van de opdracht en afspraken rond de zelfstandigheid van de zzp'er in de organisatie van zijn of haar werk. Het percentage zzp'ers dat verwacht dat andere afspraken zullen worden gemaakt ligt met 7 procent beduidend lager. Zij verwachten vooral andere afspraken rond de duur van de opdracht en de opdrachtformulering.

3. Gevolgen voor schijnzelfstandigheid

3.1 Inleiding

De aanpassing van de VAR-procedure heeft tot doel om relaties tussen opdrachtgevers en zzp'ers te verduidelijken en daarmee schijnzelfstandigheid te verminderen. Hieronder gaan we in op de verwachtingen van de betrokkenen over het effect van de nieuwe VAR-procedure op schijnzelfstandigheid. Maar ook proberen we op basis van recente concrete opdrachten af te leiden of er een samenhang is tussen het gebruik van de VAR en kenmerken van de arbeidsrelaties.

Voor de duidelijkheid herhalen we hier dat tijdens het onderzoek de nieuwe aanpak nog volop in ontwikkeling was. Op het moment dat de enquêtes zijn uitgevoerd was de nieuwe aanpak alleen op hoofdlijnen bekend. De interviews zijn gehouden in de periode dat het eerste concrete ontwerp van de vernieuwde vragenlijst was ontwikkeld en met het veld besproken¹⁵.

Hieronder bespreken we eerst de aanwijzingen voor schijnzelfstandigheid bij de in het onderzoek betrokken opdrachtgevers en zzp'ers. Daarbij gaan we uit van de concepten zoals deze in eerder onderzoek zijn gebruikt. Daarna komen de verwachtingen van de respondenten over het effect van de nieuwe VAR op de omvang van schijnzelfstandigheid. In de laatste paragraaf zetten we de belangrijkste conclusies op een rij.

3.2 Indicaties voor de omvang van schijnzelfstandigheid

Vermindering van schijnzelfstandigheid is het voornaamste doel van de nieuwe procedure. Het effect op schijnzelfstandigheid is daarom een van de onderzoeksthema's. Om de komende jaren te kunnen bepalen of deze doelstelling wordt gehaald is er ook behoefte aan een nulmeting. In eerder uitgevoerd onderzoek (Zandvliet, e.a., 2013) is echter gebleken dat het meten van schijnzelfstandigheid geen sinecure is en om die reden is in dit onderzoek niet gestreefd naar meting van de omvang van schijnzelfstandigheid. Wel is via een beperkt aantal vragen nagegaan of bepaalde relevant geachte (deel)indicatoren voor schijnzelfstandigheid een met het eerdere onderzoek vergelijkbare indicatie opleveren over de aanwezigheid van kenmerken van schijnzelfstandigheid. Deze specifieke vragen betreffen enerzijds de door de opdrachtgevers twee laatst ingezette zzp'ers en anderzijds de twee door zzp'ers laatst uitgevoerde opdrachten. Het gaat telkens om vijf vragen (indicatoren), zodat per opdrachtgever, respectievelijk zzp'er scores voor tien (twee maal vijf) deelindicatoren zijn verzameld.

Tabel 3.1 geeft een beeld van de indicatoren voor schijnzelfstandigheid voor de gehele populatie opdrachtgevers en zzp'ers, terwijl figuur 3.1 de score op de totaalindicator bevat. In figuur 3.2 en 3.3 is de totaalindicator per sector en grootteklasse weergegeven. In aansluiting op eerder uitgevoerd onderzoek zijn de volgende indicatoren gemeten¹⁶:

¹⁵ In die versie bevatte de VAR vragenlijst ongeveer 70 items.

¹⁶ Een waarde van 1 is toegekend aan de (deel)indicator, wanneer aan de genoemde veronderstelling is voldaan. De totaalindicator betreft de som van de indicatoren; deze is minimaal 0, maximaal 10 (twee maal vijf deelindicatoren).

- a) Het door de zzp'er uitgevoerde werk. De veronderstelling is dat de kans op schijnzelfstandigheid groter is wanneer de zzp'er seizoenswerk verricht of dagelijks productiewerk en/of werk dat tot de kernactiviteiten van het bedrijf behoort. Tabel 3.1 laat zien dat dit geldt voor gemiddeld 28 procent van de recent door opdrachtgevers ingezette zzp'ers en 11 procent van de recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten;
- b) De omvang van de opdracht. Verondersteld is dat wanneer een opdracht langer duurt dan een half jaar er een gerede kans op schijnzelfstandigheid bestaat. Dit type opdrachten blijkt in beperkte mate voor te komen (2 procent bij recent ingezette zzp'ers en 4 procent bij recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten);
- c) Het uurtarief. Wanneer dit beduidend onder de arbeidskosten per uur ligt, dan is er een gerede kans op schijnzelfstandigheid. Een uurtarief dat 20 procent onder de (sectorspecifieke) arbeidskosten per uur ligt is hierbij als laagbetaald beschouwd. Dit blijkt van toepassing op 6 procent van de recente ingezette zzp'ers en 8 procent van de recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten;
- d) Zelfstandigheid van de zzp'er in de uitvoering van zijn werk (werktijden en planning/organisatie). Wanneer de werktijden van de zzp'er of de planning en organisatie van het werk in belangrijke mate door de opdrachtgever worden bepaald, dan is er een gerede kans op een situatie van schijnzelfstandigheid. Dit geldt voor respectievelijk 34 en 39 procent van de recent ingezette zzp'ers en voor 17 procent van de recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten.

Tabel 3.1 **Indicatoren voor schijnzelfstandigheid op basis van twee recente opdrachten**

	Opdrachtgevers (N = 510, herwogen)	Zzp (N = 404)
Type werk: seizoenswerk of dagelijks productiewerk	28%	11%
Omvang opdracht: langer dan een half jaar (a)	2%	4%
Uurtarief: 20 procent lager dan (sectorspecifieke) arbeidskosten per uur	6%	8%
Bepaling werktijden: in belangrijke mate door opdrachtgever	34%	17%
Organisatie en planning werk zzp'er: in belangrijke mate door opdrachtgever bepaald	39%	17%
Totaal indicator groter dan nul	70%	46%

a) Respondenten konden de omvang weergeven in uren, dagen of aanneemsom. De antwoorden zijn terug gerekend tot dagen (van 8 uur)

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers en zzp'ers 2014

Belangrijke verschillen tussen de beoordeling door opdrachtgevers en zzp'ers doen zich voor bij het type werk en de zelfstandigheid in de uitvoering. Dit komt hoofdzakelijk doordat een belangrijk deel van de zzp'ers niet voor bedrijven, maar hoofdzakelijk voor particulieren werkt. Als gevolg daarvan is de totaalindicator op basis van de recent door opdrachtgevers ingezette zzp'ers hoger dan de waarde van de totaalindicator die is afgeleid op basis van de twee recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten (70 tegen 46 procent).

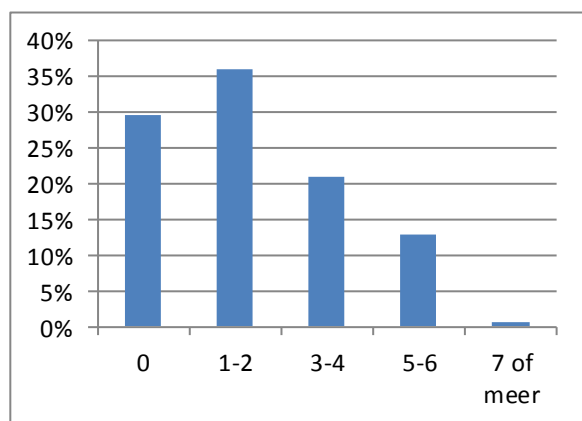
Deze resultaten sporen met de uitkomsten van het eerder genoemde onderzoek, waarin een vergelijkbare benadering is gebruikt. Zoals figuur 3.1 laat zien, wordt een positieve totaalindicator op basis van de

gegevens van opdrachtgevers in ruim een derde van de gevallen bepaald door 1 of 2 van de deelindicatoren en in nog eens 20 procent door 3 of 4. Een score van 7 of meer komt slechts incidenteel voor (minder dan 1 procent van de situaties). De score op 5 of 6 van de indicatoren illustreert de omvang van het grijze gebied waarin schijnzelfstandigheid zich kan manifesteren. Het gaat dan veelal om de indicatoren rond het type werk en de mate van zelfstandigheid van de zzp'er. Op dit punt komen we in de volgende paragraaf terug.

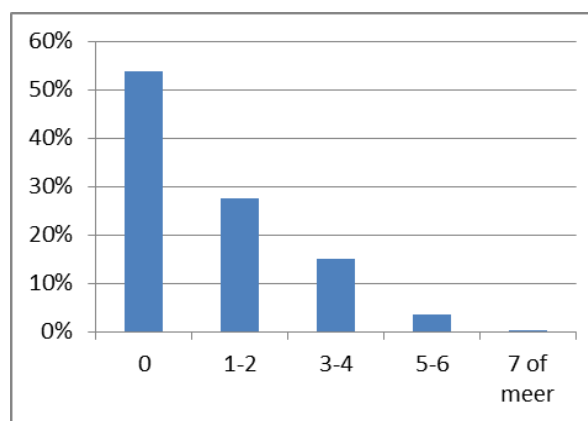
Bij de recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten blijkt dat in ongeveer 27 procent van de gevallen aan 1 of 2 deelindicatoren wordt voldaan. Net zoals bij de opdrachtgevers neemt het percentage af naarmate meer deelindicatoren worden meegenomen. Bij de gegevens van recente opdrachten wordt in minder dan 1 procent van de gevallen aan 7 of meer indicatoren voldaan. Dit geeft aan dat er slechts een klein gedeelte is waarbij de kans wat groter is dat er sprake is van schijnzelfstandigheid. Ook het grijze gebied (aan 5 of 6 deelindicatoren wordt voldaan) is bij de recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten aanzienlijk kleiner dan bij de recent door opdrachtgevers ingezette zzp'ers. Met alle voorbehoud die nodig is bij de interpretatie van de uitkomsten lijkt de kans op schijnzelfstandigheid iets groter wanneer uitgegaan wordt van de door de opdrachtgevers verstrekte informatie.

Figuur 3.1 Waarde totaalindicator op basis van twee recent door opdrachtgevers ingezette zzp'ers, respectievelijk twee recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten ^{a)}

Recent door opdrachtgevers ingezette zzp'ers

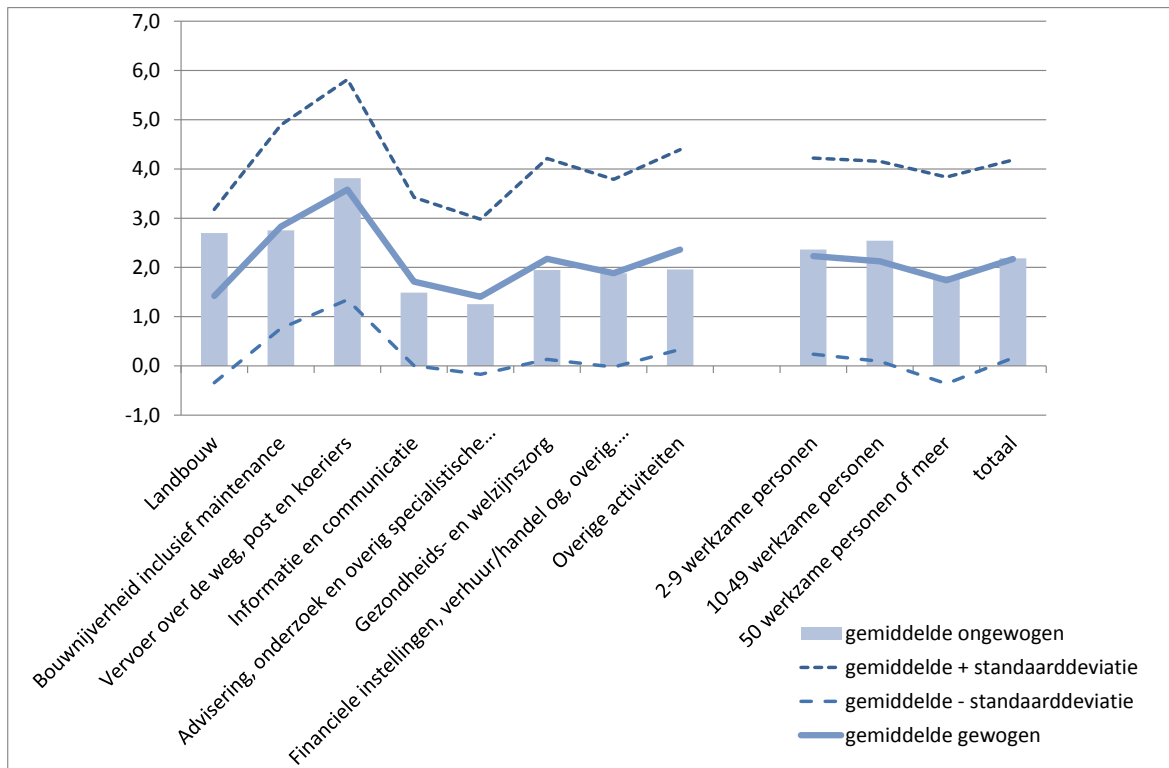
Recent door zzp'ers uitgevoerde opdrachten

(a) Totaalindicator is de som van de score op tien (twee maal vijf) deelindicatoren per opdrachtgever, respectievelijk zzp'er.
Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers, respectievelijk zzp'ers 2014

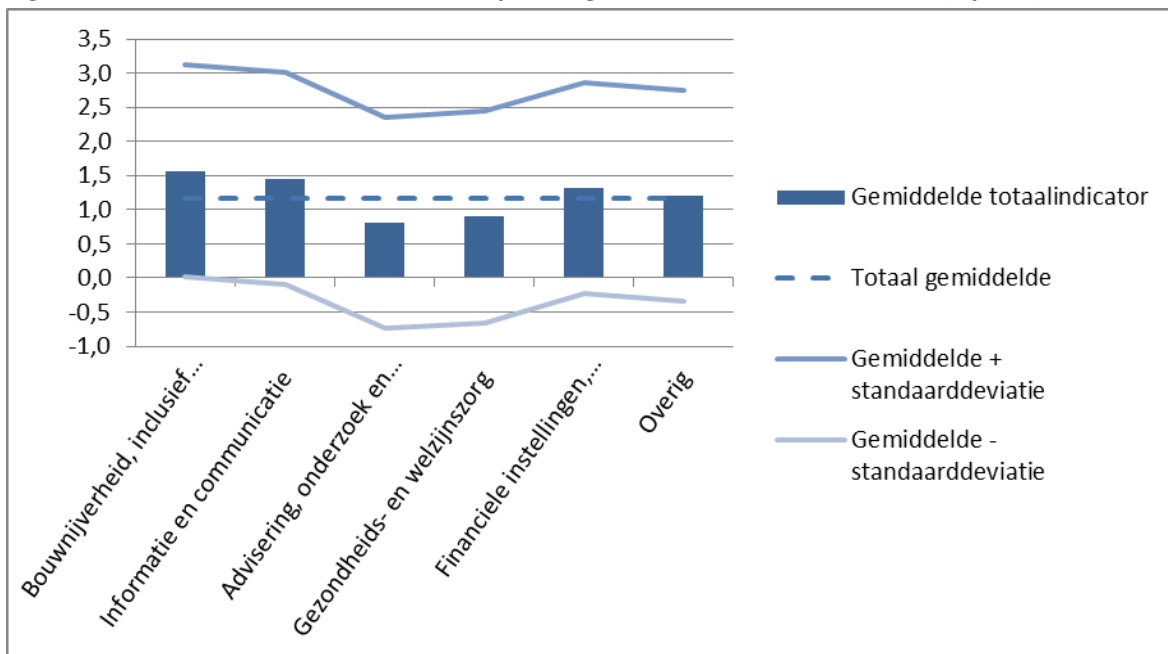
Figuur 3.2 en 3.3 illustreren dat de variatie in de waarde van de indicator bijzonder groot is, wat opnieuw duidt op de beperkingen van deze meetmethode. Als gevolg daarvan kan voor de meeste sectoren niet worden uitgesloten dat de totaalindicator (gemiddeld) vrijwel gelijk is aan nul. De totaalscore wijst op een minieme kans op schijnzelfstandigheid, uitgaande van de meegenomen indicatoren. Op basis van de informatie verkregen via opdrachtgevers lijkt alleen in het vervoer en de bouwnijverheid de kans op schijnzelfstandigheid wat groter dan gemiddeld. Op basis van de informatie verkregen via de zzp'ers lijkt dit voor geen van de sectoren (beroepsgroepen) te gelden. Wel blijken de bouw en de ICT sector een iets hogere totaalindicator te hebben dan de andere sectoren. In deze sectoren is op basis van deze resultaten sprake van een iets grotere kans op schijnzelfstandigheid dan gemiddeld.

Figuur 3.2 Gemiddelde waarde en spreiding totaalindicator naar sector en grootteklasse (opdrachtgevers)

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Figuur 3.3 Gemiddelde waarde en spreiding totaalindicator naar sector (zzp'ers)

(a) Landbouw en vervoer ontbreken als gevolg van te weinig waarnemingen. Groot- en detailhandel zijn buiten beschouwing gelaten.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

3.3 Effecten nieuwe VAR op omvang schijnzelfstandigheid

Volgens opdrachtgevers

Het overgrote deel van de opdrachtgevers heeft geen idee over het effect van de nieuwe VAR op schijnzelfstandigheid. Gemiddeld zegt 70 procent van hen hiervan geen idee te hebben. Kleine bedrijven en opdrachtgevers uit de landbouw en de adviessector, e.d. weten wat vaker niet welk effect valt te verwachten.

Gemiddeld verwacht 20 procent van de opdrachtgevers dat de nieuwe VAR vooral zal leiden tot andere manieren van “verbergen” van schijnzelfstandigheid. Een iets kleiner percentage (17 procent) verwacht dat schijnzelfstandigheid zal afnemen en slechts enkele opdrachtgevers verwachten een toename van schijnzelfstandigheid als gevolg van de VAR¹⁷.

Middelgrote bedrijven en opdrachtgevers uit de bouw en de financiële sector verwachten wat vaker dat er andere manieren worden gevonden om schijnconstructies te verbergen. Opdrachtgevers uit de landbouw en adviessector verwachten dat juist minder vaak. Een afname van schijnzelfstandigheid wordt vaker dan gemiddeld verwacht in opnieuw de financiële sector en het vervoer, en minder vaak in de zorg. Een toename wordt wat vaker verwacht in de financiële sector. De landbouw verwacht minder vaak een afname en vaker een toename.

Per saldo verwachten opdrachtgevers gemiddeld dat de nieuwe VAR tot een afname van schijnzelfstandigheid zal leiden¹⁸. Dit geldt ook voor de meeste sectoren. De landbouw en de adviessector verwachten per saldo het kleinste effect (verwachte toename en afname houden elkaar ongeveer in evenwicht). De zorg verwacht eveneens een klein effect in termen van direct toe en afnemen van schijnzelfstandigheid, maar verwacht wel vaker een toename van nieuwe – beter verborgen - vormen van schijnzelfstandigheid.

Volgens zzp'ers

Ook veruit de meeste zzp'ers (68 procent) geven aan niet te weten wat het effect van de nieuwe VAR op schijnzelfstandigheid zal zijn (zie tabel 3.2). Van de respondenten die wel een effect verwachten, geeft een kleine meerderheid aan dat het wijzigen vooral zal leiden tot andere manieren van verbergen. Van de mensen die een effect op de omvang verwachten (of beide effecten verwachten) geeft het overgrote deel van deze respondenten aan dat het aantal schijnzelfstandigen zal verminderen (zie tabel 3.3). Zzp'ers met een VAR verwachten iets vaker een afname van het aantal schijnzelfstandigen.

¹⁷ Men kon zowel een verandering in schijnzelfstandigheid verwachten als een verandering in termen van betere verberging van schijnzelfstandigheid. Hierdoor tellen de percentages niet op tot 100 procent.

¹⁸ 20 procent verwacht andere vormen van schijnzelfstandigheid (geen effect), 17 procent een afname en 2 procent een toename van schijnzelfstandigheid.

Evenals bij de opdrachtgevers verwachten de zzp'ers per saldo dat de nieuwe VAR zal leiden tot een afname van schijnzelfstandigheid¹⁹.

Tabel 3.2 Door zzp'ers verwacht effect nieuwe VAR op schijnzelfstandigheid

	Met VAR	Zonder VAR	Totaal
Zal effect hebben op omvang schijnzelfstandigheid	14%	9%	12%
Zal vooral tot andere manieren van verbergen leiden	14%	17%	15%
Beide	5%	5%	5%
Dat weet ik niet	67%	69%	68%
Totaal (aantal)			404

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Tabel 3.3 Door zzp'ers verwacht effect nieuwe VAR op aantal schijnzelfstandigen (a)

	Met VAR	Zonder VAR	Totaal
Toenemen	12%	30%	17%
Afnemen	88%	70%	83%
Totaal (aantal)			404

(a) Betreft alleen de zzp'ers die een effect verwachten.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Op basis van de interviews

In de interviews is uitgebreid gesproken over de VAR en de betekenis ervan, mede in relatie tot schijnzelfstandigheid. Het hiervoor op basis van de enquêtes geschetste beeld wordt in de interviews bevestigd, maar ook aangevuld en nader gespecificeerd. De meeste gesprekspartners hebben geen concreet idee over het te verwachten effect op schijnzelfstandigheid, maar de meesten verwachten dat dit niet groot zal zijn. De verschillende gezichtspunten die naar voren zijn gebracht concentreren zich rond een aantal thema's:

1. Het begrip schijnzelfstandigheid, de mogelijkheden om dit goed af te bakenen en te meten en wat de nieuwe VAR toevoegt aan duidelijkheid;
2. De betekenis van de VAR en de wijziging daarin, in combinatie met de noodzaak van aanpassing, mede in relatie tot handhaving;
3. De positie van de zzp'er op de arbeidsmarkt en de verschillen tussen sectoren.

¹⁹ 17 procent verwacht andere vormen van verbergen (geen effect), ongeveer 3 procent een toename en ongeveer 14 procent een afname van schijnzelfstandigheid.

Schijnzelfstandigheid

Het merendeel van de geïnterviewde personen stelt dat in de eerste plaats gediscussieerd kan worden over het begrip schijnzelfstandigheid als zodanig. Men betwijfelt ten eerste of de nieuwe VAR de problematiek rond de definitie van zelfstandigheid kan reduceren. Zelfstandigheid en schijnzelfstandigheid zijn moeilijk eenduidig te operationaliseren begrippen en men vraagt zich af of de nieuwe procedure in staat is om alle (arbeidsrechtelijke en juridische) details die in dit verband van belang zijn afdoende mee te wegen.

Een ander punt is de beeldvorming. De naar de mening van de geïnterviewden relatief sterke nadruk van de nieuwe VAR op bestrijding van schijnzelfstandigheid roept het beeld op dat veel zzp'ers eigenlijk geen zelfstandig ondernemer zijn, terwijl het overgrote deel van de zzp'ers dit juist wel is. Het overgrote deel van de zzp'ers is uit vrije wil ondernemer/zelfstandige geworden, beschikt over alle capaciteiten die van een ondernemer gevraagd worden en werkt in de regel voor eigen rekening en risico. Vrijwel alle geïnterviewden zijn van mening dat schijnzelfstandigheid een beperkt probleem is en baseren dit vaak op het eerder uitgevoerde onderzoek hiernaar.

Uit dit eerdere onderzoek bleek onder meer dat ook een "echte" zelfstandige incidenteel in een werksituatie kan zitten, waar verschillende relevante kenmerken kunnen wijzen op schijnzelfstandigheid. Zo kan het (incidenteel) verkrijgen van werk via een bemiddelingsbureau een nuttige aanvulling zijn op de reguliere orderportefeuille van de zzp'er, die is gevuld met zelf verworven opdrachten bij verschillende opdrachtgevers. Waar werken via bemiddelingsorganisaties op opdrachtniveau tot onduidelijkheid kan leiden, is op het niveau van de zzp'er duidelijk dat hij of zij een echte zelfstandige is²⁰. De vrees bestaat dat twijfelgevallen in de nieuwe VAR eerder leiden tot afwijzing van de VAR. Men verwacht daardoor ook een toename van het aantal bezwaarschriften.

De meeste betrokkenen achten het daarom wenselijk dat de criteria die de Belastingdienst hanteert voor de toekenning van de VAR vooraf helder zijn. Dit geeft duidelijkheid aan de partijen en rechtszekerheid. Zonder duidelijkheid over de onderliggende definities ziet men het gevaar van willekeur en arbitraire beslissingen en toename van de onzekerheid over de aan de arbeidsrelatie toegewezen status. Verder is het wenselijk dat er eenvoudige procedures komen voor toevallige en onbedoelde "fouten" in de verstrekte informatie (en daardoor onterechte afwijzing), doordat de vragen mogelijk niet voor iedere situatie even helder of toepasselijk zijn.

De betekenis van de VAR en de wijzigingen

De Wet uitbreiding rechtsgevolgen van de VAR in 2005 was bedoeld om de rechtspositie van zelfstandigen te versterken door de rechtszekerheid voor de opdrachtgevers te vergroten. Aanvankelijk beantwoordde de Wet ook aan dit doel, en waren er geen signalen over oneigenlijk gebruik, maar werd daar wel voor gewaarschuwd (Vendrig, e.a., 2007). Inmiddels is de VAR een soort vergunning voor ondernemerschap geworden, die de toegang tot de arbeidsmarkt beïnvloedt. Het instrument was aanvankelijk vooral bedoeld voor hoog opgeleide specialisten, maar inmiddels voor laagopgeleiden mogelijkheden biedt voor additioneel

²⁰ Overigens is niet voor alle betrokkenen duidelijk dat de opdrachtgever niet hoeft te checken of de zzp'er meer opdrachtgevers heeft en dat de medeverantwoordelijkheid zich beperkt tot de omstandigheden die door de opdrachtgever zijn te beïnvloeden.

inkomen, in combinatie met andere fiscale (aftrek)mogelijkheden (zie ook van Vuuren, 2012). Tegelijkertijd is de opdrachtgever feitelijk gevrijwaard van naheffing. In geval van misbruik ligt het risico op naheffing geheel bij de zelfstandige. De huidige commotie rond het ingrijpen van de Belastingdienst in de zorg heeft ook te maken met het feit dat de zzp'er aansprakelijk wordt gesteld voor de naheffing, omdat deze niet bij de opdrachtgever kan worden gelegd.

De webmodule verandert op zich inhoudelijk weinig aan de situatie. Deze maakt het weliswaar makkelijker om een VAR aan te vragen, maar voor zzp'ers met veel verschillende, of kortlopende projecten of opdrachten, betekent de nieuwe webmodule dat men de aanvraag waarschijnlijk vaker zal gaan doen. Veel gesprekspartners verwachten zelfs dat zzp'ers voor elke klus, of wijziging van de omstandigheden, een aparte VAR zullen (moeten) aanvragen. In sommige gevallen zal ook onduidelijk zijn welke wijziging van omstandigheden een nieuwe aanvraag noodzakelijk maakt.

Het is voornamelijk het tweede element van de nieuwe VAR, de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever, dat aangrijpt op het punt van de vrijwaring en deze – naar de mening van betrokkenen - beperkt. Medeverantwoordelijkheid betekent een risico voor opdrachtgevers. Waar in de bestaande situatie de VAR vrijwaring verschaft, wordt dit in de nieuwe procedure voor opdrachtgevers minder zeker. De geïnterviewden zijn op dit punt enigszins ambivalent. Enigszins paradoxaal wordt enerzijds aangegeven dat in relatie tot schijnzelfstandigheid het aanpakken van de opdrachtgever wenselijk is, zoals ook bij andere vormen van oneigenlijk gebruik en misstanden op de arbeidsmarkt. Anderzijds wordt door deze aanpak verwacht dat naarmate opdrachtgevers het risico groter achten, zij minder geneigd zullen zijn om zzp'ers in te zetten en dit pakt in het nadeel uit van de zzp'ers die te goeder trouw hun diensten aanbieden (zie ook het volgende hoofdstuk). Enkele gesprekspartners verwachten dat opdrachtgevers aanvankelijk mogelijk wat terughoudend zullen zijn ("de kat uit de boom kijken"), maar zich na enige tijd aanpassen aan de nieuwe situatie en dat dit effect op het inhuren van zzp'ers vooral tijdelijk zal zijn.

Er wordt ook vraagtekens gezet bij de praktische uitvoerbaarheid van de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever. De administratie is binnen een (middelgroot en groot) bedrijf vaak een aparte afdeling en heeft slechts beperkt zicht op de uitvoering. Voor die afdeling zijn de omstandigheden van het werk daarom niet goed te controleren, of het zorgt voor (veel) extra werk, vooral wanneer er veel met zzp'ers wordt gewerkt. Het is volgens enkelen ook de vraag of bedrijven, en dan vooral het MKB in voldoende mate in staat is om de VAR goed te kunnen beoordelen en daardoor mogelijk een beroep moeten of willen doen op (externe) adviseurs.

Men is vrijwel unaniem dat de nieuwe procedure leidt tot meer administratieve lasten, voor alle betrokkenen (zzp'er, opdrachtgever, Belastingdienst), omdat de VAR vaker moet worden aangevraagd en gecontroleerd, vaker een beroep moet worden gedaan op externe expertise en doordat er een gereede kans bestaat op meer bezwaarschriften als gevolg van onzekerheid en onduidelijkheid.

Een ander aandachtspunt is dat de VAR vooraf moet worden aangevraagd, terwijl de feitelijke omstandigheden pas achteraf kunnen worden vastgesteld. Ook te goeder trouw kunnen de feitelijke omstandigheden afwijken van de vooraf beoogde. Dit is vooral ook van betekenis in relatie tot handhaving, maar het draagt bij aan onzekerheid voor zzp'er en opdrachtgever. Verder acht men het mogelijk dat vragen zodanig gaan worden ingevuld dat een VAR verklaring wordt afgegeven, waarbij het de vraag is in hoeverre deze de werkelijke omstandigheden nog weergeeft. Diverse gesprekspartners benadrukken dat er nieuwe manieren zullen worden gevonden om schijnzelfstandigheid te verdoezelen.

Handhaving is een belangrijk instrument bij de bestrijding van schijnzelfstandigheid. Daar is capaciteit voor nodig en die is op dit moment beperkt bij de Belastingdienst. Ook de capaciteit van de Inspectie SZW is gereduceerd. De verandering in de VAR-procedure heeft op zich geen effect op de handhavingscapaciteit. Diverse gesprekspartners merken daarom op dat betere handhaving van de huidige regelgeving mogelijk al voldoende effectief zou kunnen zijn en de wijzigingen in de VAR onnodig maakt. Diverse sectororganisaties wijzen er op dat men binnen de branche ook actief werkt aan het bestrijden van schijnconstructies, omdat deze de concurrentieverhoudingen nadelig beïnvloeden, en daarop zou de handhaving kunnen aansluiten.

De positie van zzp'ers op de arbeidsmarkt en in specifieke sectoren

Het grootste deel van de geïnterviewden meent dat de groei van het aantal zzp'ers verband houdt met structurele veranderingen in vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. In relatie tot de nieuwe VAR is vooral de reactie van de vraagzijde (opdrachtgevers) van betekenis. Volgens de gesprekspartners heeft de nieuwe VAR geen effect op belangrijke kenmerken van zzp'ers, namelijk de flexibiliteit (geen cao beperkingen) en expertise (vakdeskundigheid) en via hogere administratiekosten een beperkt effect op de kosten van de zzp'er. De positie van de zzp'er wordt dus voornamelijk nadelig beïnvloed door het risico via de medeverantwoordelijkheid voor de opdrachtgever voor de VAR. Dit punt komt ook uit de enquêteresultaten naar voren, zoals in het volgende hoofdstuk nader wordt toegelicht.

Daarnaast zijn er nog specifieke omstandigheden genoemd voor enkele sectoren:

- Zo vraagt de uitgeversbranche zich af wat het effect van de nieuwe VAR zal zijn op de bestaande afspraken met de Belastingdienst (Convenant Eigen Verklaring). Omdat in deze branche veel wordt gewerkt met freelancers is er overeenstemming bereikt met de Belastingdienst over hoe de sector omgaat met het aangaan van (flexibele) arbeidsrelaties en de wijze waarop deze werkwijze wordt gecontroleerd. Voor de branche is niet duidelijk wat voor effect de nieuwe aanpak van de VAR op deze afspraken heeft;
- Het onderwijs en de zorg zijn van mening dat via de nieuwe (en deels ook via de bestaande regels) het vrijwel onmogelijk wordt om met zzp'ers te werken, terwijl de aard van het werk daar soms wel om vraagt. Zo wil het onderwijs graag mensen uit de praktijk inzetten met hele specifieke kennis, waarvan niet zeker is of deze op lange termijn ook nodig is, omdat studiekeuzes van jaar op jaar kunnen verschillen. Bovendien zal de zzp'er in de nieuwe vragenlijst blijven hangen in vragen over de organisatie (roosters, regels, werktijden, locatie). In de zorg vervullen zzp'ers volgens de geïnterviewden een belangrijke rol, via mogelijkheden tot flexibele inzet bij acute zorg en zorg die op incurante tijden moet worden geleverd, alsook zorg op maat. Voor sommige typen zorg (acute zorg, zorg buiten kantoor tijden) is de cao soms knellend. Via zzp'ers is mogelijk om dezelfde persoon aan het bed te hebben. Het gaat bovendien om gekwalificeerde mensen, die BIG geregistreerd zijn.
- In de bouw werken zzp'ers veel voor particulieren. Voor deze groep is de VAR niet of minder relevant. Hier speelt het probleem van de arbeidsmigranten (Oost Europa), waardoor druk op de beloning van zzp'ers en werknemers ontstaat. Daarnaast wordt in deze branche op kleine schaal gewerkt via bemiddelingsbureaus.
- In het transport geldt het bezit van een vrachtauto als bepalend voor de vraag of er sprake is van schijnzelfstandigheid of niet. Voor chauffeurs met een eigen wagen kan de nieuwe VAR een beperking van de mogelijkheden tot ondernemen inhouden. Er wordt in de branche relatief veel gewerkt met

langdurige opdrachten. Soms gaat het om specifiek vervoer (melktransport), waar slechts een aantal opdrachtgevers bestaat. Dit zijn allemaal omstandigheden die kunnen wijzen op het bestaan van schijnrelaties en via de nieuwe VAR ook als zodanig zouden kunnen worden gekwalificeerd.

3.4 Conclusies

Vermindering van schijnzelfstandigheid is het voornaamste doel van de nieuwe procedure, maar het meten van schijnzelfstandigheid is lastig. Daarmee is het vaststellen van een effect van de nieuwe VAR-procedure ook moeilijk. Via een beperkt aantal vragen is in dit onderzoek nagegaan of bepaalde relevant geachte (deel)indicatoren voor schijnzelfstandigheid een met het eerdere onderzoek vergelijkbare indicatie opleveren over de aanwezigheid van kenmerken van schijnzelfstandigheid. Op basis van de onderzochte kenmerken van recent uitgevoerde opdrachten valt af te leiden dat de omvang van schijnzelfstandigheid zeer beperkt is, dat wil zeggen dat de kans op schijnzelfstandigheid minimaal is. Tevens geven deze voorbeelden aan dat er een omvangrijk grijs gebied is, afhankelijk van de betekenis die aan indicatoren wordt toegekend.

Opdrachtgevers en zzp'ers hebben in meerderheid geen idee over het eventuele effect van de nieuwe VAR op schijnzelfstandigheid. Voor zover de geënquêteerden hierover een uitspraak doen, wordt verwacht dat de nieuwe VAR per saldo zal leiden tot een afname van schijnzelfstandigheid.

De geïnterviewden zijn hierover minder zeker. De effectiviteit van de nieuwe VAR is volgens hen afhankelijk van de vraag of deze in staat is de schijnzelfstandigheid eruit te filteren, zonder de echte zzp'er te benadelen. Er wordt sterk betwijfeld dat dit mogelijk is, omdat het zeer de vraag is of er een eenduidige definitie van ondernemer is te geven, die in de praktijk ook kan worden getoetst (gecontroleerd). Ook wordt getwijfeld of een algemene aanpak voldoende recht doet aan sectorspecifieke omstandigheden. Daarom pleit men voor helderheid over de criteria voor toekenning van de VAR door de Belastingdienst en heldere procedures om onnodige bezwaren en extra lasten te vermijden.

Tegelijkertijd is enige ambivalentie waarneembaar in de beoordeling van de nieuwe VAR. Enerzijds acht men het aanpakken van de opdrachtgever wenselijk, zoals ook bij andere vormen van oneigenlijk gebruik, maar anderzijds vreest men dat de toenemende voorzichtigheid bij opdrachtgevers in het nadeel van de zzp'ers zal uitvallen die hun diensten te goeder trouw aanbieden. Enkele gesprekspartners verwachten dat dit effect op de inzet van zzp'ers tijdelijk van aard is, mede omdat de VAR geen effect heeft op enkele belangrijke voordelen van de zzp'er, zoals flexibiliteit en expertise.

Verder verwacht men een grote mate van "rationeel handelen", dat wil zeggen het zodanig invullen van de vragenlijst dat deze voldoet aan de vereisten, zodat er een VAR wordt verstrekt. Ook via andere wegen zal men de gevolgen van de nieuwe VAR proberen te omzeilen, waardoor de effectiviteit ervan wordt verminderd.

Tegenover de afwezigheid van een effect zien de geïnterviewden vooral veel nadelen van de nieuwe werkwijze, vooral in de vorm van extra administratieve lasten voor alle betrokkenen (zzp'er, opdrachtgever en Belastingdienst) in combinatie met een sterke toename in het gebruik van de VAR, omdat opdrachtgevers niet meer willen werken zonder VAR, en een ongewenst effect op de beeldvorming ("*zzp'ers zijn schijnzelfstandigen*").

Het overgrote deel van de gesprekspartners vraagt zich af of de nieuwe aanpak van de VAR het beste instrument is in de bestrijding van schijnzelfstandigheid. Voor het probleem van schijnzelfstandigheid pleit men voor een andere benadering, waarbij vooral wordt gewezen op intensivering van de handhaving, en het aansluiten bij initiatieven in diverse branches en bestaande afspraken rond het werken met zzp'ers.

4. Gevolgen voor de arbeidsmarkt

4.1 Inleiding

De hoofdvraag van het onderzoek betreft de gevolgen van de nieuwe VAR-procedure voor de arbeidsmarkt. Hieronder gaan we in op de verwachtingen van de respondenten over deze effecten. We bespreken eerst het verwachte effect op de inzet van zzp'ers in verschillende situaties en gaan daarna in op de gevolgen voor andere categorieën arbeid en de arbeidsmigratie. De belangrijkste bevindingen zetten we in de slotparagraaf op een rij.

4.2 Effect op inzet zzp'ers door opdrachtgevers

Het overgrote deel (84 procent) van de opdrachtgevers verwacht geen effect van de nieuwe VAR op de inzet van zzp'ers. Ongeveer 10 procent verwacht in sommige situaties een verminderde inzet van zzp'ers en ongeveer 3 procent een toename hiervan. De laatste 4 procent verwacht een per situatie verschillend effect: in het ene geval zal van ene lagere inzet sprake zijn, in het andere geval van een hogere inzet van zzp'ers.

We hebben niet exact gevraagd hoeveel minder of meer zzp'ers men zal inzetten, dus de cijfers zijn niet direct in kwantitatieve termen te vertalen. Als per saldo 5 tot 10% van de opdrachtgevers minder zzp'ers gaat inzetten, dan gaat het om grofweg 2 procent van de bedrijven in Nederland met 2 of meer werkzame personen. Dit betekent dat ongeveer 8 duizend bedrijven minder gebruik zullen gaan maken van zzp'ers.

Tabel 4.1 Verwacht effect nieuwe VAR op inzet zzp'ers

	Oprachtgevers (N = 510, herwogen)
Geen effect	84%
Verminderde inzet in sommige situaties	10%
Een hogere inzet in sommige situaties	3%
In sommige situaties meer, in sommige situaties meer inzet van zzp'ers	4%

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgever, respectievelijk zzp'ers 2014

Het aantal respondenten dat een effect verwacht is te klein om vergaande conclusies te verbinden aan de verschillen tussen sectoren, maar in kwalitatieve zin kan worden geconcludeerd dat de zorg en de financiële diensten (inclusief overheid en onderwijs) wat vaker dan gemiddeld een effect verwachten, terwijl de landbouw, overige activiteiten, het vervoer en de adviessector minder vaak dan gemiddeld verwachten dat de inzet van zzp'ers zal veranderen onder invloed van de nieuwe VAR.

De landbouw verwacht relatief weinig effect, maar degenen die wel een verandering voorzien verwachten vrijwel allemaal een verminderde inzet van zzp'ers (zie kwalitatieve aanduiding in tabel 4.2). De zorg verwacht uitsluitend vermindering van de inzet van zzp'ers. Ook de financiële sector verwacht vaker dan gemiddeld een afname van de inzet van zzp'ers, maar het percentage opdrachtgevers dat juist een toename van de inzet verwacht ligt eveneens hoger dan het landelijke gemiddelde. Per saldo wordt wel vaker een

vermindering verwacht. Een vergelijkbaar beeld doet zich voor in de bouw, het vervoer en de ICT sector. In de adviessector en overige activiteiten houdt het aantal respondenten dat een verminderde inzet verwacht en degenen die een toename van de inzet verwachten elkaar redelijk in evenwicht.

Tabel 4.2 Verwacht effect nieuwe VAR op inzet zzp'ers naar sector (kwalitatief)

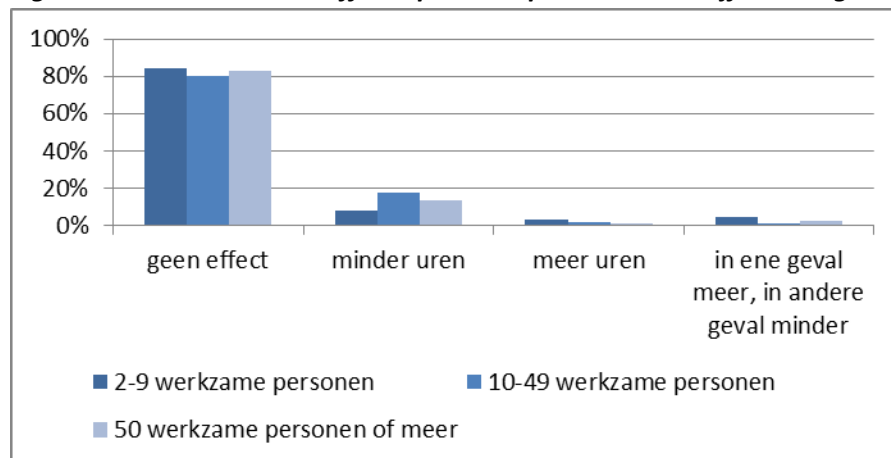
Sector/bedrijfsomvang	
Sector	-
Landbouw	-- / +
Bouwnijverheid en maintenance	-- / +
Wegvervoer en koeriersbedrijf	-- / +
Informatie en communicatie	-- / +
Advies, onderzoek en gespecialiseerde zakelijke dienstverlening	- / +
Gezondheid- en welzijnszorg	-
Financiële dienstverlening, overheid en onderwijs	-- / +
Overige activiteiten	- / +
Totaal (Nederland)	

Legenda: - = afname; -- / + = afname groter dan toename; - / + = afname en toename vergelijkbaar.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

De opdrachtgevers die uitsluitend een verminderde inzet verwachten, verwachten dat voor alle typen werkzaamheden (lange of korte opdrachten, dagelijks productiewerk en specifieke opdrachten of projecten). Degenen die uitsluitend een toename verwachten, zien dit vooral bij kortdurende opdrachten en bij dagelijks productiewerk. Degenen die een wisselend effect zien, verwachten een verminderde inzet bij langdurige opdrachten en specifieke opdrachten, en een toename bij kortdurende opdrachten; inzet voor dagelijks productiewerk komt bij deze groep opdrachtgevers nauwelijks voor.

Figuur 4.1 Verwacht effect op inzet zzp'ers naar bedrijfsomvang ^{a)}

(a) Herwogen resultaten.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

De verwachtingen verschillen in heel lichte mate naar bedrijfsomvang (zie figuur 4.1). Kleine bedrijven verwachten verhoudingsgewijs minder vaak een effect en dan ook een minder vaak een afname dan middelgrote en grote bedrijven. Middelgrote bedrijven verwachten iets vaker een effect en dan vooral een verminderde inzet.

Rekening houdend met de mate waarin verschillende bedrijfsgrootten zzp'ers inzetten, wijzen de verwachtingen van de respondenten per saldo op een afname van de inzet van zzp'ers.

4.3 Verwachtingen van zzp'ers

Het overgrote deel van de zzp'ers verwacht niet achteruit te gaan bij het vinden van opdrachtgevers (klanten) door de veranderingen van de nieuwe VAR-procedure. Bijna driekwart geeft aan dat de nieuwe VAR geen verschil zal uitmaken (zie tabel 4.3). Ongeveer 9 procent van de respondenten verwacht dat het moeilijker zal worden om opdrachten te krijgen en slechts 1% verwacht een vergemakkelijking. Per saldo zijn de zzp'ers dus enigszins pessimistisch over het effect van de nieuwe VAR op het verkrijgen van werk. Ongeveer 17 procent heeft aangegeven niet te weten of er een verandering zal optreden.

Tabel 4.3 Verwachting verandering bij het vinden van opdrachtgevers (klanten) met nieuwe VAR

	(N=404)
Makkelijker	1%
Moeilijker	9%
Dat maakt voor mij geen verschil	74%
Dat weet ik niet	17%

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Hoewel de aantallen zzp'ers per sector soms wat klein zijn, bestaan er geen grote verschillen tussen de sectoren. In de sector 'cultuur, recreatie en sport' geeft een groter percentage (90 procent) aan geen verschil te verwachten en een kleiner dan gemiddeld percentage verwacht meer moeilijkheden. Dit spoort met het eerder besproken relatief positieve oordeel van deze sector over de veranderingen in de VAR. Daartegenover verwachten relatief veel zzp'ers (17 procent) in de sector 'informatie en communicatie' dat het moeilijker wordt om opdrachtgevers te vinden.

De zzp'ers die verwachten dat het vinden van opdrachtgevers moeilijker wordt, geven hiervoor als voornaamste motief dat het voor de opdrachtgevers nog ingewikkelder wordt om een VAR te gebruiken (toetsen) en dat zij daarom zullen afzien van het inzetten van de zzp'er. Dit motief wordt aanzienlijk meer gegeven dan de verwachting dat de opdrachtgever terughoudender wordt omdat deze duidelijker zal zien dat hij risico loopt.

Tabel 4.4 Redenen waarom wordt verwacht dat het met de nieuwe VAR moeilijker zal zijn om opdrachtgevers (klanten) te vinden

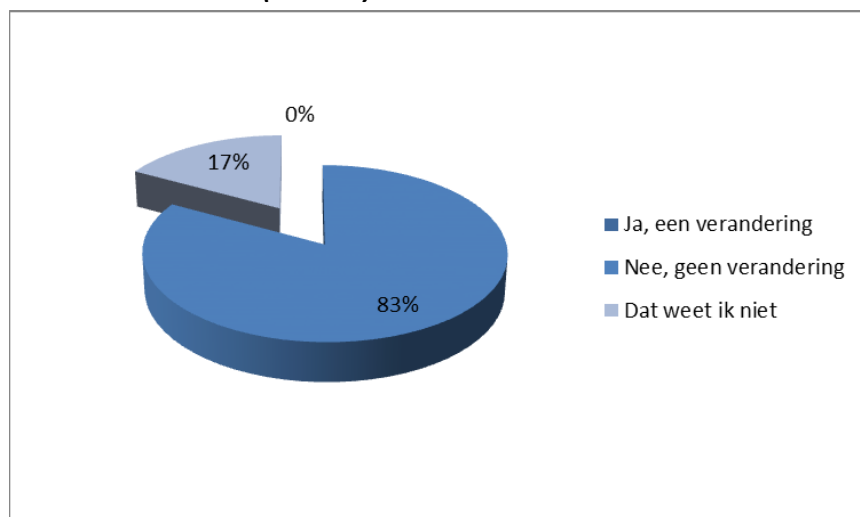
	(N=35)
Het wordt voor mij nog ingewikkelder om een VAR aan te vragen (meer administratieve rompslomp)	29%
Het wordt voor de opdrachtgever (klant) nog ingewikkelder om een VAR te gebruiken (toetsen) en hij zal er daarom vanaf zien mij in te zetten	49%
De opdrachtgever (klant) heeft geen zin of tijd om de VAR te toetsen en hij zal daarom minder van mijn diensten gebruik gaan maken	26%
De opdrachtgever (klant) zal veel duidelijker zien dat hij risico loopt en daardoor terughoudender worden	11%

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Op de vraag of er door de nieuwe VAR-procedure een verandering zal optreden in het soort werk / type opdrachten geeft geen enkele respondent aan een verandering te verwachten (zie figuur 4.2). De overgrote meerderheid verwacht geen verandering in het soort werk / type functie en 17 procent zegt het niet te weten.

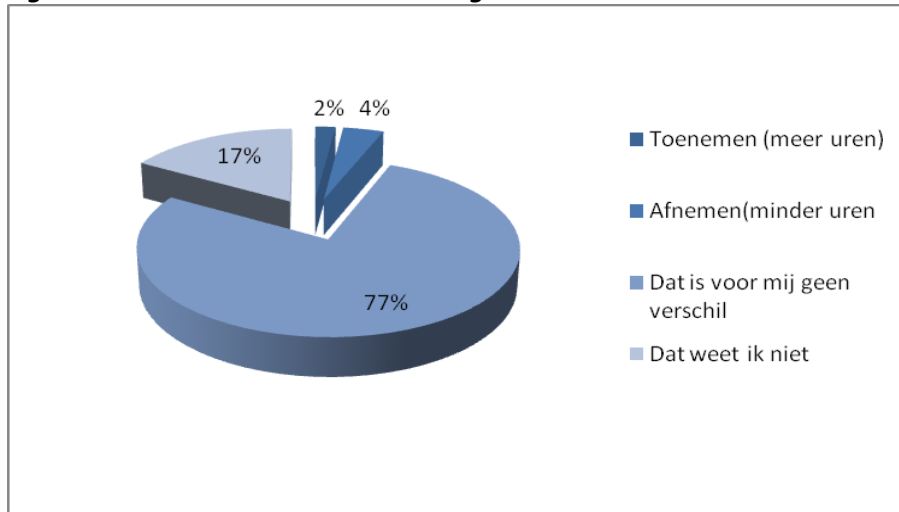
Rekening houdend met het soms kleine aantal respondenten per sector, laten gedetailleerde cijfers zien dat sectoren als 'cultuur, sport en recreatie' en 'advisering' vaker aangeven geen verandering te verwachten (respectievelijk 97 en 91 procent) dan de sectoren 'bouwnijverheid' en 'gezondheids- en welzijnszorg' (beiden ongeveer 77 procent).

Figuur 4.2 Verwachting of er een verandering zal optreden in het soort werk/type opdrachten door de nieuwe VAR (N = 404)

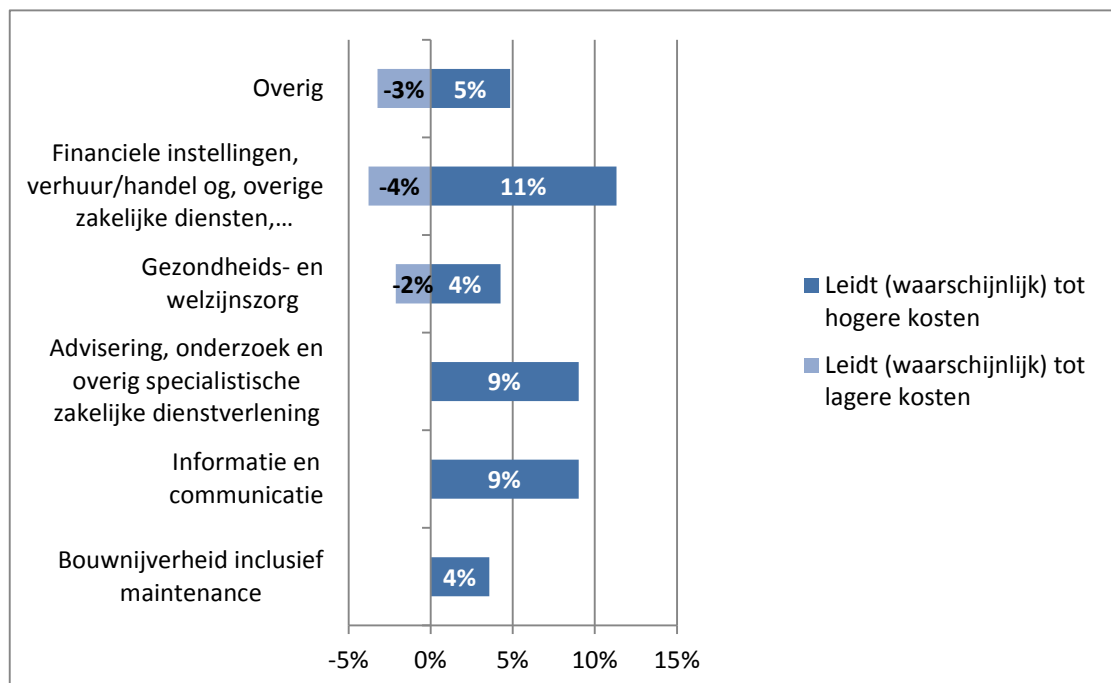
Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Het overgrote deel van de zzp'ers (77%) verwacht geen verandering in de hoeveelheid werk door de nieuwe VAR (zie figuur 4.3). Ongeveer 4 procent verwacht dat de hoeveelheid werk minder zal worden en 2 procent verwacht juist een stijging. In de enquête is niet gevraagd naar het kwantitatieve aspect van de verwachte verandering in de hoeveelheid werk.

Figuur 4.3 Verwachte verandering hoeveelheid werk met de nieuwe VAR in termen van uren

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Rekening houdend met het relatief kleine aantal respondenten per sector valt op dat vooral de sector 'Informatie en communicatie' overwegend verwacht dat de hoeveelheid werk zal afnemen. Dit geldt bij de andere sectoren veel minder sterk. Verschillen tussen de respondenten met of zonder VAR zijn beperkt, maar respondenten zonder VAR lijken iets vaker een stijging van de hoeveelheid werk te verwachten.

Figuur 4.4 Verwachte verandering hoeveelheid werk met de nieuwe VAR in termen van uren naar sector en bezit VAR

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

4.4 Resultaten vignettenmethode

In de praktijk is de inzet van zzp'ers van veel factoren afhankelijk. De relatieve betekenis van de verschillende factoren is lastig vast te stellen, omdat zoals hiervoor ook is gebleken, alle elementen van betekenis (kunnen) zijn. We hebben in het onderzoek via zogenaamde vignetten proberen te achterhalen hoe de voorkeuren van opdrachtgevers zijn. Box 4.1 geeft een korte toelichting op de wijze waarop we deze methode hebben toegepast.

Box 4.1 Toelichting op de vignettenmethode

Vignetten (situaties) zijn in kaart gebracht op basis van combinaties van de volgende vier factoren:

1. **Het risico op naheffing.** We hebben dit vorm gegeven via de kwaliteit van de VAR. Wanneer deze conform de feitelijke situatie is ingevuld dan heeft deze factor de waarde 1 (geen risico), wanneer deze niet conform de feiten is ingevuld door de zzp'er bestaat er (in de nieuwe situatie) een zeker risico op naheffing;
2. **Het type werk** waarop de zzp'er wordt ingezet. Wanneer het gaat om specifieke werkzaamheden heeft deze factor de waarde 0. Wanneer de zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of de kernactiviteiten van de opdrachtgever heeft deze factor de waarde 1;
3. **De kennis en kunde van de zzp'er.** Wanneer de zzp'er over specifieke kennis, ervaring of (vak)vaardigheden beschikt heeft deze factor de waarde 1. Wanneer hij of zij geen specifieke kennis of kunde heeft, is de factor gelijk aan 0;
4. **Het tarief van de zzp'er.** Wanneer dit relatief laag is (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht) dan is deze factor 1. Wanneer het tarief relatief hoog is, dan is de factor 0.

Op basis van deze vier factoren zijn 16 mogelijke situaties gedefinieerd (zie tabel 4.5).

Vervolgens zijn aan elke respondent ad random vier van deze situaties voorgelegd met de vraag:

Kunt u door middel van een rapportcijfer (van 1 tot en met 10) aangeven hoe groot u de kans acht dat uw bedrijf deze zzp'er in deze situatie in het bedrijf zou laten werken, uitgaande van de nieuwe VAR?

Resultaten landelijk niveau

Tabel 4.5 en figuur 4.5 geven de gemiddelde score per situatie (vignet). In de tabel hebben we tevens de kenmerken van de betreffende situatie weergegeven. Deze geven een eerste indruk van de betekenis van de verschillende factoren in hun onderlinge samenhang.

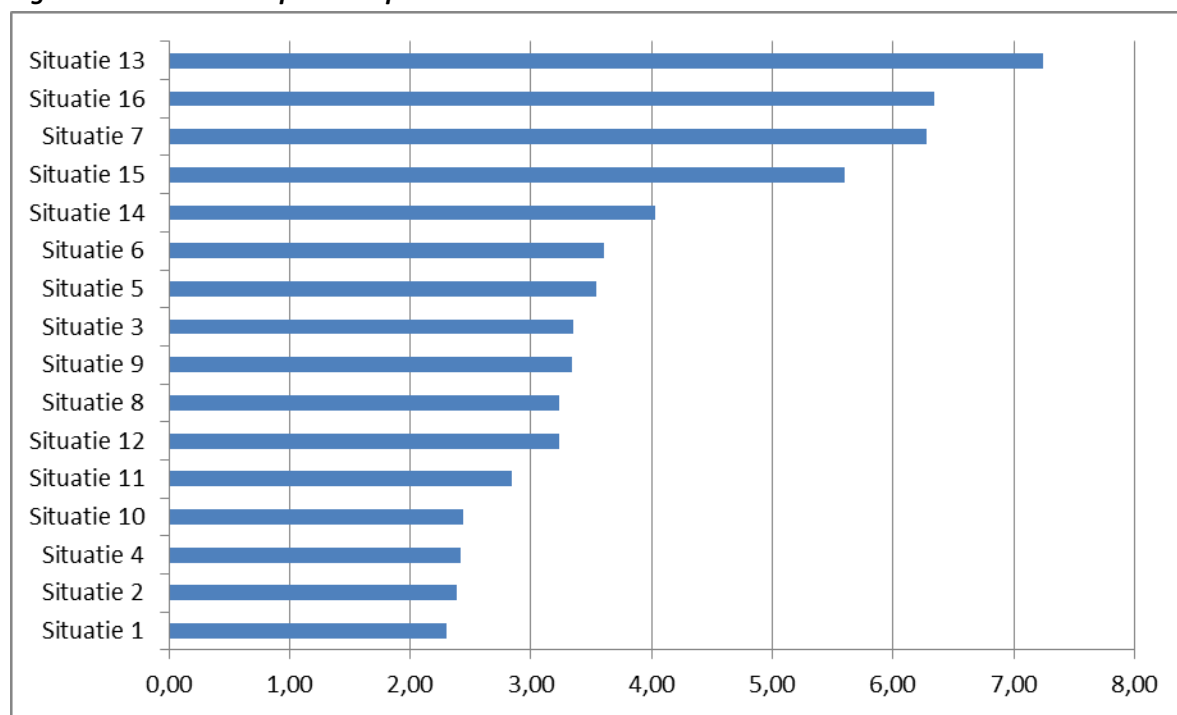
Het blijkt dat het risico op naheffing de belangrijkste factor is. Situaties met naar verwachting geen risico scoren vrijwel altijd hoger dan de situaties met een (verondersteld) risico. We sluiten overigens niet uit dat de focus van het onderzoek op dit thema heeft bijgedragen aan deze uitkomst.

Maar ook de kennis en kunde van de zzp'er is van betekenis. Wanneer de zzp'er over specifieke vaardigheden beschikt is de kans dat hij wordt aangesteld gemiddeld hoger dan wanneer dat niet zo is (bij overigens gelijke andere factoren).

Tabel 4.5 Kans op inzet zzp'er in verschillende situaties

	Gemiddelde kans op inzet zzp'er (tussen 1 en 10)	Geen/wel risico: VAR conform feiten (1) of niet (0)	Specifiek werk (0) of dagelijks werk (1)	Zzp'er heeft specifieke kunde (1) of niet (0)	Hoog (0) of laag (1) tarief
Situatie 13	7,25	1	0	1	1
Situatie 16	6,35	1	1	1	1
Situatie 7	6,28	1	0	1	0
Situatie 15	5,60	1	1	1	0
Situatie 14	4,03	1	1	0	1
Situatie 6	3,60	1	0	0	1
Situatie 5	3,54	1	0	0	0
Situatie 3	3,35	0	0	1	0
Situatie 9	3,34	0	0	1	1
Situatie 8	3,23	1	1	0	0
Situatie 12	3,23	0	1	1	1
Situatie 11	2,84	0	1	1	0
Situatie 10	2,44	0	1	0	1
Situatie 4	2,42	0	1	0	0
Situatie 2	2,39	0	0	0	1
Situatie 1	2,31	0	0	0	0

Bron: SEOR/Mediad enquête onder opdrachtgevers 2014

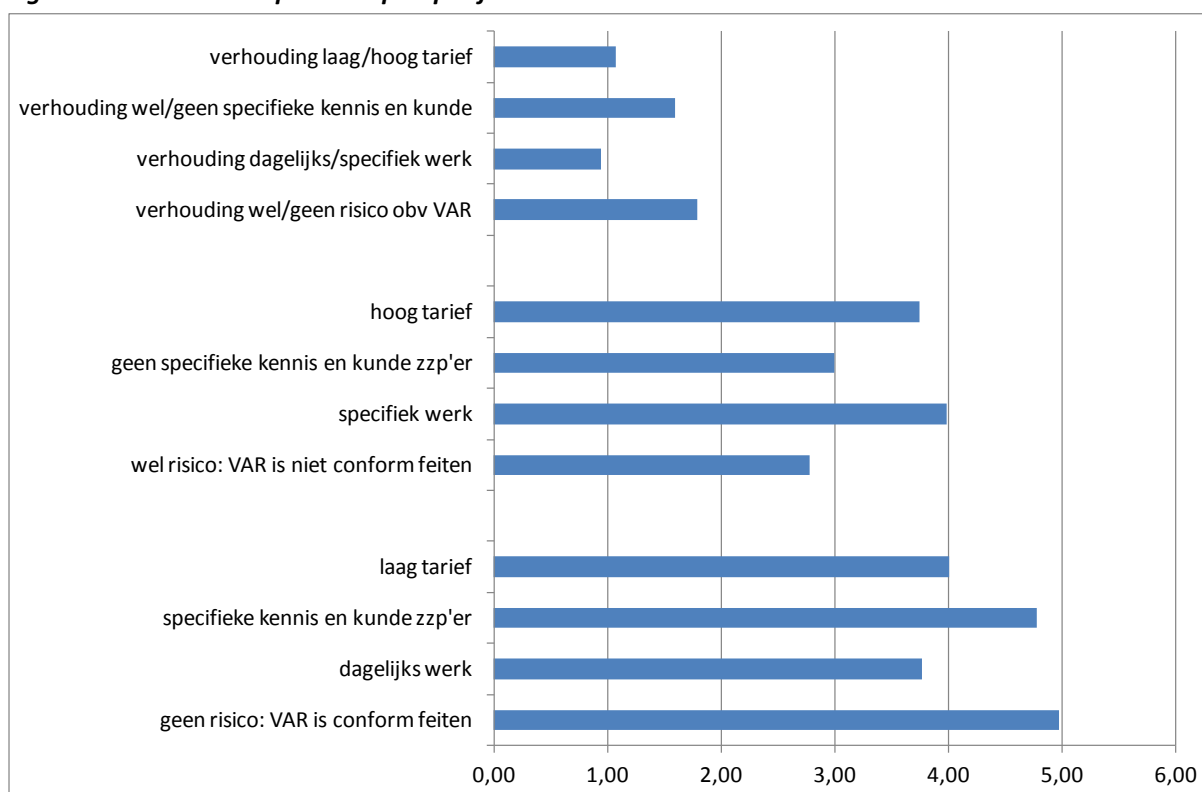
Figuur 4.5 Kans op inzet zzp'er in verschillende situaties

Bron: SEOR/Mediad enquête onder opdrachtgevers 2014

De twee andere factoren (type werk waarop de zzp'er wordt ingezet en tarief) lijken van minder betekenis, zij het dat bij overigens gelijke situaties (13 ten opzichte van 7 en 16 ten opzichte van 15) de voorkeur uitgaat naar een laag tarief of wanneer het gaat om specifiek werk (situatie 13 ten opzichte van 16 en 7 ten opzichte van 15). Dit patroon komt telkens terug.

Figuur 4.6 laat op een andere wijze de betekenis van de verschillende factoren zien. Hier zijn de scores per factor weergegeven. Opnieuw blijkt dat het vermeende risico en de kennis en kunde van de zzp'er van belang zijn voor de inzet, terwijl tarief en het type werk vrijwel geen betekenis hebben. Uit de boven in de figuur weergegeven verhouding tussen de scores op elke factor blijkt dat de verhouding voor de scores op het tarief en het type werk ongeveer gelijk zijn aan 1. Dit betekent dat gemiddeld gesproken de waardering voor deze factoren ongeveer gelijk is, bij veranderingen in de andere factoren.

Figuur 4.6 Kans op inzet zzp'er per factor

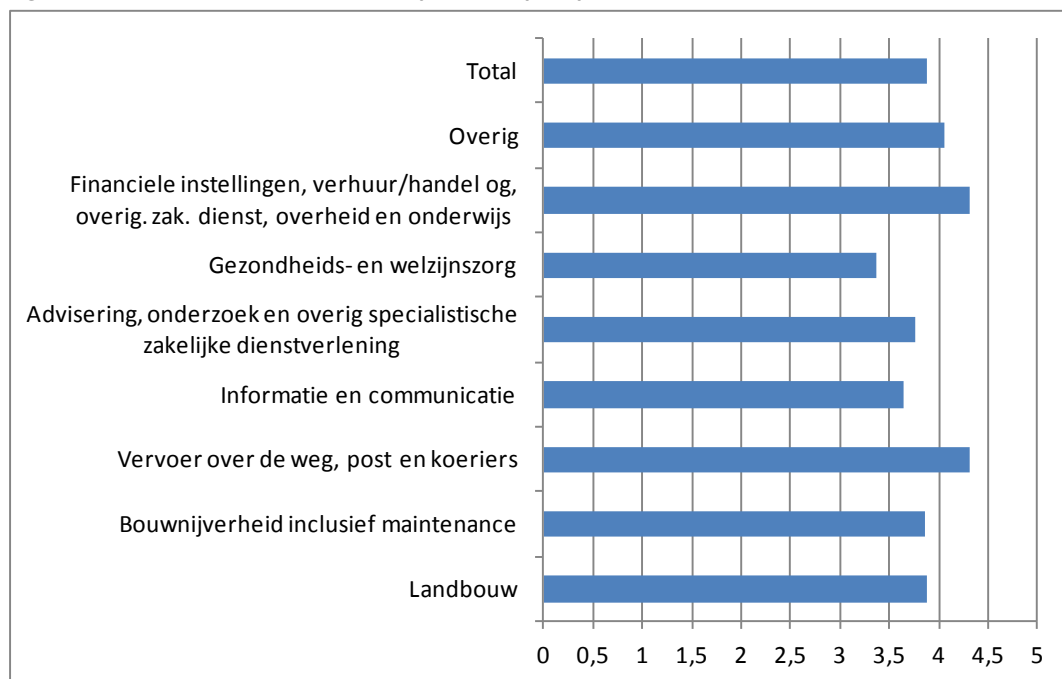
Bron: SEOR/Mediad enquête onder opdrachtgevers 2014

Uit het UWV-onderzoek (2014) blijkt dat de flexibiliteit van de zzp'er de belangrijkste reden is voor bedrijven om zzp'ers in te huren (flexibele personeelsvoorziening en opvangen pieken in de productie). Vanwege het grote belang van dit motief hebben we dit niet in het vignet meegenomen. De kennis en kunde van de zzp'er komt in de drie daaropvolgend van belang zijnde motieven in het UWV-onderzoek naar voren (kennis en ervaring zzp'er, opvang tekort gekwalificeerd personeel en voor specialistisch werk), terwijl tarief en het ontbreken van arbeidsrechtelijke risico's in het UWV-onderzoek slechts door rond 10 procent van de opdrachtgevers worden genoemd. Door de motieven in onderling verband te zien, via de vignetten, ontstaat er een iets ander beeld van de betekenis van de overige motieven (anders dan flexibiliteit).

Verschillen naar achtergrondkenmerken

Bij het vaststellen van verschillen tussen **sectoren** moet rekening worden gehouden met de gemiddelde kans dat een zzp'er wordt ingezet in de verschillende situaties. Zoals figuur 4.7 laat zien is de kans dat een zzp'er wordt ingezet gemiddeld wat groter in het vervoer en bij financiële diensten (inclusief overheid en onderwijs) en wat lager in de zorg, ICT en de adviessector (etc.). In de overige sectoren is de kans vergelijkbaar met het gemiddelde²¹.

Figuur 4.7 Gemiddelde kans op inzet zzp'er per sector

Bron: SEOR/Mediad enquête onder opdrachtgevers 2014

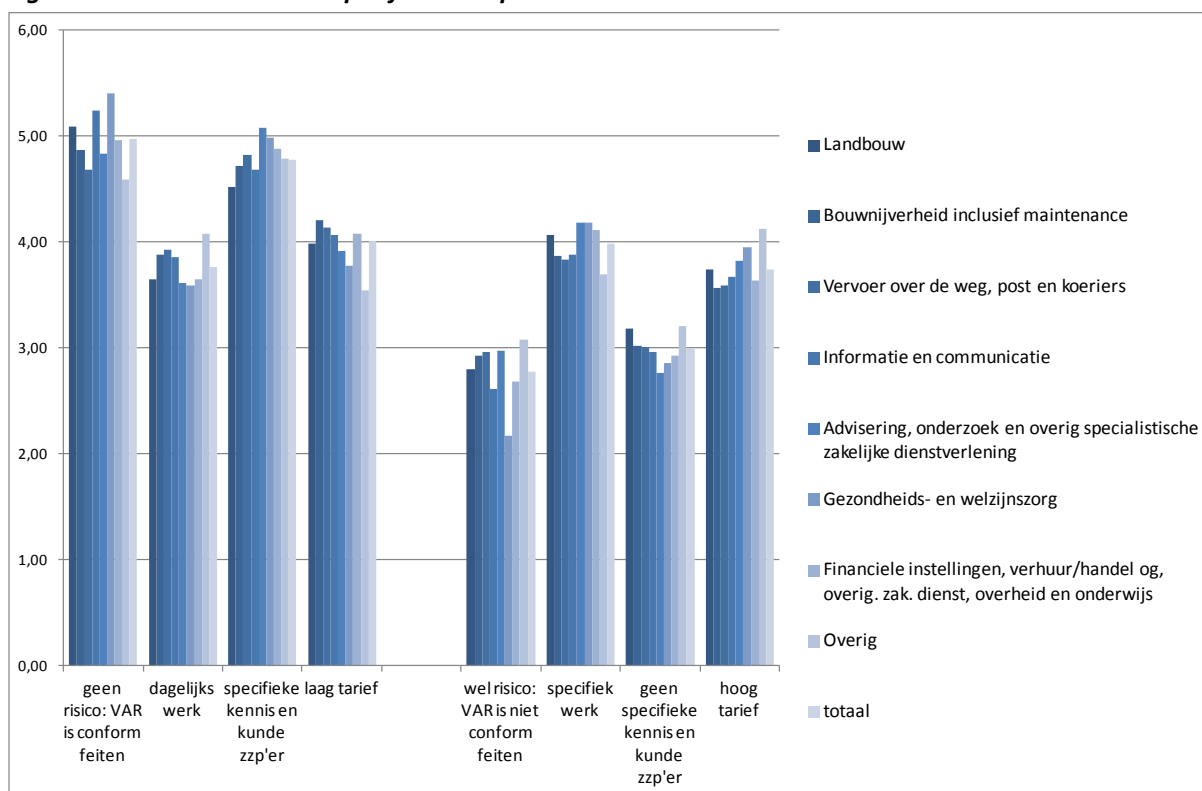
Na correctie voor deze algemene verschillen blijkt uit figuur 4.8 dat er nauwelijks verschillen zijn tussen sectoren in de “waardering” van de verschillende factoren. Ook naar **bedrijfsomvang** zijn de verschillen zeer beperkt.

We hebben de hier beschreven vergelijking ook gemaakt voor andere voor het onderzoek relevante kenmerken, zoals indicatoren voor schijnzelfstandigheid en het verwachte effect op de inzet van zzp'ers. Ook dan zijn er niet meer dan marginale verschillen waar te nemen. Het in figuur 4.8 weergegeven patroon komt steeds terug voor verschillende waarden van de genoemde achtergrondkenmerken. Het is lastig om hieraan conclusies te verbinden. Het kan zijn dat de keuze voor het al of niet inzetten van zzp'ers inderdaad vooral samenhangt met het vermeende risico en de deskundigheid van de zzp'er. Maar het kan ook zijn dat andere niet waargenomen factoren hierbij een belangrijke rol spelen. Vanuit de interviews is naar voren gekomen

²¹ Let wel, het gaat hier niet om de feitelijke inzet, zoals beschreven in hoofdstuk 2, maar de gemiddelde in de vignettenmethode bepaalde kans op inzet van de zzp'er.

dat het gepercipieerde risico op naheffing wel degelijk van belang is. Een bedrijf (opdrachtgever) wordt liever niet geconfronteerd met extra kosten achteraf.

Figuur 4.8 Gemiddelde per factor en per sector

Bron: SEOR/Mediad enquête onder opdrachtgevers 2014

4.5 Gevolgen voor andere categorieën arbeid en bemiddelaars

De gevolgen voor andere categorieën arbeid zijn afhankelijk van het effect op de inzet van zzp'ers. Bij een verminderde inzet van zzp'ers worden andere categorieën (flexibele) arbeid vaker ingezet. Wanneer zzp'ers vaker zullen worden ingezet, gaat dit naar verwachting ten koste van andere groepen (flexibele) werkers.

In geval van verminderde inzet van zzp'ers.

Het type werk heeft nauwelijks effect op de door de bedrijven verwachte alternatieven voor de inzet van zzp'ers. Een relatief grote groep (20 à 25 procent) heeft (nog) geen idee welke keuze men zal maken. In de meeste gevallen verwacht men een en ander op te lossen via overwerk en herschikking van werk onder het huidige personeel. Daarna aan flexibele arbeidsvormen (oproepkrachten, uitzendkrachten) en in ongeveer 10 procent van de gevallen payrolling. Daarna wordt gedacht aan uitbesteding van werk en het aantrekken van tijdelijk personeel. Het afstoten van werk en het aannemen van nieuw vast personeel wordt slechts incidenteel genoemd als alternatief voor de zzp'ers.

Uitgaande van deze cijfers zou voorzichtig kunnen worden geconcludeerd dat zzp'ers in vergelijkbare mate alternatief (substituut) zijn voor flexibele werknemers.

Tabel 4.6 Substituten voor zzp'ers naar type werk ^{a)}

	Bij langdurige opdrachten	Bij kortdurende opdrachten	In geval van productiewerk	Bij specifieke klussen	Gemiddeld
Huidig personeel meer uren laten werken of anders laten werken (reorganisatie, herschikking)	38%	43%	33%	33%	37%
Nieuw / extra personeel in dienst nemen met een vast contract	4%	2%	7%		3%
Nieuw / extra personeel in dienst nemen met een tijdelijk contract	16%	14%	7%	15%	13%
Meer flexibele krachten inzetten: Meer oproepkrachten / nul-urencontract-krachten	13%	20%	23%	10%	17%
Meer flexibele krachten inzetten: Meer uitzendkrachten	13%	18%	21%	23%	19%
Meer flexibele krachten inzetten: Meer krachten op basis van payrolling	9%	9%	12%	10%	10%
Activiteiten uitbesteden (aan andere bedrijven)	11%	18%	12%	15%	14%
Activiteiten / werkzaamheden afstoten (niet meer aanbieden)	4%	7%		3%	3%
Dat weet ik nog niet	24%	18%	21%	25%	22%
Aantal oplossingen	1,3	1,5	1,4	1,3	1,4
Totaal (aantal)	60	66	58	53	59

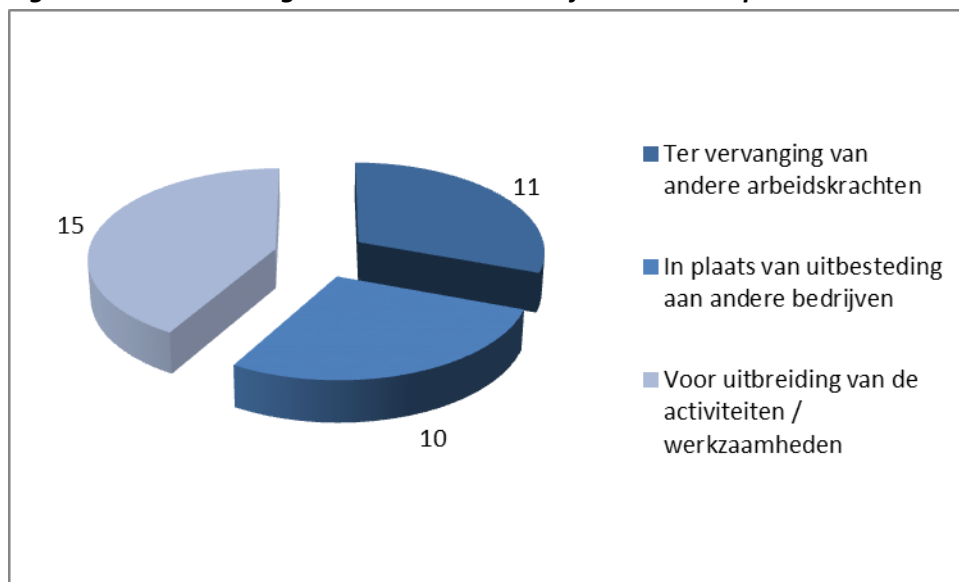
(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Niet gewogen resultaten. Men kon meer dan één categorie noemen.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Bij een hogere inzet van zzp'ers

Er zijn slechts 15 opdrachtgevers die een uitbreiding van de inzet van zzp'ers verwachten onder invloed van de nieuwe VAR. Deze opdrachtgevers willen de zzp'ers vooral inzetten voor uitbreiding van de activiteiten en/of in plaats van uitbesteding aan andere bedrijven. De meeste opdrachtgevers geven aan dat de zzp'ers dan andere arbeidskrachten zullen vervangen.

De aantallen zijn te klein om veel conclusies te verbinden aan de mate waarin andere categorieën arbeid worden "verdrongen" door zzp'ers. De 11 respondenten die zich hierover uitspreken zien de zzp'ers vaker als substituut voor eigen nieuw aan te trekken werknemers (3x genoemd), nieuwe tijdelijke werknemers (3x) of uren eigen personeel (2x) dan voor andere flexibele arbeidskrachten (3x genoemd).

Figuur 4.9 Niet ingezette alternatieven bij inzet meer zzp'ers door nieuwe VAR

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Interviews

In het voorgaande hoofdstuk is aangegeven dat veel van de geïnterviewden verwachten dat de nieuwe VAR een ongunstig effect heeft op de positie van zzp'ers en, doordat opdrachtgevers terughoudend zullen worden, in mindere mate een beroep op zzp'ers zal worden gedaan. Sommige gesprekspartners menen echter dat dit effect tijdelijk is en dat na een periode van gewenning de bestaande trends worden voortgezet.

Men verwacht niet dat de lagere inzet van zzp'ers ten goede komt aan werknemers of uitzendkrachten/oproepkrachten. Verwacht wordt dat er nieuwe constructies voor bemiddeling en samenwerking zullen ontstaan, waarbij de zaken juridisch goed afgedekt zijn, maar waarbij de zelfstandigheid van de zzp'er soms twijfelachtig kan zijn. Verder worden genoemd: franchising (al waarneembaar bij rijsscholen en glazenwassers), groei van het aantal BV's en offshoring (vooral in ICT en organisatieadvies). Een andere mogelijkheid voor omzeilen van de regels is het opknippen van grote opdrachten in kleinere delen. Tot slot wordt vermoed dat er bij sommige opdrachtgevers en zzp'ers behoefte ontstaat aan advies over het gebruik van de VAR en/of dat (gespecialiseerde) adviesbureaus zullen ontstaan.

4.6 Arbeidsmigratie

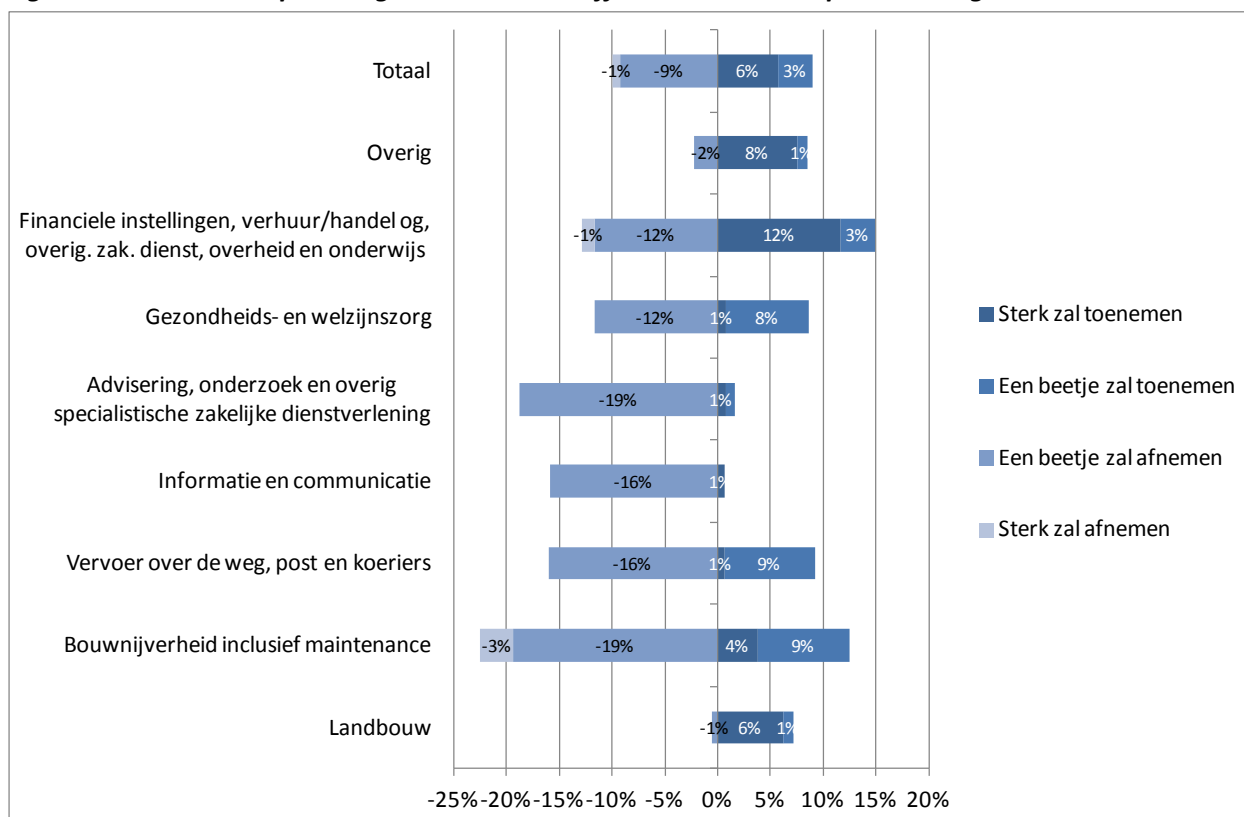
Opdrachtgevers

Ongeveer een derde van de opdrachtgevers weet niet of de nieuwe VAR een effect zal hebben op de arbeidsmigratie. In de landbouw en de ICT is het aandeel opdrachtgevers dat hierover geen uitspraak doet wat hoger, in de financiële diensten en bouw wat lager dan gemiddeld.

Daarnaast verwacht ongeveer de helft van de opdrachtgevers dat de nieuwe VAR geen effect zal hebben op de arbeidsmigratie. De verschillen tussen sectoren zijn in dit opzicht niet zo groot. De financiële diensten (etc.) verwacht wat vaker geen verandering, de bouw iets vaker wel.

Uit de in figuur 4.10 weergegeven percentages van opdrachtgevers die wel een effect van de VAR op de arbeidsmigratie verwachten, blijkt dat de gemiddelde verwachting “neutraal” is. Het percentage dat een (sterke) toename verwacht is ongeveer gelijk aan het percentage dat een (sterke) afname voorziet.

Figuur 4.10 Door opdrachtgevers verwacht effect nieuwe VAR op arbeidsmigratie naar sector ^{a/b)}

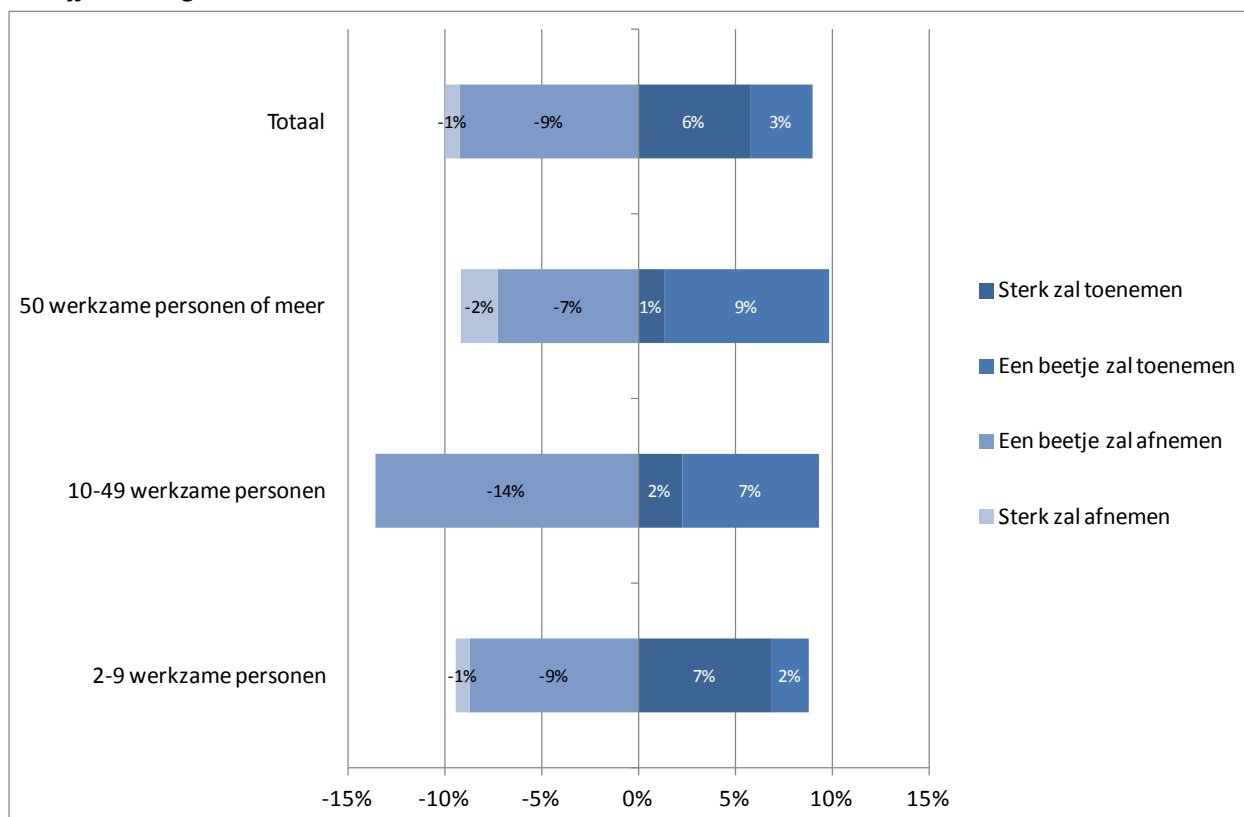
- (a) Herwogen resultaten. Alleen opdrachtgevers die verandering verwachten zijn in de figuur opgenomen.
 (b) Ter illustratie zijn de percentages verwachte afname met een negatief teken in de figuur verwerkt.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Er zijn duidelijke verschillen naar sector. De landbouw en de groep “overige” verwachten vrijwel uitsluitend een toename van het aantal migranten. De adviessector (etc.) en de ICT verwachten daarentegen vrijwel uitsluitend een vermindering hiervan. In de overige sectoren houden de groepen die een toename of een afname verwachten elkaar meer in evenwicht, al voorziet de bouw per saldo een (lichte) afname van het aantal arbeidsmigranten onder invloed van de nieuwe VAR.

Naar bedrijfsomvang zijn er vrijwel geen verschillen. Middelgrote bedrijven verwachten een kleine afname van het aantal arbeidsmigranten, terwijl kleine bedrijven per saldo een lichte toename voorzien.

Figuur 4.11 Door opdrachtgevers verwacht effect nieuwe VAR op arbeidsmigratie naar bedrijfsomvang^{a/b)}

(a) Herwogen resultaten. Alleen opdrachtgevers die verandering verwachtten zijn in de figuur opgenomen.

(b) Ter illustratie zijn de percentages die een afname verwachtten met een negatief teken in de figuur verwerkt.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Ongeveer 20 procent van de opdrachtgevers heeft zelf weleens arbeidsmigranten ingehuurd. Het percentage bedrijven dat weleens arbeidsmigranten heeft ingehuurd ligt wat hoger in de overige activiteiten en de landbouw en wat lager in de zorg, het vervoer en de ICT. De verwachtingen over het effect van de nieuwe VAR op de arbeidsmigratie verschilt weinig tussen opdrachtgevers die wel of niet zelf arbeidsmigranten hebben ingehuurd.

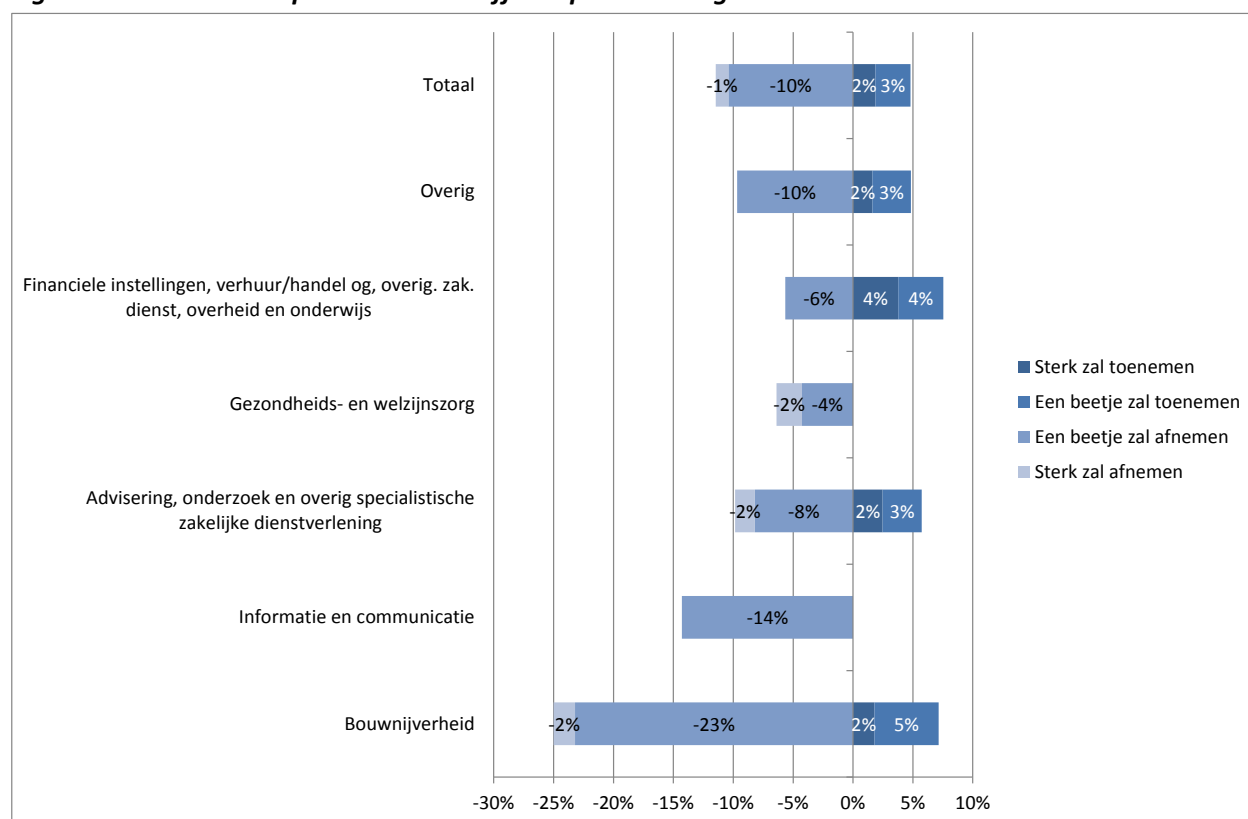
Slechts een klein aantal van de bedrijven met ervaring met de inhuur van arbeidsmigranten verwacht dat het eigen bedrijf als gevolg van de nieuwe VAR meer of minder arbeidsmigranten zal inhuren. De aantallen zijn te klein om hieraan conclusies te verbinden. Van de bedrijven die geen ervaring hebben met arbeidsmigranten verwacht een nog kleiner aantal dat zij als gevolg van de nieuwe VAR arbeidsmigranten zullen gaan inhuren.

Zzp'ers

Van de zzp'ers verwacht ongeveer een derde dat de omvang van de arbeidsmigratie niet zal veranderen en ongeveer de helft geeft aan niet te weten of de omvang zal veranderen. In de bouw ligt het percentage dat niet weet of er een dergelijk effect zal zijn echter een stuk lager (35 procent).

Slechts 16 procent van de zzp'ers verwacht dus een effect. Van deze respondenten geeft het grootste gedeelte aan dat de omvang zal afnemen. Dit geldt vooral voor de zzp'ers in de bouw, de ICT en de zorg, waar bij de laatste twee groepen zelfs uitsluitend een afname wordt verwacht. Zzp'ers uit de sector financiële instellingen en verhuur/handel verwachten meer een toename dan een afname van de omvang van de arbeidsmigratie.

Figuur 4.12 Door zzp'ers verwacht effect op arbeidsmigratie naar sector ^{a)}

(a) Ter illustratie zijn de percentages verwachte afname met een negatief teken in de figuur verwerkt.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Interviews

Het overgrote deel van de geïnterviewden heeft geen idee van het effect van de nieuwe VAR op de arbeidsmigratie. De enkele gesprekspartners die hiervan wel een beeld hebben verwachten geen effect, vooral omdat deze stromen worden veroorzaakt door andere factoren en men verwacht niet dat de VAR daarop veel invloed heeft. Voor zover arbeidsmigratie afhankelijk is van aanbod uit andere (Oost) Europese

landen zou uitbreiding van de EU nog tot additioneel aanbod kunnen leiden (Kroatië bijvoorbeeld), maar dan gaat het voornamelijk om kleine aantallen. Bestaande structuren (werving in buitenland door bemiddelingsorganisaties) zullen blijven bestaan, maar niet veel aantrekkelijker worden door de nieuwe VAR. Binnen Europa is er al geruime tijd sprake van groei van (internationale) arbeidsmigratie.

4.7 Conclusies verwachte arbeidsmarkteffecten

Het overgrote deel van de opdrachtgevers en zzp'ers verwachten dat de nieuwe VAR geen effect zal hebben op de inzet van zzp'ers. Degenen die wel een effect vermoeden, verwachten per saldo een afname van de inzet van zzp'ers. Toch zijn er in beide groepen respondenten die een positief effect van de VAR zien en verwachten dat de inzet van zzp'ers zal toenemen. Ook de geïnterviewden verwachten per saldo een negatief effect op de inzet van zzp'ers, zij het dat enkelen vermoeden dat dit slechts een tijdelijk verschijnsel is.

De per saldo door de ondervraagde opdrachtgevers verwachte vermindering van de inzet van zzp'ers geldt voor vrijwel alle sectoren, maar de landbouw en de zorg zijn hierin het meest eenduidig. In andere sectoren zijn er ook opdrachtgevers die onder invloed van de nieuwe VAR meer gebruik zullen maken van zzp'ers, hoewel dit aantal kleiner is dan het aantal bedrijven dat een afname verwacht. Kleine opdrachtgevers zijn wat positiever over de effecten op de inzet van zzp'ers dan grote en vooral middelgrote bedrijven.

Zzp'ers die een effect van de nieuwe VAR verwachten zelf zijn eveneens per saldo pessimistisch over hun kans op werk na introductie van de nieuwe VAR module. Dit geldt in het bijzonder voor de IT sector.

De verminderde inzet van zzp'ers zal volgens de opdrachtgevers in ongeveer gelijke mate worden opgevangen via overwerk en herschikking van het eigen personeel en via andere vormen van flexibele arbeid. De nieuwe VAR zal nauwelijks leiden tot aanstellen van nieuw vast personeel, wel in enige mate tijdelijke werknemers. De nieuwe VAR zou daarmee voor een deel leiden tot substitutie van zzp'ers door andere flexibele arbeidskrachten.

Voor zover opdrachtgevers meer zzp'ers verwachten te gaan inzetten zullen ze dit vooral doen voor uitbreiding van de activiteiten en/of het niet uitbesteden van werk. Hierdoor zal (denkbaar) eigen personeel wat vaker worden "verdrongen" door de zzp'ers dan andere typen flexibele arbeid.

De geïnterviewden zijn in meerderheid van mening dat de verminderde inzet van zzp'ers niet ten goede komt aan werknemers of uitzendkrachten. Men verwacht vooral een positief effect op payrolling, detachering, nieuwe vormen van samenwerking en bemiddeling, andere vormen van ontduiking en – in het hogere segment (IT) - extra offshoring.

Via de vignettenmethode is geprobeerd een beeld te krijgen van de betekenis van vier factoren die van belang (kunnen) zijn voor opdrachtgevers bij het inzetten van zzp'ers. Het gaat om het (vermeende) risico op naheffing, de expertise van de zzp'er, het tarief en het type werk. De resultaten wijzen er op dat het vermeende risico inderdaad de belangrijkste factor is in het afwegingsproces en het grootste verschil maakt in de kans op aanstelling van een zzp'er in overigens gelijke omstandigheden, zoals ook in de interviews is aangegeven (zie hoofdstuk 3). Maar ook de expertise van de zzp'er heeft daarop invloed en ook op deze factor is de kans op aanstelling groter wanneer de zzp'er over specifieke kennis en kunde beschikt. Tarief en

het type werk lijken een kleinere rol te spelen, al is er bij overigens gelijke omstandigheden wel een voorkeur voor een laag tarief en inzet van zzp'ers op specifiek werk.

Opdrachtgevers en de geïnterviewden verwachten per saldo geen effect van de nieuwe VAR op de arbeidsmigratie. Zzp'ers, en dan vooral in de bouw, verwachten per saldo echter dat de arbeidsmigratie onder invloed van de nieuwe regels zal afnemen.

5. Economische effecten

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de overige onderzoeksvragen van het onderzoek en deze betreffen de eventuele macro-economische gevolgen van de nieuwe VAR, de effecten op productiviteit en sociale zekerheid, de werking van de arbeidsmarkt en eventuele effecten op de informele sector. Verder gaan we in op relevante meetpunten met het oog op toekomstige monitoring en evaluatie van de VAR.

We bespreken deze aspecten voornamelijk op basis van de informatie die via de enquêtes en interviews is verzameld. De in de voorgaande hoofdstukken beschreven resultaten maken duidelijk dat eventuele effecten mogelijk meer dan marginaal zijn, maar niettemin beperkt. Er is dus geen reden voor uitvoerige analyses van mogelijke effecten op de economie en andere relevante grootheden en we volstaan met een korte indicatie van de richting van dergelijke effecten.

Voordat we deze bespreken beschrijven we in paragraaf 5.2 eerst de verwachtingen van de opdrachtgevers en zzp'ers over de effecten op hun kosten en (concurrentie)positie en in paragraaf 5.3 op hun verwachtingen over de effecten op de informele sector. Daarna gaan we in paragraaf 5.4 kort in op de effecten op economie, productiviteit en sociale zekerheid en in paragraaf 5.5 op de meetpunten. In de laatste paragraaf zetten we de belangrijkste conclusies op een rij.

5.2 Effect op kosten en positie

Opdrachtgevers

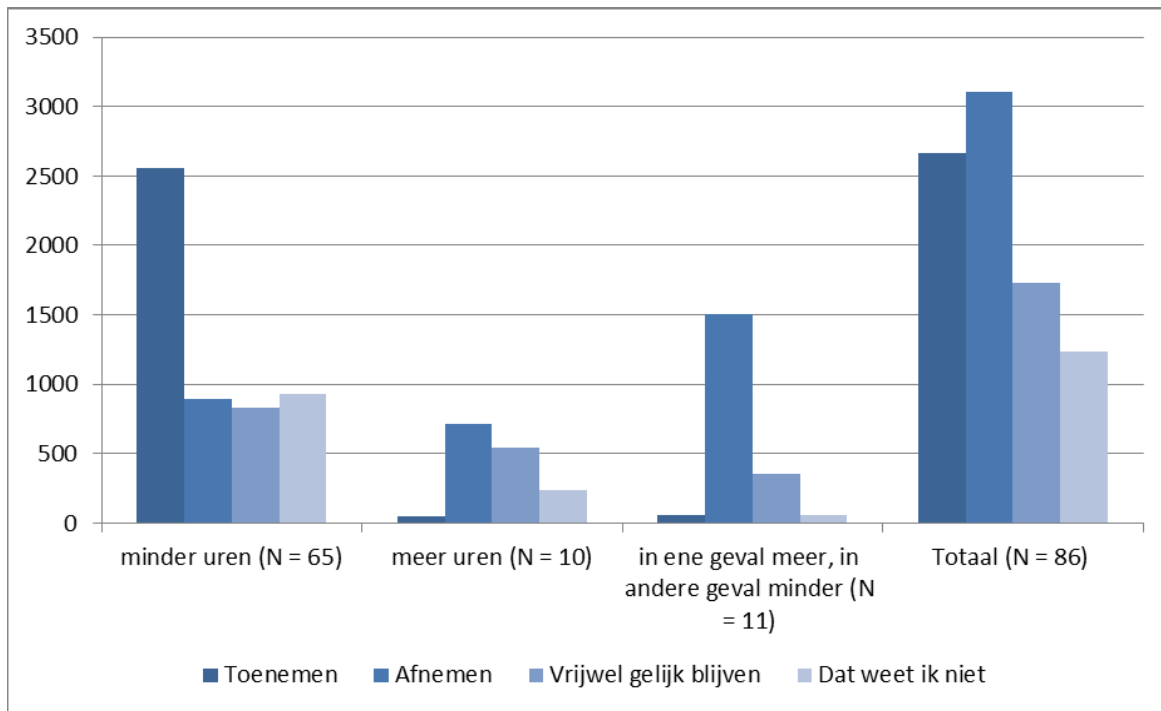
In het voorgaande hoofdstuk zijn de effecten van de nieuwe VAR op de inzet van zzp'ers en de gevolgen voor andere categorieën arbeid besproken.

We hebben de opdrachtgevers die veranderingen verwachten in de inzet van zzp'ers ook gevraagd of daardoor de bedrijfskosten zullen veranderen, en zo ja, in welke mate. Tevens hebben we alle respondenten gevraagd of zij verwachten dat de nieuwe VAR invloed zal hebben op de concurrentiepositie, doordat bedrijven (in de eigen branche) verschillend kunnen reageren op de veranderingen in de VAR.

Omdat het overgrote deel van de opdrachtgevers geen verandering verwacht in de inzet van zzp'ers heeft maar een klein aantal respondenten (namelijk 86) de vragen over de verandering in de bedrijfskosten beantwoord. Uit figuur 5.1 blijkt dat men gemiddeld genomen consistent is. Degenen die minder zzp'ers zullen inzetten, verwachten in meerderheid dat daardoor hun bedrijfskosten zullen toenemen. Degenen die zzp'ers meer zullen inzetten verwachten dat dit gepaard gaat met een afname van de bedrijfskosten.

De verwachte toename van de bedrijfskosten ligt gemiddeld op ongeveer 6 procent. De verwachte afname op ongeveer 7 procent. Vanwege de kleine aantallen waarnemingen kunnen geen verschillen naar sector of bedrijfsgrootte worden vastgesteld.

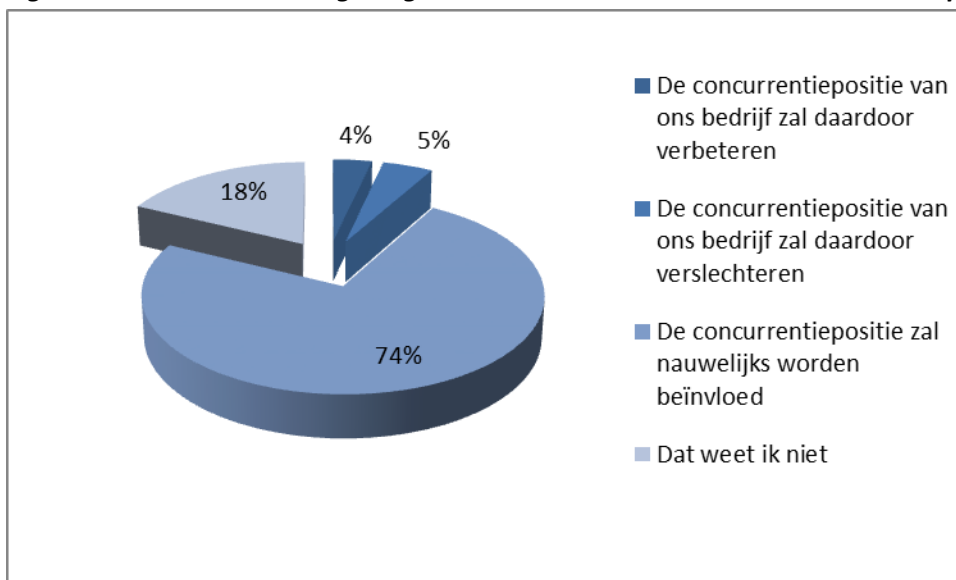
Figuur 5.1 Verwachte verandering in de bedrijfskosten afgezet tegen de verwachte verandering in de inzet van zzp'ers (aantal opdrachtgevers)^{a)b)}

(a) Herwogen resultaten.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Figuur 5.2 Verwachte gevolgen van de nieuwe VAR voor de concurrentiepositie van het bedrijf^{a)}

(a) Herwogen resultaten. Het ongewogen aantal is 504.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

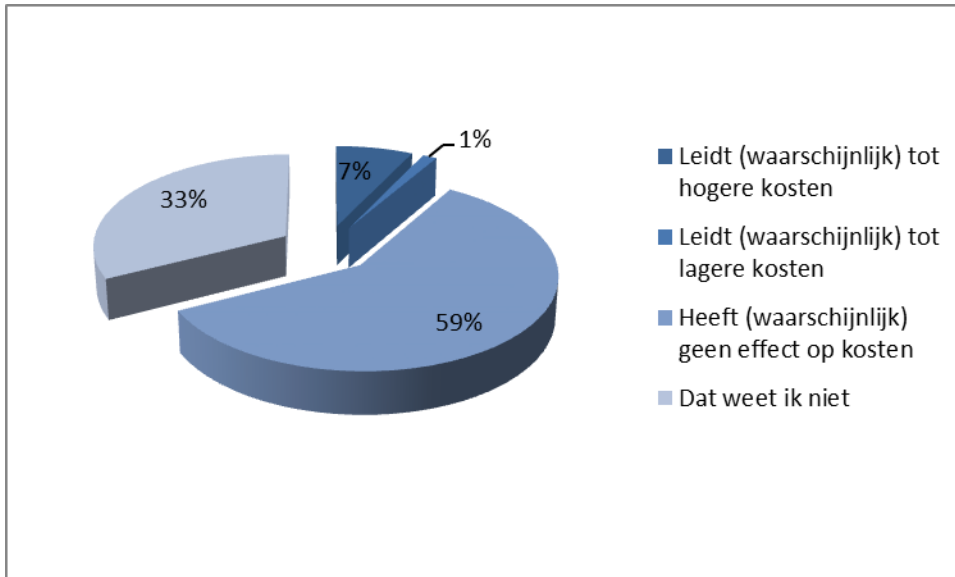
De opdrachtgevers verwachten ook niet dat de nieuwe VAR zal leiden tot aantasting of verbetering van de eigen concurrentiepositie. In lijn met de eerder beschreven verwachtingen rond de nieuwe VAR, geeft ongeveer driekwart van de opdrachtgevers aan dat zij geen verandering verwachten, ook rekening houdend met gedragseffecten van de concurrenten uit de branche (zie figuur 5.2). Nog eens 18 procent weet niet of een dergelijk effect zal optreden. Het aantal opdrachtgevers dat een verslechtering verwacht is ongeveer even groot als het aantal dat een verbetering van de concurrentiepositie voorziet.

Zzp'ers

Evenals de opdrachtgevers verwacht een ruime meerderheid van de zzp'ers geen effect van de nieuwe VAR op de bedrijfskosten. Van het kleine aantal zzp'ers dat wel een verandering in hun kosten verwacht, geven de meesten aan dat het dan om hogere kosten gaat (zie figuur 5.3). De aantallen zijn te klein om zinvolle uitspraken te kunnen doen over verschillen naar sector.

Van het kleine aantal respondenten dat verwacht dat de nieuwe VAR tot hogere kosten leidt, geeft bijna driekwart aan dat deze hogere kosten niet kunnen worden doorberekend. Enkeligen geven aan deze kosten deels of volledig te kunnen doorberekenen.

Figuur 5.3 Verwachte verandering in de kosten voor de zzp'er door de nieuwe VAR.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

5.3 Het informele circuit

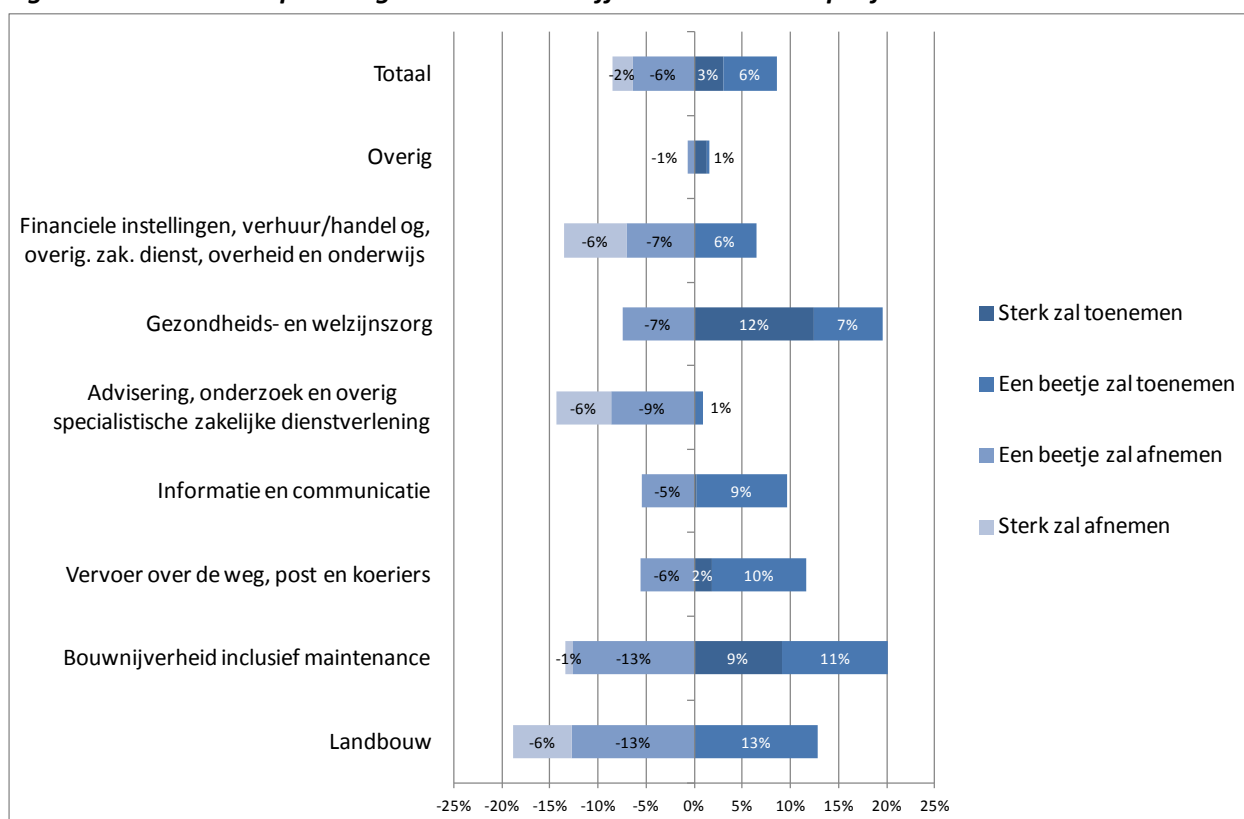
Opdrachtgevers

Veel opdrachtgevers hebben geen uitgesproken idee over het effect van de nieuwe VAR op informele activiteiten. Ruim een derde doet geen uitspraak hierover (dat weet ik niet). De landbouw en overige activiteiten hebben vaker geen mening op dit punt, terwijl in de bouw en de ICT het percentage weet niet beduidend lager ligt.

Ongeveer de helft van de respondenten verwacht dat de nieuwe VAR in dit opzicht geen effect zal hebben. Dit percentage is hoger dan gemiddeld in de ICT en lager dan gemiddeld in de landbouw.

Figuur 5.4 geeft per sector een overzicht van de percentages van de opdrachtgevers die wel een verandering voorzien. De verwachtingen over het effect van de nieuwe VAR op het informele circuit zijn gemiddeld neutraal. Een ongeveer gelijk percentage opdrachtgevers verwacht een (sterke) toename of (sterke) afname van het informele circuit. Per saldo verwachten vooral de bouw en de zorg een (sterke) toename. De ICT en het vervoer verwachten een (kleine) toename, terwijl de landbouw en de financiële diensten etc. een lichte afname voorzien. De adviessector (etc.) verwacht als enige een duidelijke afname van informele activiteiten.

Figuur 5.4 Door opdrachtgevers verwacht effect nieuwe VAR op informele circuit naar sector ^{a/b)}

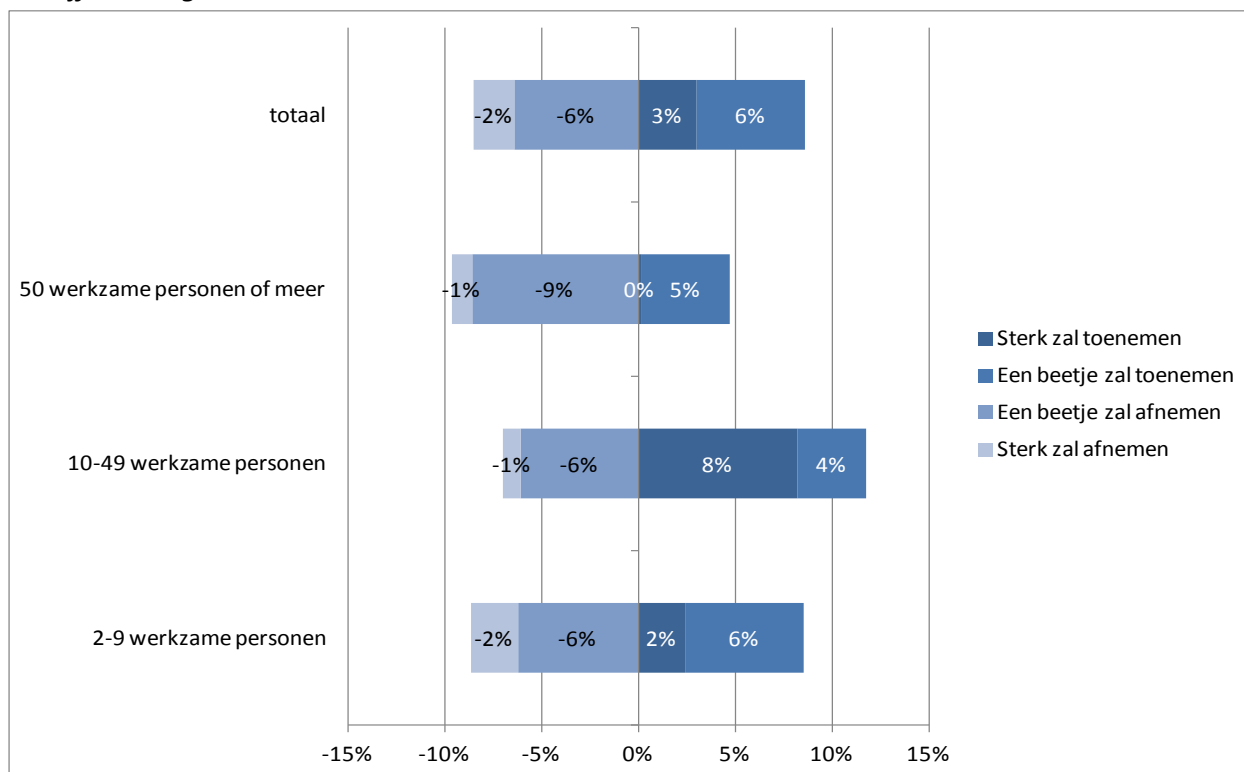

- (a) Herwogen resultaten. Alleen opdrachtgevers die verandering verwachten zijn in de figuur opgenomen.
 (b) Ter illustratie zijn de percentages verwachte afname met een negatief teken in de figuur verwerkt.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Vooraf middelgrote opdrachtgevers verwachten per saldo dat de nieuwe VAR zal leiden tot een toename van het informele circuit. Kleine opdrachtgevers verwachten juist een afname, terwijl bij grote opdrachtgevers het percentage dat een (sterke) toename verwacht ongeveer even groot is als het percentage dat een afname voorziet.

Figuur 5.5 Door opdrachtgevers verwacht effect nieuwe VAR op informele circuit naar bedrijfsomvang^{a/b)}

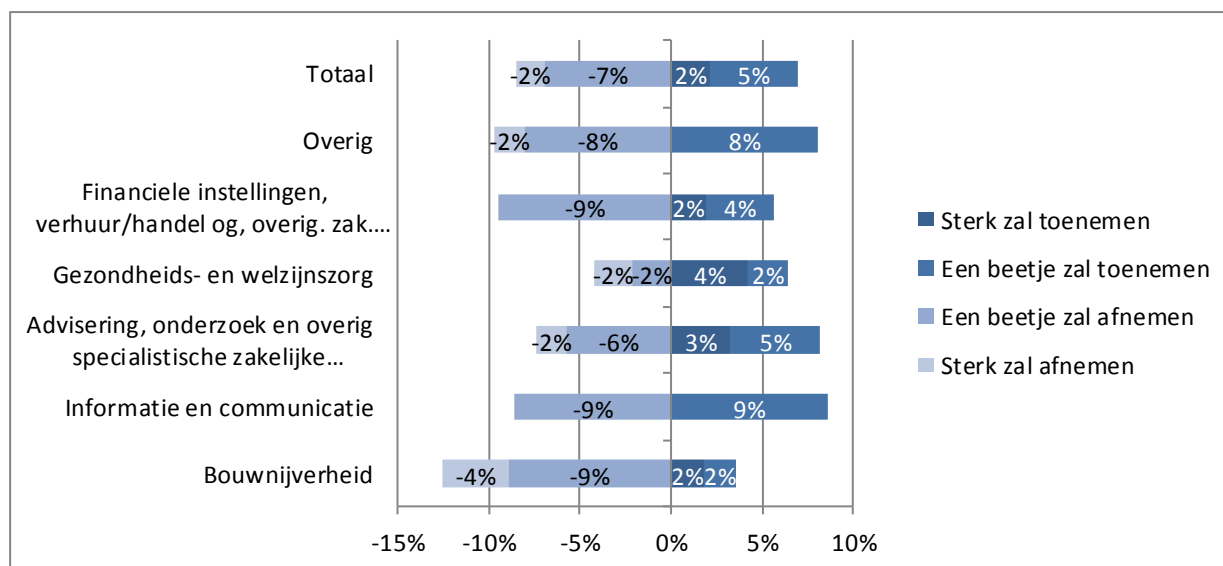
- (a) Herwogen resultaten. Alleen opdrachtgevers die verandering verwachtten zijn in de figuur opgenomen.
 (b) Ter illustratie zijn de percentages verwachte afname met een negatief teken in de figuur verwerkt.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Zzp'ers

Ongeveer 40 procent van de zzp'ers denkt dat de omvang van de informele sector niet zal veranderen en ongeveer 45 procent geeft aan niet te weten of de omvang zal veranderen.

Figuur 5.6 laat zien dat over het totaal gezien weinig verandering wordt verwacht. Vergelijkbare percentages verwachten een toe- of afname. Het aantal zzp'ers dat wel een verandering verwacht is te klein voor al te stevige conclusies over de verschillen naar sector. In de sectoren Advisering en onderzoek, Informatie en communicatie en de groep "Overig" beoordelen ongeveer evenveel respondenten het effect als een toename als een afname, in lijn met het gemiddelde beeld. In de sectoren Bouwnijverheid en Financiële instellingen en verhuur/handel overheerst de mening dat de nieuwe VAR voor een afname van de omvang van het informele circuit zal zorgen. Daartegenover verwachten de zzp'ers uit de sector Gezondheids- en welzijnszorg vooral een toename.

Figuur 5.6 Door zzp'ers verwachte effect van de nieuwe VAR op informele circuit naar sector ^{a)}

(a) Ter illustratie zijn de percentages verwachte afname met een negatief teken in de figuur verwerkt.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

5.4 Effecten op economie, productiviteit en sociale zekerheid

Het macro effect van de gewijzigde VAR wordt min of meer bepaald door de som van de effecten op:

- Schijnzelfstandigheid;
- Het informele circuit;
- Het substitutie-effect (zzp versus andere vormen van arbeid, inclusief arbeidsmigratie) en daaraan gekoppeld het effect op de productiekosten in relatie tot de effecten op productiviteit;
- Het effect op productie en omzet (toename of afname) en (totale) werkgelegenheid (groei, afname);
- Indirect effecten via veranderingen in inkomen(sverdeling), bestedingen en sociale zekerheid.

Daarbij moet echter rekening worden gehouden met de betekenis van de VAR in relatie tot de invloed van andere grootheden op deze effecten. Gelet op de (subjectieve) verwachtingen over de veranderingen die een gewijzigde VAR te weeg brengt is het niet aannemelijk dat trendbreuken in de ontwikkeling van de macro economische grootheden gaan optreden. Eventuele veranderingen die de gewijzigde VAR tot stand brengt zullen verloren gaan in de veranderingen die worden veroorzaakt door andere belangrijkere verklarende grootheden.

Voor zover de VAR effect heeft, kan op grond van de onderzoeksresultaten uitgegaan worden van:

- Een gelijkblijvend tot licht dalende mate van schijnzelfstandigheid, die overigens als gevolg van definitiekwesties moeilijk zal zijn te meten;
- Geen effect op het informele circuit en arbeidsmigratie;

- Een kleine afname van de inzet van zzp'ers, in ieder geval op korte termijn. Deze afname gaat gepaard met een toename van overwerk en herschikking van werk onder zittend personeel, en voorts met vervanging door andere vormen van flexibele arbeid (tijdelijke werknemers, uitzendkrachten, oproepkrachten, payrolling) en incidenteel vaste werknemers. In beperkte mate wordt het door de zzp'ers uitgevoerde werk afgestoten of uitbesteed (onder andere via offshoring);
- Een beperkte toename van de bedrijfskosten, mogelijk gepaard gaand met (kleine) verschuivingen van productie en omzet binnen sectoren, doordat de effecten van de VAR waarschijnlijk scheef zijn verdeeld over bedrijven, maar die de concurrentiepositie van branches als geheel niet zullen veranderen. Ook aannemelijk is dat geen (significante zelfstandige) effecten zullen optreden op de concurrentiepositie van sectoren en/of de Nederlandse economie, voornamelijk omdat effecten op de (arbeids)productiviteit niet aannemelijk zijn. Naar verwachting leidt de VAR vooral tot substitutie binnen hetzelfde aanbod (zzp'ers die op basis van payrolling en detachering gaan werken bijvoorbeeld).

Hieruit komt naar voren dat de gewijzigde VAR, voor zover deze effect heeft, vooral verdelingseffecten te weeg zal brengen, in lijn met de bedoeling van de regeling. Praktisch betekent dat via de nieuwe VAR, in de vorm van bijbehorende administratieve lasten, een groter deel van de het inkomen wordt besteed aan bestrijding van schijnzelfstandigheid (de administratieve lasten kunnen worden beschouwd als een vorm van belasting). Of de verwachte substitutie leidt tot verschuivingen tussen aanbodcategorieën is zoals gezegd niet zeker. Wanneer nieuwe vormen van arbeidsrelaties ontstaan, is denkbaar dat hetzelfde aanbod wordt ingezet, alleen onder enigszins gewijzigde voorwaarden (payrolling, detachering). Dit betekent dat er ook een verschuiving kan optreden in de richting van intermediairs, maar dat heeft geen zelfstandig (macro) effect. Een deel van het door bedrijven (opdrachtgevers) en zzp'ers verdiende inkomen wordt dan overgedragen aan intermediairs.

Het is in dit licht onwaarschijnlijk dat indirecte effecten via inkomens en bestedingen relevant zijn. Hetzelfde geldt voor de sociale zekerheid. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat de eventueel door de VAR veroorzaakte substitutie leidt tot een verandering in de werkgelegenheid (groei of afname) en/of een (significante) verschuiving naar werkgelegenheid voor werknemers.

Op sectorniveau lopen de verwachtingen enigszins uiteen, al zijn de verschillen te beperkt om te kunnen spreken van betekenisvolle afwijkingen van het hiervoor geschetste beeld over de andere effecten. In tabel 5.1 hebben we de verwachtingen van de opdrachtgevers rond schijnzelfstandigheid, de inzet van zzp'ers en arbeidsmigratie ter illustratie weergegeven.

Elke sector heeft een specifiek beeld. De landbouw verwacht een relatief klein effect op schijnzelfstandigheid en andere schijnconstructies, maar verwacht een meer dan gemiddelde afname van de inzet van zzp'ers en een toename van de arbeidsmigratie. De bouw verwacht vooral een meer dan gemiddelde toename van andere schijnconstructies, maar ook een afname van de arbeidsmigratie. Het vervoer verwacht zowel een meer dan gemiddelde afname van schijnzelfstandigheid en vermindering van arbeidsmigratie en de ICT sector verwacht dat de nieuwe VAR gepaard gaat met een relatief klein effect op schijnzelfstandigheid en een afname van arbeidsmigratie.

De adviessector (etc.) verwacht een gemiddelde afname van schijnzelfstandigheid en een relatief kleine toename van het aantal schijnconstructies, gepaard gaande met een relatief beperkte afname van de inzet van zzp'ers en een afname van de arbeidsmigratie. De zorgsector verwacht vooral een meer dan gemiddelde afname van de inzet van zzp'ers, bij overigens gemiddelde verwachtingen over de effecten op schijnzelfstandigheid en arbeidsmigratie. De financiële dienstverlening (inclusief overheid en onderwijs) verwacht dat de nieuwe VAR vooral effect heeft op schijnzelfstandigheid, waar een meer dan gemiddelde afname van schijnzelfstandigheid gepaard gaat met een meer dan gemiddelde toename van het aantal andere schijnconstructies.

De overige activiteiten, die alle hiervoor niet apart genoemde activiteiten omvat, menen dat de nieuwe VAR een gemiddeld effect zal hebben op schijnzelfstandigheid, een klein effect op de inzet van zzp'ers en zal leiden tot een toename van de arbeidsmigratie.

Tabel 5.1 Verwacht effecten nieuwe VAR naar sector (ten opzichte van gemiddelde)

Sector	Lichte afname schijnzelf- standigheid (= 0)	Iets meer andere schijn- constructies (= 0)	Kleine afname inzet zzp'ers (= 0)	Geen effect op arbeidsmigratie (= 0)
Landbouw	-	-	+	+
Bouwnijverheid en maintenance	0	+	0	-
Wegvervoer en koeriersbedrijf	+	0	0	-
Informatie en communicatie	-	0	0	-
Advies, onderzoek en gespecialiseerde zakelijke dienstverlening	0	-	-	-
Gezondheid- en welzijnszorg	0	0	+	0
Financiële dienstverlening, overheid en onderwijs	+	+	0	0
Overige activiteiten	0	0	-	+

Legenda: 0 = gemiddeld - = minder dan gemiddeld + = meer dan gemiddeld.

5.5 Meetpunten

In de aanpak van het onderzoek is rekening gehouden met het optreden van relevante effecten op de arbeidsmarkt en de economie. Dit wordt geïllustreerd door de set meetpunten zoals beschreven in hoofdstuk 1 en opgenomen in schema B1.1 in bijlage B1.6.

Deze lijst is achteraf gezien nogal ambitieus. Omdat relatief beperkte effecten worden voorzien, is er geen noodzaak om in toekomstige (jaarlijkse?) monitoring een uitgebreide set meetpunten te gebruiken. Wel lijkt het van belang om in een eventuele toekomstige, meer jaren omvattende evaluatie de effecten op de arbeidsmarkt en economie te betrekken. Een specifiek aandachtspunt is het effect op schijnzelfstandigheid en andere schijnconstructies, maar dan vooral vanuit de optiek van de methode voor meting van deze

verschijnselen. Omdat het hier de doelvariabele betreft, dient deze in een monitor te worden meegenomen. De vraag is dan vooral op welke wijze.

In schema 5.1 hebben we een en ander samengevat weergegeven. In het kader van een monitor zou de nadruk moeten liggen op (ontwikkelingen in) het gebruik van de VAR, het beoogde effect en neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt. Dit laatste omdat verwacht wordt dat, mede onder invloed van de VAR, er nieuwe vormen van arbeidsrelaties en schijnconstructies ontstaan.

Schema 5.1 Overzicht relevante meetpunten voor toekomstige monitoring en evaluatie

Categorie	Meetpunt	Nadere relevante uitsplitsingen	Dimensies, methode
MONITOR			
Bereik (gebruik)	Aantal VAR op jaarbasis	Uitgesplitst naar (per type VAR): <ul style="list-style-type: none"> Sector waarin werkzaam Beroepsgroep zzp'er Andere relevante kenmerken, zoals startfase, leeftijd zzp'er 	Kwantitatief op basis van registratie
Beoogd effect	Aantal schijnconstructies	Naar sector en beroepsgroep	Kwalitatief, zo mogelijk indicaties over omvang effecten. Eventueel op basis van indicatoren
Neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt	Positie intermediairs (Arbeids)migratie	Bemiddelaars, uitzendbureaus, e.d.	Kwalitatief, zo mogelijk indicaties over omvang effecten.
EVALUATIE			
Neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt			
Neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt en economie	Werkgelegenheid	Naar sector en type aanbod (werknemers, flexibele arbeidskrachten, zzp'ers, overig aanbod)	In termen van aantal banen, personen en arbeidsvolume (aantal arbeidjaren)
	Productie (toegevoegde waarde) Arbeidsproductiviteit Omzet Prijs	Naar sector en totaal	In euro's
	Werkloosheid	Geen, alleen totaal	In personen, zo mogelijk in arbeidsvolume (deeltijdwerkloosheid)
	Effectief arbeidsaanbod (participatie)	Geen, alleen totaal	In personen, zo mogelijk in arbeidsvolume (deeltijdaanbod)

Het gebruik van de VAR kan eenvoudig worden gevolgd op basis van de informatie die via de webmodule wordt verkregen (mits digitaal opgeslagen). Omdat schijnconstructies lastig zijn te meten, ligt het voor de hand om deze doelvariabele op basis van kwalitatieve methoden (interviews, documentenstudie) te volgen. Informatie die wordt verkregen via handhaving kan in dit verband een belangrijke toegevoegde waarde hebben. Niettemin is denkbaar dat op basis van de gegevens die via de webmodule worden vastgelegd indicaties kunnen worden verkregen over verschillende relevante indicatoren van schijnzelfstandigheid, zoals

in de voorbeelden in deze studie zijn benut (zie hoofdstuk 3). Ook neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt kunnen via kwalitatieve methoden worden gevolgd, waar mogelijk (migratie) aangevuld met statistische gegevens.

Vervolgens kan op gezette tijden via evaluatie geprobeerd worden een beeld te krijgen van de effecten van de VAR op de arbeidsmarkt en economie. Zo zou op basis van tijdreeksanalyse, al of niet gecombineerd met crosssectie analyse (gegevens op sectorniveau bijvoorbeeld) kunnen worden nagegaan of er trendbreuken waarneembaar zijn in relevante grootheden (zoals productie, werkgelegenheid van werknemers), die samenvallen met de introductie van de nieuwe VAR. Gegeven de verwachte omvang van effecten is de kans niet groot dat deze trendbreuken – als ze zich al voordoen – goed waarneembaar zijn. Overwogen kan worden daarom aanvullend kwalitatieve instrumenten (interviews, e.d.) in de evaluatie te gebruiken.

Voor zowel monitoring als evaluatie is een adequate nulmeting wenselijk. Dit is vooral voor de omvang van schijnzelfstandigheid niet eenvoudig. De in dit onderzoek uitgevoerde meting is daarvoor niet toereikend. Bij voorkeur zou deze moeten plaatsvinden op basis van een adequate, sluitende definitie van schijnzelfstandigheid (of zelfstandigheid). Als benadering zou voor zoveel mogelijk relevante (deel) indicatoren de waarde moeten worden vastgesteld, voorafgaand aan introductie van de nieuwe VAR. Een aantal relevante deelindicatoren is in dit onderzoek en ook eerder onderzoek wel gemeten.

Het in kaart brengen van informele activiteiten vereist een specifiek ontwerp van onderzoek. Het lijkt daarom raadzaam ook dit slechts incidenteel uit te voeren. Het ligt voor de hand daarbij aan te sluiten bij bestaand periodiek onderzoek naar de informele sector.

5.6 Conclusies

De verwachtingen van de respondenten over de effecten van de nieuwe VAR op hun bedrijfskosten en concurrentiepositie bevestigen het beeld dat uit de voorgaande hoofdstukken naar voren is gekomen, namelijk dat de nieuwe VAR naar verwachting een mogelijk meer dan marginaal, maar niettemin beperkt effect zal hebben op diverse relevante grootheden. Zoals eerder verwacht een ruime meerderheid geen (grote) veranderingen in de kosten, of heeft men geen duidelijk beeld van wat er zou kunnen gebeuren. Dit beeld komt ook weer naar voren bij de vraag naar het effect op de informele sector.

Er is dan ook geen reden om omvangrijke relevante effecten te verwachten op de arbeidsmarkt en de economie. Er zal vooral sprake zijn van kleine verschuivingen tussen producenten, categorieën arbeid en inkomensgroepen, zonder consequenties voor de economie als geheel. Denkbaar is dat de omvang en aard van deze verschuivingen enigszins verschilt tussen sectoren, maar de verschillen zullen beperkt zijn.

Met het oog op toekomstige monitoring en evaluatie van de gewijzigde opzet van de VAR ligt het daarom voor de hand in de regelmatige monitoring de nadruk te leggen op het gebruik van de VAR en de ontwikkelingen in de doelvariabele (schijnconstructies) en de daaraan direct verbonden neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt (positie intermediairs). Het gebruik van de VAR is in principe eenvoudig te volgen op basis van gegevens die via de webmodule worden verzameld. Informatie over (omvang en vormen van) schijnconstructies kan beter via kwalitatieve methoden worden verzameld. Niettemin zouden ook hier de gegevens uit de webmodule kunnen worden gebruikt voor het in kaart brengen van ontwikkelingen in relevante indicatoren voor schijnzelfstandigheid.

6. Conclusies

Hieronder noemen de hoofdpunten uit de hiervoor per hoofdstuk geformuleerde conclusies. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de hoofdconclusies.

Gebruik VAR

Het gebruik van de VAR is in de afgelopen jaren sterk toegenomen en het lijkt er op dat de VAR steeds meer standaard onderdeel is van de afspraken tussen opdrachtgevers uit het bedrijfsleven en zzp'ers die door hen worden ingezet.

Lang niet alle bedrijven huren zzp'ers in. Naar schatting 20 procent van de bedrijven in Nederland maakt gebruik van de diensten van zzp'ers. Ongeveer de helft van de zzp'ers beschikt niet over een VAR en maakt daarvan dus ook geen gebruik, vooral omdat zij voor de particuliere markt werken en/of omdat in de situatie waarin zij werken een VAR niet nodig is en/of omdat de opdrachtgever er niet nadrukkelijk om vraagt.

Een duidelijke motivatie voor het gebruik van de VAR kan niet aan de beschikbare gegevens worden ontleend. Vrijwel alle omstandigheden worden als reden voor het gebruik van een VAR door een ruime meerderheid van de opdrachtgevers en zzp'ers genoemd. Tegelijkertijd zijn de administratieve verplichtingen van minder betekenis voor het al of niet werken met een VAR. Ook lijkt de naleving van de regels hoog.

Oordeel over wijzigingen

Landelijk is het oordeel van de opdrachtgevers over de nieuwe VAR neutraal, maar op sectorniveau loopt dit oordeel uiteen. Aan de ene kant oordelen vervoer en logistiek en de financiële dienstverlening, onroerend goed, overheid en onderwijs per saldo positief over de nieuwe VAR en aan de andere kant de ICT, de adviessector, de landbouw en de zorg tamelijk negatief. De overige activiteiten vertonen een neutraal beeld. Middelgrote bedrijven zijn wat negatiever in hun oordeel over de nieuwe VAR dan grote bedrijven.

De zzp'ers zijn positief over de praktische aspecten van de nieuwe VAR, maar over de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever lopen de meningen van zzp'ers uiteen. Een groot deel van de zzp'ers ziet overigens geen verschil met de bestaande procedure.

Gemiddeld verwacht 30 procent van de opdrachtgevers dat de nieuwe VAR zal leiden tot het maken van andere en/of betere afspraken met zzp'ers. Deze verheldering van de arbeidsrelaties is in overeenstemming met het doel van de nieuwe procedure. Andere en/of betere afspraken betreffen t dan vooral de opdrachtformulering, de duur van de opdracht en afspraken rond de zelfstandigheid van de zzp'er in de organisatie van zijn of haar werk. Van de zzp'ers verwacht een beduidend lager percentage van 7 procent dat andere afspraken zullen worden gemaakt. Zij verwachten vooral andere afspraken rond de duur van de opdracht en de opdrachtformulering.

Gevolgen voor schijnzelfstandigheid

Oprachtgevers en zzp'ers hebben in meerderheid geen idee over het eventuele effect van de nieuwe VAR op schijnzelfstandigheid. Voor zover de geënquêteerden hierover een uitspraak doen wordt verwacht dat de nieuwe VAR per saldo zal leiden tot een afname van schijnzelfstandigheid.

De geïnterviewden zijn hierover minder zeker. De effectiviteit van de nieuwe VAR is volgens hen afhankelijk van de vraag of deze in staat is de schijnzelfstandigheid eruit te filteren, zonder de echte zzp'er te benadelen. Er wordt sterk betwijfeld dat dit mogelijk is, omdat het zeer de vraag is of er een eenduidige definitie van ondernemer is te geven, die in de praktijk ook kan worden getoetst (gecontroleerd). Ook wordt getwijfeld of een algemene aanpak voldoende recht doet aan sectorspecifieke omstandigheden.

Verder verwacht men een grote mate van "rationeel handelen", dat wil zeggen het zodanig invullen van de vragenlijst dat deze voldoet aan de vereisten, zodat er een VAR wordt verstrekt. Ook via andere wegen zal men de gevolgen van de nieuwe VAR proberen te omzeilen, waaronder nieuwe schijnconstructies, waardoor de effectiviteit van de VAR wordt verminderd.

Tegenover de afwezigheid van een effect op schijnzelfstandigheid ziet men vooral veel nadelen van de nieuwe werkwijze, vooral in de vorm van extra administratieve lasten voor alle betrokkenen, in combinatie met een sterke toename in het gebruik van de VAR en een ongewenst effect op de beeldvorming van zzp'ers.

Het overgrote deel van de gesprekspartners vraagt zich af of de nieuwe aanpak van de VAR het beste instrument is in de bestrijding van schijnzelfstandigheid. Zij pleiten voor intensivering van de handhaving en aansluiting op bestaande initiatieven rond de bestrijding van schijnzelfstandigheid op brancheniveau.

Effecten op de arbeidsmarkt

Het overgrote deel van de opdrachtgevers en zzp'ers verwachten dat de nieuwe VAR geen effect zal hebben op de inzet van zzp'ers. Degenen die wel een effect vermoeden, verwachten per saldo een afname van de inzet van zzp'ers. De verwachtingen lopen per sector iets uiteen. Zzp'ers die een effect van de nieuwe VAR verwachten zijn eveneens per saldo pessimistisch over hun kans op werk na introductie van de nieuwe VAR module. Dit geldt in het bijzonder voor de IT sector. De geïnterviewden verwachten per saldo een negatief effect op de inzet van zzp'ers, zij het dat enkelen vermoeden dat dit slechts een tijdelijk verschijnsel is.

De verminderde inzet van zzp'ers zal volgens de opdrachtgevers in ongeveer gelijke mate worden opgevangen via overwerk en herschikking van het eigen personeel en via andere vormen van flexibele arbeid. De nieuwe VAR zal nauwelijks leiden tot aanstellen van nieuw vast personeel, wel in enige mate tijdelijke werknemers. De nieuwe VAR zou daarmee voor een deel leiden tot substitutie van zzp'ers door andere flexibele arbeidskrachten. Voor zover opdrachtgevers meer zzp'ers verwachten te gaan inzetten zullen ze dit vooral doen voor uitbreiding van de activiteiten en/of het niet uitbesteden van werk. Hierdoor zal (denkbaar) eigen personeel wat vaker worden "verdrongen" door de zzp'ers dan andere typen flexibele arbeid.

De geïnterviewden zijn in meerderheid van mening dat de verminderde inzet van zzp'ers niet ten goede komt aan werknemers of uitzendkrachten. Men verwacht vooral een positief effect op payrolling, detachering,

nieuwe vormen van samenwerking en bemiddeling, andere vormen van ontduiking en – in het hogere segment (IT) - extra offshoring.

De analyse op basis van de vignettenmethode geeft aanleiding om te veronderstellen dat het vermeende risico op naheffing inderdaad de belangrijkste factor is in het afwegingsproces rond de inzet van zzp'ers en het grootste verschil maakt in de kans op aanstelling van een zzp'er in overigens gelijke omstandigheden. Dit is ook in de interviews aangegeven²². Maar ook de expertise van de zzp'er heeft daarop invloed en ook bij deze factor is de kans op aanstelling groter wanneer de zzp'er over specifieke kennis en kunde beschikt. Tarief en het type werk lijken een kleinere rol te spelen, al is er bij overigens gelijke omstandigheden wel een voorkeur voor een laag tarief en inzet van zzp'ers op specifiek werk.

Overige effecten

Vanwege de hiervoor genoemde beperkte omvang van effecten en mede omdat de nieuwe VAR naar verwachting weinig effect heeft op de bedrijfskosten en positie van bedrijven en zzp'er, is er geen reden om omvangrijke relevante effecten te verwachten op de arbeidsmarkt en de economie. Er zal vooral sprake zijn van kleine verschuivingen tussen producenten, categorieën arbeid en inkomensgroepen, zonder consequenties voor de economie als geheel. Denkbaar is dat de omvang en aard van deze verschuivingen enigszins verschilt tussen sectoren, maar de verschillen zullen beperkt zijn.

Monitoring en evaluatie

Met het oog op toekomstige monitoring en evaluatie van de gewijzigde opzet van de VAR ligt het daarom voor de hand in de regelmatige monitoring de nadruk te leggen op het gebruik van de VAR en de ontwikkelingen in de doelvariabele (schijnconstructies) en de daaraan direct verbonden neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt (positie intermediairs). Het gebruik van de VAR is in principe eenvoudig te volgen op basis van gegevens die via de webmodule worden verzameld. Informatie over (omvang en vormen van) schijnconstructies kan beter via kwalitatieve methoden worden verzameld. Niettemin zouden ook hier de gegevens uit de webmodule kunnen worden gebruikt voor het in kaart brengen van ontwikkelingen in relevante indicatoren voor schijnzelfstandigheid

Eindconclusies

Op basis van de in dit onderzoek verzamelde informatie kan worden geconcludeerd dat de introductie van de nieuwe VAR-procedure naar verwachting bijdraagt in het bereiken van de beoogde effecten. De resultaten van de vignettenmethode wijzen er op dat het risico op naheffing een belangrijke overweging is bij de inzet van zzp'ers. Daarnaast geeft rond 30 procent van de opdrachtgevers aan dat ze, onder invloed van de nieuwe procedure, afspraken met zzp'ers zullen aanpassen en/of verbeteren. Het werk wordt dan naar verwachting door dezelfde personen uitgevoerd, maar op basis van duidelijkere (heldere) afspraken dan in de huidige situatie.

²² We tekenen aan dat flexibiliteit van het aanbod van zzp'ers naar verwachting de dominante factor is in het afwegingsproces rond de inzet van zzp'ers (zie UWV, 2014). Deze factor is om die reden niet in de vignettenmethode meegenomen.

Verder is de verwachting dat het aantal schijnzelfstandigen zal afnemen, maar over dit effect zijn de uitkomsten minder eenduidig. Onzekerheid over dit effect hangt ook samen met problemen om schijnzelfstandigheid goed te definiëren en te meten, mede door het relatief grote grijze gebied waarin normale arbeidsrelaties kenmerken van schijnzelfstandigheid kunnen vertonen. Dit onderzoek bevestigt aan de hand van een beperkt aantal indicatoren de in eerder onderzoek vastgestelde beperkte omvang van schijnzelfstandigheid.

Per saldo heeft de nieuwe VAR-procedure naar verwachting een beperkt nadelig effect op de inzet van zzp'ers. Voor zover het daarbij gaat om schijnzelfstandigen, is dit in lijn met de bedoeling van de maatregel, maar er bestaat de vrees dat ook zzp'ers die te goeder trouw hun diensten aanbieden in beperkte mate benadeeld worden en minder werk krijgen. Enkele geïnterviewden menen dat dit laatste een tijdelijk effect zal zijn.

Oprachtgevers die minder zzp'ers zullen inzetten, zullen dit vooral opvangen via extra inzet van het eigen personeel en andere flexibele arbeidskrachten. Een klein aantal opdrachtgevers verwacht onder invloed van de nieuwe procedure meer zzp'ers aan te stellen, in plaats van (nieuw) eigen personeel.

De nieuwe VAR-procedure gaat naar verwachting gepaard met extra administratieve lasten, maar de effecten op de (bedrijfs)kosten zijn niettemin marginaal. Er zijn per saldo geen grote economische effecten te verwachten, hooguit kleine verschuivingen tussen producenten, categorieën arbeid en inkomensgroepen.

Literatuur

- Berden, C., R. Dosker, P. Risseeuw en D. Willebrands (2010), *Markt en hiërarchie; kosten en baten van het zzp-schap*, SEO rapport 2009-72, SEO Economisch Onderzoek, Amsterdam.
- Cozijnsen, Rabina, Kène Henkes & Hanna van Solinge (2005), Laten gaan of behouden? Een vergelijkend onderzoek naar beoordelingen van managers en studenten ten aanzien van uitstroom van oudere werknemers, in: *Gedrag en Organisatie* 2005-18, nr. 6, p. 344.
- Expertwerkgroep effectmeting (2012), *Durf te meten. Eindrapport*, Rijksoverheid (Ministerie van Economische Zaken), Den Haag, november 2012.
- Heuts, Lars, Heidi Witteman-van Leenen en Jos Mevissen (2014), De onduidelijke financiële situatie van zzp'ers, in *Economisch Statistische Berichten*, jaargang 99 (4679), 21 februari 2014, blz. 120-121.
- Hopkins, Daniel, J., Gary King (2010), Improving anchoring vignettes. Designing surveys to correct interpersonal incomparability, in: *Public Opinion Quarterly*, Vol. 74, No. 2, Summer 2010, pp. 201-222.
- Nederlandse Uitgeversbond (2008), *Wat moet ik weten over veilig werken met freelancers?*, Brochure, Amsterdam.
- Oostveen, Adriaan, Isabella Biletta, Agnès Parent-Thirion, Greet Vermeylen (2013), Self-employed or not self-employed? Working conditions of 'economically dependent workers', *Background Paper*, Eurofound, Dublin.
- Rossi, P.H., A.B. Anderson (1982), The factorial survey approach. An introduction. In: P.H. Rossi & S.L. Nock (eds.), *Measuring Social Judgements. The factorial survey approach* (Vol.15-67). Beverly Hills: Sage.
- UWV (2014), *Vacatures in Nederland 2013. De vacaturemarkt en personeelswerving in beeld*, Amsterdam.
- VictorMundi.com, e.a. (2012) Too VAR or not to VAR? , in *ZZP Barometer*, Noordbeemster, december.
- Vendrig, J.P., P.J.M. Vroonhof, M. Folkeringa en M. Overweel (2007), *Evaluatie Wet uitbreiding rechtsgevolgen Verklaring ArbeidsRelatie*, onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Financiën, EIM/Panteia, Zoetermeer, december 2007.
- Vuuren, Daniel van (2012), De fiscale behandeling van zelfstandigen: een kritische blik. Fiscale bevoordeling verdedigbaar. Huidige zelfstandigenaftrek niet, *CPB Policy Brief* 2012/2, Den Haag.
- Zandvliet, Kees, José Gravesteijn, Olivier Tanis, Ronald Dekker, Daniela Skugor, met medewerking van Marieke Meij (2013), *ZZP tussen werknemer en ondernemer*, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, onderzoek uitgevoerd door een consortium van SEOR, Reflect en bureau Mediad, SEOR, Rotterdam, Februari 2013.
- ZZP Nederland, Zelfstandigen Bouw, PZO en FNV Zelfstandigen (2013), *Het alternatief voor de VAR*, 14 maart 2013

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

B1.1 Inleiding

In het onderzoek zijn de volgende activiteiten uitgevoerd.

- Deskresearch;
- Een enquête onder (netto) 511 opdrachtgevers;
- Een enquête onder (netto) 404 zzp'ers;
- Interviews met vertegenwoordigers van organisaties en/of experts.

Hieronder lichten we de uitgevoerde werkzaamheden per onderdeel nader toe. De vragenlijsten van beide enquêtes zijn als bijlage 2 en 3 opgenomen. In de laatste paragraaf hebben we het schema van meetpunten opgenomen dat in het onderzoek leidend is geweest voor de dataverzameling.

B1.2 Deskresearch

De uitgevoerde deskresearch omvatte:

- Literatuurverkenning. De literatuurlijst bevat het overzicht van geraadpleegde bronnen.
- Verzameling relevant statistisch materiaal. Hier gaat het om:
 - Populatiegegevens van LISA bedrijvenregister naar sector. Deze zijn in combinatie met gegevens van het CBS benut voor het vertalen van de uitkomsten van het onderzoek naar landelijke cijfers;
 - CBS gegevens over het aantal vestigingen (bedrijvenregister) en voorts statistische gegevens voor de analyse van de arbeidsmarkteffecten en effecten op macroniveau;
- Analyse en rapportage. In de hoofdtekst van het rapport zijn de uitgevoerde analyses toegelicht.

B1.3 Enquête onder opdrachtgevers

Opzet van het veldwerk

Aan de geselecteerde bedrijven is een brief gestuurd met een korte toelichting op het onderzoek en het verzoek om via het invullen van de vragenlijst aan het onderzoek mee te werken. De bedrijven is gedurende drie weken de mogelijkheid geboden om de vragenlijst in te vullen via een speciaal ingerichte website, waarop ook nadere informatie over opzet en achtergronden van het onderzoek was te vinden. Ruim 20 procent van de (bruikbare) respons is via de webmodule verkregen. Daarna is het telefonische veldwerk gestart en zijn de bedrijven die nog niet via de website hadden gereageerd via de telefoon benaderd met het verzoek om medewerking aan het onderzoek.

Steekproef en respons

Er is een steekproef getrokken uit het bestand van LISA, gestratificeerd naar sector en bedrijfsomvang. Bedrijven met 1 werkzame persoon zijn buiten de steekproef gelaten. Deze groep bedrijven is benut voor de steekproef onder zzp'ers.

Tabel B1.1 bevat een overzicht van de indeling van de verschillende SBI sectoren in responsgroepen voor het onderzoek en geeft tevens een overzicht van de gerealiseerde netto respons.

Tabel B1.1 Overzicht netto respons naar responsgroep (sector) (a)

Respons groep	Sector Omschrijving (a)	SBI	2-9 werkzame personen	10-49 werkzame personen	50 werkzame personen of meer	Totaal
1	Landbouw	01	15	41	14	70
2	Bouwnijverheid inclusief Maintenance	33 41, 42, 43	24	28	29	81
3	Vervoer deel - Personenvervoer weg - Goederenvervoer weg - Post en koeriers	493 494 53	8	21	19	48
4	Informatie en Communicatie	58 t/m 63	18	25	37	80
5	Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (m.u.v. 70 en 75)	69, 71, 72, 73, 74	14	20	33	67
6	Gezondheids- en welzijnszorg	86 t/m 88	14	12	32	58
7	Financiële instellingen Verhuur/handel o.g. Overige zak. dienstverlening Overheid Onderwijs	64 t/m 66 68 77 t/m 82 84 85	12	14	32	58
8	Overige activiteiten - Bosbouw en visserij - Winning van delfstoffen - Industrie (m.u.v. 33) - Nutsbedrijven - Winning/distributie water - Groot- en detailhandel - Vervoer en opslag overig - Horeca - Veterinaire diensten - Cultuur, sport en recreatie - Overige dienstverlening	02, 03 06, 08 en 09 10 t/m 32 35 36 t/m 39 45 t/m 47 491, 492, 495, 50, 51 en 52 55 en 56 75 90 t/m 93 94 t/m 96	11	9	28	48
Totaal (aantal)			116	170	224	510

(a) De SBI sectoren Financiële Holdings (SBI 70), Huishoudens (97-98) en Extraterritoriale organisaties (99) zijn niet in de steekproef meegenomen.

Er is gestreefd naar een netto steekproefomvang van 25 respondenten per cel, om voldoende waarnemingen per sector en grootteklasse te hebben. Er is een bruto steekproef ter grootte van 6 keer de vereiste netto steekproef getrokken, omdat rekening is gehouden met reguliere non-respons en het feit dat (a) niet ieder bedrijf zzp'ers inhuurt (er is van uit gegaan dat ongeveer 20 procent van de bedrijven zzp'ers inhuurt), (b) niet altijd een VAR wordt gebruikt en (c) niet alle respondenten voldoende op de hoogte zijn van de betekenis van de VAR.

Het realiseren van de gewenste netto respons werd vooral gehinderd doordat bedrijven niet aan de vereisten voor het onderzoek voldeden (inzet zzp'er én gebruik VAR en enige kennis van de betekenis van de VAR) en dus tijdens de screening afvielen. Deze hoge uitval kon in enkele sectoren worden gecompenseerd via middelgrote en grote bedrijven. De aantallen zijn toereikend voor redelijk betrouwbare uitspraken op het niveau van sectoren en bedrijfsgrootteklassen.

Non respons analyse – selectiviteit

Van de bedrijven die niet aan het onderzoek wilden meewerken (N= 1.500), weten we of deze wel of geen zzp'ers inzetten. Voor een klein deel van degenen die wel zzp'ers inzetten (N=38) weten we of en in welke mate daarbij een VAR wordt benut. Uit de vergelijking van de antwoorden met de respondenten blijkt dat er geen significante verschillen zijn tussen beide groepen, op deze punten.

- 60 procent van de non-respons wil niet meedoen omdat men geen zzp'ers inzet in het bedrijf (bij de responsgroep geeft 55 procent aan geen zzp'ers in te zetten).
- Van de non-respons bedrijven die wel zzp'ers inschakelen doet bijna 40 procent dit vaak of regelmatig (bij de respondenten is dit 42 procent).
- Wanneer zzp'ers worden ingeschakeld door non-respons bedrijven, dan wordt vrijwel altijd (95 procent) een VAR gebruikt (bij de respondenten is dit 90 procent).

Mede als gevolg van een andere wijze van vraagstelling noemen de non-respondenten minder verschillende redenen voor het gebruik van de VAR (vergelijk de resultaten in tabel B1.2 met die in figuur 2.2)²³. Toch bleken ook bij de respondenten de neiging om de regels na te leven, het voorkomen van risico's en duidelijkheid over de arbeidsrelatie relatief belangrijke redenen voor het gebruik van de VAR. Voor de respondenten was ook het type werk van betekenis.

²³ De non-respondenten reageerden eerst spontaan en daarna is op minder redenen doorgevraagd dan bij de respondenten, bij wie alle relevante redenen zijn nagelopen.

Tabel B1.2 Redenen non respondenten voor gebruik VAR

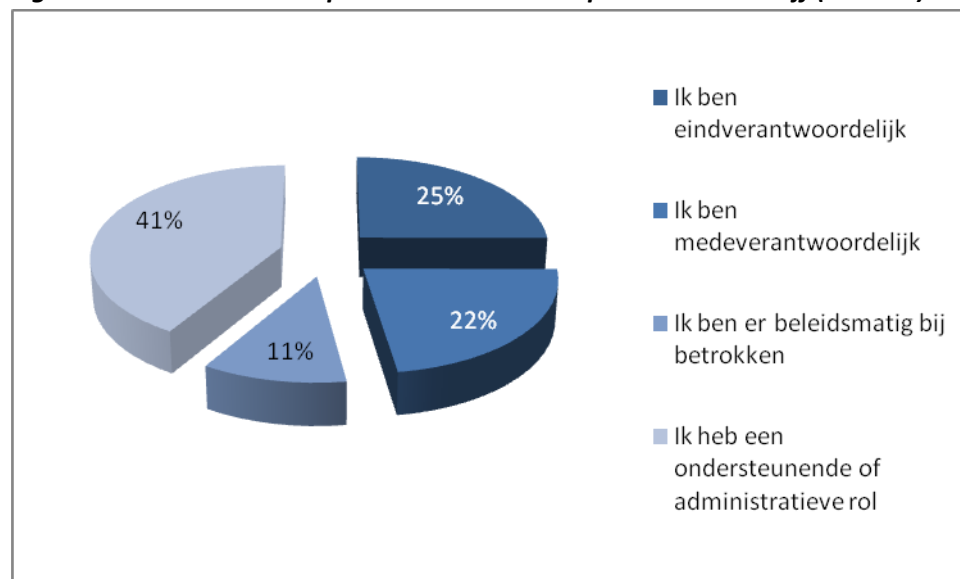
Het is beleid dat er bij de inzet van een zzp'er altijd naar een VAR wordt gevraagd	43%
Het is volgens ons verplicht om met een VAR te werken	38%
Om te werken conform de wet- en regelgeving	35%
Om naheffing van loonbelasting en premies te voorkomen	16%
Om zekerheid te hebben over de arbeidsrechtelijke positie van de zzp'er	14%
Wij zetten zzp'ers alleen in voor langdurige opdrachten / projecten (langer dan 3 maanden)	5%
Wij zetten zzp'ers alleen in voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf	5%
Het is beleid dat alleen zzp'ers worden ingezet die over een VAR beschikken	3%
Totaal (aantal)	N=37

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

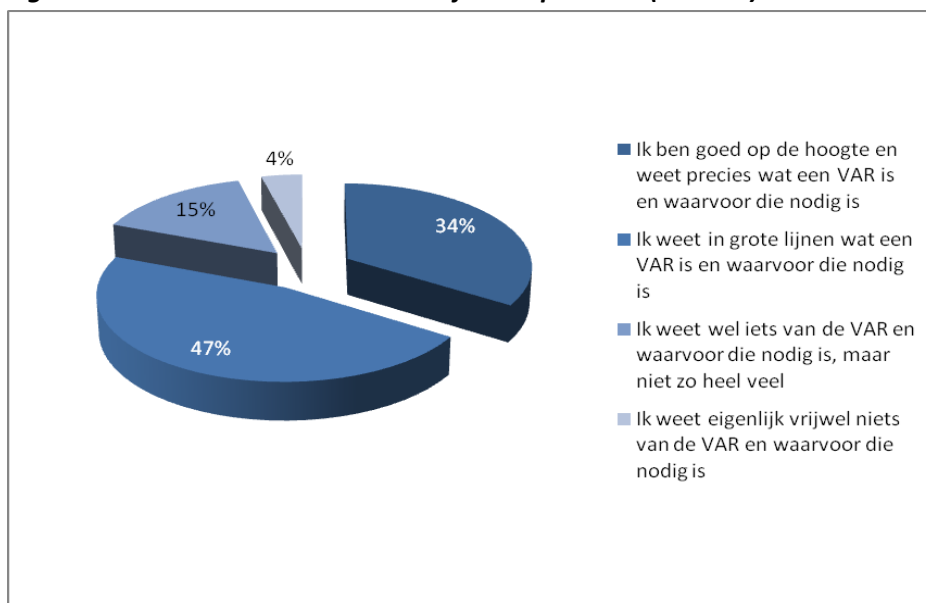
Positie respondent en kennis van de VAR

Rond 45 procent van de respondenten is (mede)verantwoordelijk voor de inzet van zzp'ers en nog eens 11 procent is er beleidsmatig bij betrokken (zie figuur B1.1). De overige 40 procent heeft een ondersteunende of administratieve rol hierbij. De verschillen tussen sectoren zijn voor wat de positie van de respondent beperkt.

Een derde van de respondenten is goed op de hoogte van de VAR en de helft geeft aan in grote lijnen te weten waarvoor de VAR nodig is (zie figuur B1.2). De overige bijna 20 procent weet betrekkelijk weinig of vrijwel niets van de VAR. Deze zijn niet in het onderzoek betrokken. De kennis van de VAR verschilt weinig tussen sectoren en ook niet tussen de verschillende type functionarissen (eindverantwoordelijk of ondersteunend).

Figuur B1.1 Positie respondent rond inzet zzp'ers in het bedrijf (N = 510)

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Figuur B1.2 Kennis van de VAR bij de respondent (N = 510)

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Ophoging (herweging)

Voor het verkrijgen van een landelijk beeld zijn de resultaten waar nodig opgehoogd (herwogen). Daarbij is uitgegaan van populatiegegevens van het CBS (zie tabel B1.3). In enkele gevallen (kleine bedrijven in de landbouw, de zorg, financiële diensten, etc. en overige activiteiten) is er sprake van een relatief hoge correctiefactor. De effecten van ophoging bleken in de praktijk echter beperkt, mede door relatief beperkte verschillen binnen sectoren en/of grootteklassen.

Tabel B1.3 Populatie bedrijven naar responsgroep

Responsgroep (sector)	2-9 werkzame personen	10-49 werkzame personen	50 werkzame personen of meer	Totaal
1 Landbouw	32.340	1.845	120	34.305
2 Bouwnijverheid en maintenance	23.380	4.770	900	29.050
3 Wegvervoer, post en koeriers	5.905	1.810	545	8.260
4 Informatie en communicatie	10.305	2.150	545	13.000
5 Advies, onderzoek en overige gespecialiseerde zakelijke dienstverlening	23.265	3.560	635	27.460
6 Gezondheids- en welzijnszorg	21.225	3.100	1.380	25.705
7 Financiële diensten, onroerend goed, overheid en onderwijs	39.165	6.015	3.420	48.600
8 Overige activiteiten	146.560	25.680	5.980	178.220
Totaal	302.145	48.930	13.525	364.600

Bron: CBS Bedrijvenregister, stand april 2014 (www.cbs.nl)

B1.4 Enquête onder zzp'ers

Opzet van het veldwerk

Uit het bestand van LISA is een aselechte steekproef van bedrijven met 0 of 1 werkzame persoon getrokken. De geselecteerde zzp'ers zijn direct telefonisch benaderd met een korte toelichting op het onderzoek en een verzoek om medewerking via een enquête.

De interviews zijn gestart met een screening voor de selectie van zzp'ers voor wie het zzp-schap hoofdactiviteit is. Op deze manier zijn zogenaamde "hobby-zzp'ers" en personen voor wie het zzp-schap een bijbaan is (naast werknemerschap) buiten het onderzoek gehouden, evenals bedrijven die (inmiddels) personeel in dienst blijken te hebben.

Voor de zzp'ers is het wel of niet in bezit hebben en/of gebruiken van een VAR geen selectie criterium geweest. De netto steekproef bevat dus alle zzp'ers, ongeacht of zij een VAR hebben of gebruiken. Uiteindelijk blijkt ongeveer de helft van de zzp'ers over een VAR te beschikken.

Respons

Tabel B1.4 geeft de respons naar responsgroep (sector), zoals onderscheiden in dit onderzoek. Tabel B1.5 geeft een meer gedetailleerde uitsplitsing van de respons naar sector.

Tabel B1.4 laat zien dat vooral de adviessector, e.d. sterk is oververtegenwoordigd in de respons, en de overige activiteiten sterk ondervertegenwoordigd. De overige sectoren zijn licht oververtegenwoordigd (bouw, ICT, zorg) of ondervertegenwoordigd (landbouw, financiële diensten, etc.). De verschillen tussen sectoren hangen naar verwachting in belangrijke mate samen met de betekenis van zzp'ers en het gebruik van de VAR in verschillende sectoren. Het aantal respondenten is in de landbouw en het vervoer te klein om op sectorniveau uitspraken te kunnen doen.

Tabel B1.4 Respons naar responsgroep, aandeel responsgroep in respons en populatie

Respons groep	Sector Omschrijving	Respons (aantal)	Aandeel in respons (%)	Aandeel in populatie (a)
1	Landbouw	9	2%	3%
2	Bouwnijverheid en maintenance	56	14%	11%
3	Wegvervoer, post en koeriers	2	1%	1%
4	Informatie en communicatie	35	8%	6%
5	Advies, onderzoek en overige gespecialiseerde zakelijke dienstverlening	122	30%	13%
6	Gezondheids- en welzijnszorg	47	12%	8%
7	Financiële diensten, onroerend goed, overheid en onderwijs	53	13%	17%
8	Overige activiteiten	80	20%	40%
	Totaal	404	100%	100%

(a) Bron: CBS Bedrijvenregister, stand april 2014 (www.cbs.nl). Bedrijven met 1 werkzame persoon.

Tabel B1.5 Verdeling respons naar sector (SBI)

Sector (SBI)	
Landbouw (SBI 01)	4,7%
Industrie: vervaardiging van producten (SBI 10 t/m 32)	1,5%
Industrie: reparatie en installatie van machines en apparaten (SBI 33)	0,2%
Bouwnijverheid (SBI 41 t/m 43)	12,0%
Groot- en detailhandel (SBI 45 t/m 47)	9,3%
Vervoer per spoor, over water, via de lucht of via pijpleiding (SBI 491, 492, 495, 50 en 51)	0,2%
Vervoer over de weg en post en koeriers (SBI 493 en 494)	0,3%
Opslag en dienstverlening voor vervoer (SBI 52)	0,3%
Horeca / logies-, maaltijd en drankverstrekking (SBI 55 en 56)	0,5%
Informatie en communicatie (SBI 58 t/m 63)	7,1%
Verhuur van en handel in onroerend goed (SBI 68)	1,2%
Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (SBI 69, 71 t/m 74)	24,2%
Verhuur van roerend goed en overig zakelijke dienstverlening (SBI 77 t/m 82)	5,2%
Gezondheidszorg en welzijnszorg (SBI 86 t/m 88)	11,4%
Cultuur, sport en recreatie (SBI 90 t/m 93)	8,6%
Onderwijs en financiële dienstverlening	4,9%
Overige dienstverlening (SBI 94 t/m 96)	9,4%
Totaal (aantal)	N =404

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

Non respons analyse

Enkele zzp'ers die niet aan het onderzoek wilden meewerken, waren wel bereid om enkele vragen over belangrijke thema's van het onderzoek te beantwoorden (N = 47). Zo weten we onder meer of deze in het bezit zijn van een VAR of niet en de redenen hiervoor. Door deze te vergelijken met de antwoorden van de respondenten kunnen verschillen en overeenkomsten tussen beide groepen worden vastgesteld, om te testen of de respons eventueel selectief is.

- Van de non-respons zzp'ers is 38 procent in het bezit van een VAR, terwijl dit bij de responsgroep 47 procent is. Onder de respondenten zijn zzp'ers die over een VAR beschikken dus waarschijnlijk licht oververtegenwoordigd, maar dat is in het licht van het onderzoeksthema minder bezwaarlijk.
- Bij zowel de non-respons zzp'ers als bij de respondenten zijn de meest genoemde redenen voor het niet hebben van een VAR:
 - Mijn opdrachtgevers vragen er nooit naar;
 - Mijn opdrachtgevers zijn allemaal particulieren;
 - Ik heb nog nooit nagedacht over de VAR/nog nooit nodig gehad.
 In dit opzicht is er dus geen verschil tussen non-respons en respons.
- Voor de non-respons en respondenten die wel in het bezit zijn van een VAR komen zowel redenen voor het gebruiken als het niet gebruiken van een VAR overeen bij beide groepen. Bij het wel gebruiken wordt de reden "Wanneer de opdrachtgever er specifiek naar vraagt" het meest genoemd

- bij beide groepen. De redenen ‘Mijn opdrachtgevers vragen er nooit naar’ en ‘Mijn opdrachtgevers zijn allemaal particulieren’ worden ook hier door beide groepen het meest genoemd als reden.
- Non respondenten die wel over een VAR beschikken maar deze nooit gebruiken zijn in de non-respons oververtegenwoordigd. Het gaat hier overigens een klein aantal waarnemingen. Dit bevestigt dat het bezit en gebruik van de VAR van invloed is geweest op de bereidheid tot medewerking en dat daardoor enige selectiviteit in de respons aanwezig is, die vanuit het onderzoeksthema als minder bezwaarlijk kan worden gezien.

Kennis van de VAR

Tabel B1.6 laat zien dat ongeveer een derde van de zzp'ers die bereid waren om aan het onderzoek mee te werken vrijwel niets weten van de VAR. Onder degenen die niet in het bezit zijn van een VAR is dit zelfs ruim de helft. Deze groep is vanwege gebrek aan kennis over de VAR niet in het onderzoek meegenomen.

Tabel B1.6 Kennis zzp'ers van de inhoud van de VAR

	In het bezit van een VAR	Niet in het bezit van een VAR	Totaal
Ik ben goed op de hoogte en weet precies wat een VAR is en waarvoor die nodig is	30%	5%	17%
Ik weet in grote lijnen wat een VAR is en waarvoor die nodig is	46%	18%	31%
Ik weet wel iets van de VAR en waarvoor die nodig is, maar niet zo heel veel	18%	22%	20%
Ik weet eigenlijk vrijwel niets van de VAR en waarvoor die nodig is	5%	56%	32%
Totaal (aantal)			594

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder zzp'ers 2014

B1.5 Interviews

Overzicht gesprekspartners

Onderstaande tabel bevat de organisaties en contactpersonen die zijn geïnterviewd in het kader van het onderzoek. Er zijn 18 interviews gehouden, waarvan 11 persoonlijk en 7 telefonisch. Het gaat om 4 organisaties van zzp'ers, 8 werkgeversorganisaties, 2 bemiddelingsorganisaties, 2 uitzendorganisaties, een werknemersorganisatie en de Belastingdienst.

Tabel B1.7 **Overzicht geïnterviewden**

Organisatie	Contactpersoon
Nederlandse Uitgeversbond	Miranda Maasman
VNO NCW	Wouter Brookman
LTO Noord	Peter Baltus
AWVN	Jan de Graaf
TLN	Saskia Kraaijenoord
Actiz	Remco Rog
BTN	Jan Verschuren
Aannemersfederatie Bouw & Infra Nederland	Truus Remkes
Zorgzuster	Ralph Smeets
NBBU	Marco Bastian/ Fariël Dilrosun
ABU	Lisette van Rossum
Randstad	Mark Poort
FNV	Renier Stroo
FNV Zelfstandigen	Josien van Breda
Stichting ZZP Nederland	Maarten Post
Platform Zelfstandig ondernemers	Marieke Lips
FNV Zelfstandigen bouw	Charles Verhoef
Belastingdienst	Rudmer Dalstra

Gesprekspuntenlijst

Box B1.1 bevat de gesprekspuntenlijst die is gebruikt als leidraad voor de interviews. De contactpersonen hebben deze lijst voorafgaand aan het gesprek toegestuurd gekregen.

Box B1.1 Gesprekspuntenlijst interviews

S1050 Onderzoek arbeidsmarkteffecten aangepaste VAR

Interviews met organisaties en experts**Doel, achtergrond en opzet van het onderzoek**

Het kabinet wil zorgen dat de aard van arbeidsrelaties tussen zzp'er en opdrachtgever duidelijker wordt. Aanpassing van de VAR-procedure past in dit streven. Ook wordt verwacht dat de nieuwe VAR de regeldruk vermindert. Verwacht wordt dat de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever bijdraagt aan de vermindering van schijnzelfstandigheid.

Voordat de aangepaste regels van kracht worden, moet eerst via nader onderzoek onder meer de (potentiële) arbeidsmarkteffecten van de nieuwe aanpak voor zowel de zzp'ers en hun opdrachtgevers, als de economie als geheel, in kaart worden gebracht.

De overheid, te weten de ministeries van Economische Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Financiën, hebben SEOR (Sociaal Economisch Onderzoek Rotterdam), een onderzoeksbureau van de Erasmus Universiteit Rotterdam en Bureau Mediad uit Rotterdam opdracht gegeven om dit onderzoek uit te voeren. Beide organisaties zijn onafhankelijke onderzoeksbureaus met ruime ervaring in het uitvoeren van onderzoek op sociaaleconomisch gebied, veelal in opdracht van overheidsinstellingen op lokaal, regionaal, nationaal en Europees niveau.

Het onderzoek omvat literatuuronderzoek, een enquête onder 600 opdrachtgevers, een enquête onder 400 zzp'ers en interviews met relevante organisaties en experts. Onderstaande gesprekspuntenlijst vormt de leidraad voor de interviews. De relevante thema's zijn in de lijst benoemd, deels aan de hand van concrete vragen. In enkele gevallen wordt gevraagd naar bijzonderheden per sector, beroepsgroep of type arbeidsrelatie.

Korte toelichting op voorgenomen veranderingen in de VAR-procedure

Om arbeidsrelaties beter te kunnen kwalificeren, wil het kabinet de procedure rond de Verklaring Arbeidsrelatie (VAR) vereenvoudigen en verduidelijken. De veranderingen gaan in per 1 januari 2015.

Het is de bedoeling dat de VAR zo goed mogelijk de omstandigheden aangeeft waaronder een specifieke opdracht wordt uitgevoerd. Een VAR wordt daarom niet langer automatisch verstrekt en moet minimaal één keer per jaar opnieuw worden aangevraagd door de zzp'er. Maar ook tussentijds kan de zzp'er een nieuwe VAR aanvragen, wanneer een opdracht afwijkt van de normale werkzaamheden.

Wel wordt de aanvraagprocedure vereenvoudigd en verduidelijkt. Ook in de nieuwe situatie kan de zzp'er een VAR online aanvragen via de site van de Belastingdienst. Na invulling is de VAR voor de zzp'er direct beschikbaar door de ingevulde verklaring te downloaden.

De nieuwe VAR vragenlijst omvat vergelijkbare vragenblokken als in de bestaande, maar is vereenvoudigd en verbeterd. Bovendien hoeft de zzp'er alleen vragen te beantwoorden die voor zijn situatie relevant zijn

De opdrachtgever wordt mede verantwoordelijk voor de VAR en wordt geacht te toetsen of de feitelijke omstandigheden van de uit te voeren opdracht overeenkomen met de door de zzp'er in de VAR aangegeven omstandigheden. Het gaat dan alleen om omstandigheden die door de opdrachtgever zijn te beïnvloeden. Als een opdrachtgever een zzp'er inzet op basis van een niet accurate VAR, is de opdrachtgever niet gevrijwaard van naheffing.

Wanneer tot een arbeidsrelatie wordt over gegaan, dan dient de opdrachtgever, zoals ook nu, de identiteit van de zzp'er te controleren en een kopie van het identiteitsbewijs en de VAR toe te voegen aan zijn administratie. De zzp'er verstrekt een kopie van de VAR aan de opdrachtgever, samen met een kopie van zijn identiteitsbewijs.

Gesprekspuntenlijst

A. Algemeen

1. Algemene reactie en visie op de nieuwe regels en de belangrijkste implicaties ervan.
2. Wat is naar uw mening de betekenis van de nieuwe procedure voor de zzp'er in praktische zin (online invullen, meer toegespitst op situatie zzp'er) voor het gebruik van de VAR?
(makkelijker/moelijker/geen verschil + toelichting + event .verschil naar sector, beroepsgroep, type werk ())*
3. Wat is naar uw mening de betekenis van de medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgever voor inzet van de VAR?
(makkelijker/moelijker/geen verschil + toelichting + event .verschil naar sector, beroepsgroep, type werk ())*
4. Verwacht effect op concrete arbeidsrelaties tussen zzp'er en opdrachtgever, in termen van afspraken, kwaliteit van de arbeidsrelatie, etc.?
(duidelijker/ onduidelijker/ kwalitatief beter/ slechter/geen verschil) + toelichting
- 5a. Verwachte verandering in het gebruik van de (nieuwe) VAR.
(toenemen/ afnemen/ geen verandering) + toelichting
- 5b. Waarop is deze verwachting gebaseerd?

B. Verwachte veranderingen in inzet zzp'ers

6. Effect van de nieuwe VAR op de feitelijke inzet van zzp'ers?
(meer/ minder / geen verschil) + toelichting + eventueel verschil naar type werk, etc.
- 6a. Als er meer zzp'ers zullen worden ingezet, ten koste van welke categorie arbeid zal dit dan gaan (substitutie)?
(vaste werknemers/ tijdelijke contracten/ flexibele contracten/ uitzendkrachten/ payrolling, e.d.)
- 6b. Als er minder zzp'ers zullen worden ingezet, welke categorie arbeid zal dit dan gaan (substitutie)?
(Vaste werknemers/ tijdelijke contracten/ Flexibele contracten/ uitzendkrachten/ Payrolling, e.d.)
- 6c. Als er geen verschil zal zijn: waar hangt dit dan mee samen?

C. Schijnzelfstandigheid

- 7a. Welk effect heeft de nieuwe VAR naar uw mening op de omvang van schijnzelfstandigheid?
(zal toenemen / zal afnemen / geen effect) + toelichting + eventueel verschil naar type werk, etc.
- 7b. Wat zijn de redenen voor dit door u verwachte effect?
Noot: eventuele verschillen naar sector, etc.

D. Positie en rol bemiddelaars

- 8a. Welk effect heeft de nieuwe VAR naar uw mening op de rol en positie van bemiddelende organisaties (bemiddelaars in zorg, ICT, e.d. en uitzendorganisaties)?
(zal veranderen /zal niet of nauwelijks veranderen)
- 8b. Toelichting op de redenen voor al of niet verandering.
Noot: eventuele verschillen naar sector, etc.

E. Arbeidsmigratie en informele markt

9. Eventueel effect van de nieuwe VAR op (internationale) arbeidsmigratie en toelichting op achtergronden verwacht effect.
(Zal toenemen / zal afnemen / zal niet/nauwelijks veranderen)
10. Eventueel effect op de omvang van het informele circuit en toelichting op achtergronden van verwacht effect.
(zal toenemen / zal afnemen / zal niet/nauwelijks veranderen)
Noot: eventuele verschillen naar sector, etc.

(*) Hier gaat het om: korte versus lange klussen; specialistisch versus eenvoudig werk; al of niet kernactiviteit van de opdrachtgever, e.d.

B1.6 Onderzoekskader

Schema B1.1 bevat de lijst met meetpunten, die als kader, of uitgangspunt is gebruikt bij de opstelling van de onderzoeksinstrumenten (vragenlijst, gesprekspuntenlijst, e.d.). Dit schema is op basis van de resultaten van het onderzoek omgebouwd tot een schema met meetpunten voor toekomstig onderzoek (zie hoofdstuk 5).

Schema B1.1 *Overzicht relevante meetpunten voor onderzoek*

Categorie	Meetpunt	Nadere uitsplitsingen	Dimensies
Bereik (gebruik)	Aantal VAR op jaarbasis	Uitgesplitst naar: <ul style="list-style-type: none"> – Sector waarin werkzaam – Beroepsgroep zzp'er – Leeftijd zzp'er (eventueel per type VAR)	
Beoogd effect	Aantal schijnconstructies	Naar sector en beroepsgroep	In termen van aantal contracten (banen), personen en arbeidsvolume (aantal arbeidsjaren)
Neveneffecten op arbeidsmarkt en economie	Werkgelegenheid	Naar sector en beroepsgroep	In termen van aantal banen, personen en arbeidsvolume (aantal arbeidsjaren)
	Productie (toegevoegde waarde)	Naar sector en totaal	In euro's
	Arbeidsproductiviteit	Naar sector en totaal	In euro's
	Omzet	Naar sector en totaal	In euro's
	Prijs	Naar sector en totaal	In euro's
	Werkloosheid	Geen, alleen totaal	In personen, zo mogelijk in arbeidsvolume (deeltijdwerkloosheid)
	Effectief arbeidsaanbod (participatie)	Geen, alleen totaal	In personen, zo mogelijk in arbeidsvolume (deeltijdaanbod)
Neveneffecten op de werking van de arbeidsmarkt	Positie intermediairs	Bemiddelaars, uitzendbureaus, e.d.	Kwalitatief, zo mogelijk indicaties over omvang effecten.
	(Arbeids)migratie		Kwalitatief, zo mogelijk indicaties over omvang effecten.
	Informele arbeid		Kwalitatief, zo mogelijk indicaties over omvang effecten.

Bijlage 2 Vragenlijst onderzoek onder opdrachtgevers

Mediad

Arbeidsmarkteffecten Nieuwe VAR

Telefonische enquête onder opdrachtgevers

Datum 4 februari 2014

Contactpersoon Kees Zandvliet

Adres SEOR, Erasmus Universiteit Rotterdam
Postbus 1738
3000 DR ROTTERDAM

Telefoon +31-10-4082220

Fax +31-10-40882091

E-mail zandvliet@seor.eur.nl

A DEELNAME EN NON-RESPONS

Vraag 1	Goede.... U spreekt met van Bureau Mediad uit Rotterdam. In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken voeren wij op dit moment samen met SEOR van de Erasmus Universiteit een onderzoek uit. Als het goed is, heeft uw bedrijf ook een brief gekregen waarin het onderzoek is aangekondigd. Doel van het onderzoek is te achterhalen of bedrijven zzp'ers inzetten en of ze hierbij gebruik maken van de VAR (Verklaring Arbeidsrelatie). Ik zou daarom graag enkele vragen willen stellen aan de functionaris die binnen deze vestiging van het bedrijf verantwoordelijk is voor de inzet van zzp'ers. Komt het op dit moment gelegen als ik u een paar vragen stel? Het onderzoek duurt ongeveer 10 minuten. ☐ 1 Ja → Ga naar blok B (vraag 16) ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 2
Vraag 2	Wat is de reden dat u niet aan het onderzoek deel wilt nemen? ☐ 1 Geen doelgroep: Het bedrijf zet geen zzp'ers in ☐ 10 Te druk / geen tijd ☐ 11 Geen zin ☐ 12 Principieel ☐ 13 Weigering telefonisch ☐ 14 Wordt al zo vaak voor enquêtes gebeld ☐ 16 Ziet nut onderzoek niet in ☐ 17 Onderwerp interesseert respondent niet ☐ 97 Andere reden, namelijk ☐ 98 Geen reden / wil reden niet geven
Vraag 3	Zou ik u toch maximaal 5 vragen mogen stellen die voor het onderzoek van groot belang zijn? ☐ 1 Ja → Ga naar vraag 5 ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 4
Vraag 4	Jammer dat u niet mee wilt werken aan het onderzoek. Ik wil u bedanken dat u mij te woord heeft gestaan en nog een prettige dag toewensen. → Ga naar blok L (vraag 94)
Vraag 5	Voordat ik de vragen stel, wil ik u graag nog een korte aanwijzing geven die van belang is bij de beantwoording van de vragen. Indien uw bedrijf of het bedrijf waar u werkzaam bent meerdere vestigingen heeft, is het de bedoeling dat u de vragen alleen beantwoordt voor de volgende vestiging: <gegevens uit steekproef>.
Vraag 6	Uw bedrijf staat geregistreerd in de sector <sector uit steekproef>. Klopt dit? ☐ 1 Ja → Ga naar vraag 8 ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 7
Vraag 7	Onder welke sector valt uw bedrijf dan? ☐ 1 (SBI) ☐ 2 (SBI) ☐ 3 (SBI) ☐ 4 (SBI) ☐ 5 (SBI) ☐ 97 Andere sector, namelijk

<p>Vraag 8 Hoeveel werknemers zijn er op dit moment in uw bedrijf werkzaam? Het gaat uitsluitend om werknemers die op de loonlijst staan van uw bedrijf. Dit betekent dat u uitzendkrachten en ander ingeleend personeel niet moet meetellen. Het is mogelijk dat u het antwoord op deze vraag niet precies weet. In dat geval vraag ik u een zo goed mogelijke schatting te geven.</p> <p>.... werknemers</p> <p><i>Toelichting: Numerieke vraag. In hulpvraag indelen in de volgende categorieën en voor analyse en weging verder samenvoegen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Categorie 1 werknemer ☐ 2 Categorie 2 t/m 4 werknemers ☐ 3 Categorie 5 t/m 9 werknemers ☐ 4 Categorie 10 t/m 19 werknemers ☐ 5 Categorie 20 t/m 49 werknemers ☐ 6 Categorie 50 t/m 99 werknemers ☐ 7 Categorie 100 t/m 249 werknemers ☐ 8 Categorie 250 of meer werknemers
<p><i>Bedrijven die bij de vraag naar reden non-respons al hebben aangegeven dat ze geen zzp'ers inzetten (vraag 2 = 1) → Ga naar vraag 15</i></p> <p><i>Overige bedrijven (vraag 2 != 1) → Ga naar vraag 9</i></p>
<p>Vraag 9 Zet uw bedrijf -vaak, regelmatig, af en toe, zelden of nooit- zzp'ers in?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Vaak → Ga naar vraag 10 ☐ 2 Regelmatig → Ga naar vraag 10 ☐ 3 Af en toe → Ga naar vraag 10 ☐ 4 Zelden → Ga naar vraag 10 ☐ 5 Nooit → Ga naar vraag 15
<p>Vraag 10 Maakt uw bedrijf bij de inzet van zzp'ers -altijd, soms wel en soms niet of nooit- gebruik van een VAR?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Altijd → Ga naar vraag 11 ☐ 2 Soms wel en soms niet → Ga naar vraag 12 en vraag 13 ☐ 3 Nooit → Ga naar vraag 14
<p>Vraag 11 Er kunnen verschillende redenen zijn om gebruik te maken van een VAR. Welke redenen heeft uw bedrijf om bij de inzet van zzp'ers altijd gebruik te maken van een VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Het is beleid dat er bij de inzet van een zzp'er altijd naar een VAR wordt gevraagd ☐ 2 Het is beleid dat alleen zzp'ers worden ingezet die over een VAR beschikken ☐ 3 Wij zetten zzp'ers alleen in voor langdurige opdrachten/projecten (langer dan 3 maanden) ☐ 4 Wij zetten zzp'ers alleen in voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf ☐ 11 Om naheffing loonbelasting en premies te voorkomen ☐ 12 Om zekerheid te hebben over de arbeidsrechtelijke positie van de zzp'er ☐ 21 Om te werken conform de wet- en regelgeving ☐ 22 Het is volgens ons verplicht om met een VAR te werken ☐ 31 Een VAR is simpel en vraagt weinig administratie ☐ 97 Anders, namelijk <p>→ Ga naar vraag 15</p>

<p>Vraag 12</p>	<p>U geeft aan dat uw bedrijf bij de inzet van zzp'ers soms wel en soms niet gebruik maakt van een VAR. In welke situaties kiest uw bedrijf ervoor om wel gebruik te maken van de VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Als de zzp'er wordt ingezet voor een langdurige opdracht/project (langer dan 3 maanden) ☐ 2 Als de zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf ☐ 3 Als de zzp'er niet eerder voor ons heeft gewerkt als zzp'er ☐ 4 Als de zzp'er al eerder voor ons heeft gewerkt als werknemer ☐ 11 Als wij denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies groot is ☐ 12 Als wij zekerheid willen hebben over de arbeidsrechtelijke positie van de zzp'er ☐ 97 Anders, namelijk
<p>Vraag 13</p>	<p>In welke situaties kiest uw bedrijf ervoor om geen gebruik te maken van de VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Als de zzp'er wordt ingezet voor een kortdurende opdracht/project (korter dan 3 maanden) ☐ 2 Als de zzp'er wordt ingezet voor een specifieke opdracht/project (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) ☐ 3 Als de zzp'er al eerder zonder VAR voor ons heeft gewerkt als zzp'er ☐ 4 Als de zzp'er niet eerder voor ons heeft gewerkt als werknemer ☐ 11 Als wij denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is ☐ 97 Anders, namelijk <p>→ Ga naar vraag 15</p>
<p>Vraag 14</p>	<p>Er kunnen verschillende redenen zijn om geen gebruik te maken van een VAR. Welke redenen heeft uw bedrijf om bij de inzet van zzp'ers nooit gebruik te maken van een VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Wij zetten zzp'ers alleen in voor kortdurende opdrachten/projecten (korter dan 3 maanden) ☐ 2 Wij zetten zzp'ers alleen in voor specifieke opdrachten/projecten (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) ☐ 3 Wij zetten slechts incidenteel zzp'ers in ☐ 11 Wij denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is ☐ 21 Het is volgens ons niet verplicht om met een VAR te werken ☐ 31 Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee ☐ 97 Anders, namelijk
<p>Vraag 15</p>	<p>Jammer dat u niet mee wilt werken aan het onderzoek. Ik wil u bedanken dat u mij te woord heeft gestaan en nog een prettige dag toewensen.</p> <p>→ Ga naar blok L (vraag 94)</p>

B SCREENING OP DOELGROEP BIJ DEELNAME	
Vraag 16	Voordat ik de vragen stel, wil ik u graag nog een korte aanwijzing geven die van belang is bij de beantwoording van de vragen. Indien uw bedrijf of het bedrijf waar u werkzaam bent meerdere vestigingen heeft, is het de bedoeling dat u de vragen alleen beantwoordt voor de volgende vestiging: <gegevens uit steekproef>.
Vraag 17	Uw bedrijf staat geregistreerd in de sector <sector uit steekproef>. Klopt dit? ☐ 1 Ja → Ga naar vraag 19 ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 18
Vraag 18	Onder welke sector valt uw bedrijf dan? ☐ 1 (SBI) ☐ 2 (SBI) ☐ 3 (SBI) ☐ 4 (SBI) ☐ 97 Andere sector, namelijk
Vraag 19	Hoeveel werknemers zijn er op dit moment in uw bedrijf werkzaam? Het gaat uitsluitend om werknemers die op de loonlijst staan van uw bedrijf. Dit betekent dat u uitzendkrachten en ander ingeleend personeel niet moet meetellen. Het is mogelijk dat u het antwoord op deze vraag niet precies weet. In dat geval vraag ik u een zo goed mogelijke schatting te geven. werknemers <i>Toelichting: Numerieke vraag. In hulpvraag indelen in de volgende categorieën en voor analyse en weging verder samenvoegen</i> ☐ 1 Categorie 1 werknemer ☐ 2 Categorie 2 t/m 4 werknemers ☐ 3 Categorie 5 t/m 9 werknemers ☐ 4 Categorie 10 t/m 19 werknemers ☐ 5 Categorie 20 t/m 49 werknemers ☐ 6 Categorie 50 t/m 99 werknemers ☐ 7 Categorie 100 t/m 249 werknemers ☐ 8 Categorie 250 of meer werknemers
Vraag 20	Zet uw bedrijf -vaak, regelmatig, af en toe, zelden of nooit- zzp'ers in? ☐ 1 Vaak → Ga naar vraag 22 ☐ 2 Regelmatig → Ga naar vraag 22 ☐ 3 Af en toe → Ga naar vraag 22 ☐ 4 Zelden → Ga naar vraag 22 ☐ 5 Nooit → Ga naar vraag 21
Vraag 21	Het onderzoek richt zich op bedrijf die zzp'ers inzetten. U geeft aan dat uw bedrijf dat niet doet. Ik heb voor u dan ook verder geen vragen meer. Ik wil u bedanken voor uw medewerking en nog een prettige dag toewensen. → Ga naar blok L (vraag 94)
Vraag 22	Maakt uw bedrijf bij de inzet van zzp'ers -altijd, soms wel en soms niet of nooit- gebruik van een VAR? ☐ 1 Altijd → Ga naar blok C (vraag 25) ☐ 2 Soms wel en soms niet → Ga naar blok C (vraag 25) ☐ 3 Nooit → Ga naar vraag 23

Vraag 23	Er kunnen verschillende redenen zijn om geen gebruik te maken van een VAR. Welke redenen heeft uw bedrijf om bij de inzet van zzp'ers nooit gebruik te maken van een VAR?
	<i>Meer antwoorden mogelijk.</i>
	☐ 1 Wij zetten zzp'ers alleen in voor kortdurende opdrachten/projecten (korter dan 3 maanden) ☐ 2 Wij zetten zzp'ers alleen in voor specifieke opdrachten/projecten (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) ☐ 3 Wij zetten slechts incidenteel zzp'ers in ☐ 11 Wij denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is ☐ 21 Het is volgens ons niet verplicht om met een VAR te werken ☐ 31 Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee ☐ 97 Anders, namelijk
Vraag 24	Het vervolg van de vragen gaat over het gebruik van een VAR bij de inzet van zzp'ers. U geeft aan dat uw bedrijf bij de inzet van zzp'ers geen gebruik maakt van een VAR. Ik heb voor u dan ook verder geen vragen meer. Ik wil u bedanken voor uw medewerking en nog een prettige dag toewensen.
	→ Ga naar blok L (vraag 94)
C DOELGROEP: ROL EN KENNIS VAN RESPONDENT	
Vraag 25	We willen graag weten in welke hoedanigheid u in het bedrijf betrokken bent bij de inzet van zzp'ers. Bent u daarbij -eindverantwoordelijk, medeverantwoordelijk, beleidsmatig bij betrokken of heeft u een ondersteunende of administratieve rol-?
	☐ 1 Ik ben eindverantwoordelijk ☐ 2 Ik ben medeverantwoordelijk ☐ 3 Ik ben er beleidsmatig bij betrokken ☐ 4 Ik heb een ondersteunende of administratieve rol ☐ 5 Wil niet zeggen
Vraag 26	Welk van de volgende situaties is op u van toepassing als het gaat om uw eigen kennis op het terrein van de VAR?
	<i>Antwoorden 1 t/m 4 voorlezen!!!</i>
	☐ 1 Ik ben goed op de hoogte en weet precies wat een VAR is en waarvoor die nodig is ☐ 2 Ik weet in grote lijnen wat een VAR is en waarvoor die nodig is ☐ 3 Ik weet wel iets van de VAR en waarvoor die nodig is, maar niet zo heel veel ☐ 4 Ik weet eigenlijk vrijwel niets van de VAR en waarvoor die nodig is ☐ 5 Wil niet zeggen
D DOELGROEP: ACHTERGRONDEN VAN DE INZET VAN ZZP'ERS	
Vraag 27	We willen graag weten voor welk type arbeid uw bedrijf zzp'ers inzet. Is dat voor -specifieke opdrachten of projecten, ondersteunende of facilitaire activiteiten, seizoensgebonden activiteiten of dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van uw bedrijf-?
	<i>Meer antwoorden mogelijk.</i>
	☐ 1 Specifieke opdrachten of projecten ☐ 2 Ondersteunende of facilitaire activiteiten ☐ 3 Seizoensgebonden activiteiten ☐ 4 Dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf ☐ 97 Anders, namelijk

Vraag 28	Om een beeld te krijgen van de inzet van zzp'ers in uw bedrijf, willen we graag enkele vragen stellen over de laatste twee zzp'ers die uw bedrijf heeft ingezet. Daarbij gaat het om opdrachten, projecten of werkzaamheden van zzp'ers die zijn afgerond. Als een zzp'er meerdere opdrachten of projecten voor uw bedrijf heeft afgerond, vraag ik u de laatste opdracht van deze zzp'er in gedachte te nemen.	
Vraag 29	Voor welk type arbeid heeft uw bedrijf zzp'er 1 / zzp'er 2 ingezet? Was dat voor -een specifieke opdracht of project, ondersteunende of facilitaire activiteiten, seizoensgebonden activiteiten of dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van uw bedrijf-?	
	Zzp'er 1	Zzp'er 2
1 Specifieke opdrachten of projecten	☐	☐
2 Ondersteunende of facilitaire activiteiten	☐	☐
3 Seizoensgebonden activiteiten	☐	☐
4 Dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf	☐	☐
97 Anders, namelijk	☐	☐
6 Weet ik niet	☐	☐
Vraag 30	We willen graag de omvang van het werk van zzp'er 1 / zzp'er 2 weten. Kunt u de omvang van het werk van zzp'er 1 / zzp'er 2 uitdrukken in uren, dagen of een aanneemsom? Als u het niet exact weet, vraag ik u een schatting te maken.	
	Zzp'er 1	Zzp'er 2
1 Kan omvang in uren geven → <i>Ga naar vraag 31</i>	☐	☐
2 Kan omvang in dagen geven → <i>Ga naar vraag 32</i>	☐	☐
3 Kan omvang aanneemsom geven → <i>Ga naar vraag 33</i>	☐	☐
4 Kan of wil geen omvang geven → <i>Ga naar vraag 34</i>	☐	☐
Vraag 31	Wat was de omvang van het werk van zzp'er 1 / zzp'er 2 in uren?	
	Zzp'er 1	Zzp'er 2
 uren uren
Vraag 32	Wat was de omvang van het werk van zzp'er 1 / zzp'er 2 in dagen?	
	Zzp'er 1	Zzp'er 2
 dagen dagen
Vraag 33	Wat was de aanneemsom van het werk van zzp'er 1 / zzp'er 2 ?	
	Zzp'er 1	Zzp'er 2
	€	€
Vraag 34	Tegen welk uurtarief exclusief BTW heeft zzp'er 1 / zzp'er 2 gewerkt? Als u het niet exact weet, vraag ik u een schatting te maken.	
	Zzp'er 1	Zzp'er 2
1 Noemt uurtarief	€	€
2 Weet ik niet	☐	☐

Vraag 35 Zijn de werktijden van zpp'er 1 / zpp'er 2 in belangrijke mate door uw bedrijf bepaald, in onderling overleg bepaald of heeft de zpp'er dit grotendeels zelf bepaald?				
	Zpp'er 1		Zpp'er 2	
1 In belangrijke mate door bedrijf bepaald	☐	☐	☐	☐
2 In onderling overleg bepaald	☐	☐	☐	☐
3 Grotendeels door zpp'er bepaald	☐	☐	☐	☐
4 Weet ik niet	☐	☐	☐	☐
Vraag 36 En wie heeft bij zpp'er 1 / zpp'er 2 de planning en organisatie van de werkzaamheden bepaald? Was dit in belangrijke mate uw bedrijf, in onderling overleg of heeft de zpp'er dit grotendeels zelf bepaald?				
	Zpp'er 1		Zpp'er 2	
1 In belangrijke mate door bedrijf bepaald	☐	☐	☐	☐
2 In onderling overleg bepaald	☐	☐	☐	☐
3 Grotendeels door zpp'er bepaald	☐	☐	☐	☐
4 Weet ik niet	☐	☐	☐	☐
E DOELGROEP: MOTIEVEN GEBRUIK VAR EN HUIDIGE ADMINISTRATIE VAR				
Vraag 37 Er kunnen verschillende redenen zijn om bij de inzet van een zpp'er wel of juist niet een VAR te gebruiken. Ik noem een aantal mogelijke redenen. Kunt u iedere keer aangeven of dit voor uw bedrijf een reden is om een VAR wel te gebruiken, niet te gebruiken of dat het geen rol speelt in de keuze al dan niet een VAR te gebruiken?				
Redenen	Reden om VAR wel te gebruiken	Reden om VAR niet te gebruiken	Speelt geen rol in keuze om VAR wel of niet te gebruiken	Niet van toepassing (komt niet voor in uw bedrijf)
Als de zpp'er wordt ingezet voor een kortdurende opdracht/project. Met kortdurend wordt bedoeld enkele uren, dagen of weken en in ieder geval korter dan 3 maanden.	☐	☐	☐	☐
Als de zpp'er wordt ingezet voor een langdurige opdracht/project. Met langdurig wordt bedoeld langer dan 3 maanden.	☐	☐	☐	☐
Als de zpp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf	☐	☐	☐	☐
Als de zpp'er wordt ingezet voor een specifieke opdracht/project	☐	☐	☐	☐
Als wij bij de inzet van de zpp'er denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies groot is	☐	☐	☐	
Als wij bij de inzet van de zpp'er denken dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is	☐	☐	☐	
Als de zpp'er nog nooit voor ons heeft gewerkt als zpp'er	☐	☐	☐	
Als de zpp'er al eerder zonder VAR voor ons heeft gewerkt als zpp'er	☐	☐	☐	☐
Als de zpp'er al eerder voor ons heeft gewerkt als werknemer	☐	☐	☐	☐
Om zekerheid te hebben over de arbeidsrechtelijke positie van de zpp'er	☐	☐	☐	

Omdat de inzet van zzp'ers slechts incidenteel is	☐	☐	☐	☐
Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee	☐	☐	☐	
Een VAR is simpel en vraagt weinig administratie	☐	☐	☐	
Om naheffing van loonbelasting en premies te voorkomen	☐	☐	☐	
Om te werken conform de wet- en regelgeving	☐	☐	☐	
<p>Vraag 38 Ik heb nu een aantal mogelijke redenen genoemd. Zijn er nog andere redenen voor uw bedrijf om bij de inzet van zzp'ers wel of juist niet een VAR te gebruiken?</p> <p>☐ 1 Ja → <i>Ga naar vraag 39</i></p> <p>☐ 2 Nee → <i>Ga naar vraag 40</i></p>				
<p>Vraag 39 Welke andere nog niet genoemde redenen heeft uw bedrijf bij de inzet van zzp'ers voor het wel of juist niet gebruiken van een VAR?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>				
<p>Vraag 40 Het gebruik van een VAR vereist momenteel enkele administratieve handelingen welke ik zal noemen. Kunt u aangeven of uw bedrijf de genoemde handeling verricht wanneer een VAR wordt gebruikt?</p>				
Administratieve handelingen	Altijd	Soms wel en soms niet	Nooit	Weet ik niet
Controleren van de identiteit van de zzp'er aan de hand van een identiteitsbewijs	☐	☐	☐	☐
Kopie van het identiteitsbewijs van de zzp'er in de administratie bewaren	☐	☐	☐	☐
Controleren of geldigheidsduur van de VAR geldt voor de hele duur van de opdracht/project	☐	☐	☐	☐
Controleren of de werkzaamheden op de VAR overeenkomen met de werkzaamheden die de zzp'er voor uw bedrijf gaat uitvoeren	☐	☐	☐	☐
Kopie van de VAR van de zzp'er in de administratie bewaren	☐	☐	☐	☐
F DOELGROEP: OORDEEL EN ALGEMEEN EFFECT NIEUWE VAR				
<p>Vraag 41 We gaan het nu hebben over de voorgenomen wijzigingen in het gebruik van de VAR. In de brief ter aankondiging van het onderzoek zijn de belangrijkste weergegeven. Ik zal het nog even kort toelichten. In de voorgenomen nieuwe VAR wordt de opdrachtgever medeverantwoordelijk voor de arbeidsrelatie. Wat betekent dit precies? Als uw bedrijf een zzp'er inzet, moet u zowel aan het begin als tijdens de uitvoering van de werkzaamheden controleren of de door de zzp'er ingediende VAR een accurate weergave is van de actuele omstandigheden waaronder het werk wordt uitgevoerd. U hoeft alleen het deel van de VAR te controleren dat betrekking heeft op omstandigheden die uw bedrijf kan beïnvloeden. Als uw bedrijf een zzp'er inzet op basis van een niet accurate VAR, dan is uw bedrijf niet gevrijwaard van naheffing belasting en premies.</p>				
<p>Vraag 42 Vindt u de voorgenomen nieuwe VAR -een goede ontwikkeling, een slechte ontwikkeling of maakt het voor uw bedrijf geen verschil-?</p> <p>☐ 1 Goede ontwikkeling</p> <p>☐ 2 Enerzijds goed, anderzijds slecht (wisselend goed en slecht)</p> <p>☐ 3 Slechte ontwikkeling</p> <p>☐ 4 Dat maakt voor het bedrijf geen verschil</p> <p>☐ 5 Dat weet ik niet</p>				

Vraag 43	<p>Betekent de nieuwe VAR dat uw bedrijf bij de inzet van zzp'ers andere of betere afspraken gaat maken of op andere details gaat letten? En zo ja, geldt dit dan voor alle zzp'ers die uw bedrijf inzet?</p>
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Ja, bij alle zzp'ers die wij inzetten → Ga naar vraag 44 ☐ 2 Ja, maar dat zal per geval / per zzp'er verschillen → Ga naar vraag 44 ☐ 3 Nee → Ga naar vraag 45 ☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar vraag 45
Vraag 44	<p>Op welke onderdelen zou uw bedrijf bij de nieuwe VAR andere of betere afspraken maken of op andere details letten?</p>
	<p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 De omvang of duur van de opdracht/project ☐ 2 De werktijden van de zzp'er ☐ 3 De zelfstandigheid van de zzp'er in de planning en organisatie van zijn werk ☐ 4 De facturering en kostenrekening ☐ 5 De opdrachtformulering ☐ 97 Anders, namelijk
Vraag 45	<p>Wordt het inschakelen van zzp'ers voor uw bedrijf met de nieuwe VAR -aantrekkelijker, minder aantrekkelijk, wisselt dat per type zzp'er, wisselt dat per type opdracht of maakt het voor uw bedrijf geen verschil-?</p>
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Nieuwe VAR maakt inzet van zzp'ers aantrekkelijker voor het bedrijf ☐ 2 Nieuwe VAR maakt inzet van zzp'ers minder aantrekkelijk voor het bedrijf ☐ 3 Dat wisselt per type zzp'er ☐ 4 Dat wisselt per type opdracht/project ☐ 5 Dat maakt voor het bedrijf geen verschil ☐ 6 Dat weet ik niet
Vraag 46	<p>Denkt u dat de nieuwe VAR effect zal hebben op het aantal schijnzelfstandigen in uw sector of zal het effect vooral zijn dat men andere manieren vindt om schijnzelfstandigheid te verdoezelen, af te dekken of te verbergen?</p>
	<p><i>Toelichting: Met schijnzelfstandigen worden zzp'ers bedoeld die feitelijk hetzelfde doen als een gewone werknemer en alleen in naam zelfstandig zijn. Deze schijnzelfstandigen werken vaak maar voor één opdrachtgever, doen hetzelfde werk als de werknemers van het bedrijf en moeten meestal de aanwijzingen en de werktijden van de opdrachtgever (klant) volgen.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Zal effect hebben op omvang schijnzelfstandigheid → Ga naar vraag 47 ☐ 2 Zal vooral tot andere manieren van verbergen leiden → Ga naar blok G (vraag 48) ☐ 3 Beide → Ga naar vraag 47 ☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar blok G (vraag 48)
Vraag 47	<p>Zal de nieuwe VAR naar uw verwachting leiden tot meer of minder schijnzelfstandigen in uw sector?</p>
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Meer ☐ 2 Minder

G DOELGROEP: VERWACHTE EFFECT OP INZET ZZP'ERS EN ALTERNATIEVEN	
Vraag 48	Ik noem verschillende typen opdrachten en soorten werk waarvoor zzp'ers kunnen worden ingezet. Kunt u iedere keer aangeven of uw bedrijf voor dergelijke opdrachten of typen werk met de nieuwe VAR in termen van uren naar verwachting meer of minder zzp'ers zal inzetten?
Vraag 49	<p>Langdurige opdrachten of projecten, waarbij met langdurig langer dan 3 maanden wordt bedoeld.</p> <p>Gaat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor dergelijke opdrachten in termen van uren meer of minder zzp'ers inzetten?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Minder uren → Ga naar vraag 50 ☐ 2 Dat maakt voor het bedrijf geen verschil → Ga naar vraag 53 ☐ 3 Meer uren → Ga naar vraag 51 ☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar vraag 53 ☐ 5 N.v.t. in het bedrijf hebben wij nooit dit soort opdrachten voor zzp'ers → Ga naar vraag 53
Vraag 50	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR bij langdurige opdrachten of projecten (langer dan 3 maanden) in termen van uren minder zzp'ers gaat inzetten. Hoe gaat uw bedrijf de werkzaamheden die deze zzp'ers deden of zouden doen dan laten uitvoeren?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Huidig personeel meer uren laten werken of anders laten werken (reorganisatie, herschikking) ☐ 11 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een vast contract ☐ 21 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een tijdelijk contract ☐ 22 Meer flexibele krachten inzetten: Meer oproepkrachten / nul-urencontract-krachten ☐ 23 Meer flexibele krachten inzetten: Meer uitzendkrachten ☐ 24 Meer flexibele krachten inzetten: Meer krachten op basis van payrolling ☐ 31 Activiteiten uitbesteden (aan andere bedrijven) ☐ 32 Activiteiten/werkzaamheden afstoten (niet meer aanbieden) ☐ 97 Anders, namelijk ☐ 98 Dat weet ik nog niet <p>→ Ga naar vraag 53</p>
Vraag 51	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR bij langdurige opdrachten of projecten (langer dan 3 maanden) in termen van uren meer zzp'ers gaat inzetten. Dienen de werkzaamheden die deze zzp'ers doen dan ter vervanging van andere arbeidskrachten, komt dit in de plaats van uitbesteding aan andere bedrijven of is dit voor uitbreiding van activiteiten/werkzaamheden?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Ter vervanging van andere arbeidskrachten → Ga naar vraag 52 ☐ 2 In plaats van uitbesteding aan andere bedrijven → Ga naar vraag 53 ☐ 3 Voor uitbreiding van de activiteiten/werkzaamheden → Ga naar vraag 53 ☐ 97 Anders, namelijk → Ga naar vraag 53
Vraag 52	<p>Ter vervanging van welk soort arbeidskrachten worden de zzp'ers bij langdurige opdrachten of projecten (langer dan 3 maanden) met de nieuwe VAR dan ingezet?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Aantrekken van nieuw personeel ☐ 2 Uren van huidig personeel ☐ 3 Tijdelijke krachten (ongeacht uitzicht op vast) ☐ 4 Oproepkrachten / nul-urencontract-krachten ☐ 5 Uitzendkrachten ☐ 6 Krachten op basis van payrolling ☐ 97 Anders, namelijk

Vraag 53	<p>Kortdurende opdrachten of projecten, waarbij met kortdurend enkele uren, dagen of weken en in ieder geval korter dan 3 maanden wordt bedoeld.</p> <p>Gaat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor dergelijke opdrachten in termen van uren meer of minder zzp'ers inzetten?</p> <p>☐ 1 Minder uren → <i>Ga naar vraag 54</i></p> <p>☐ 2 Dat maakt voor het bedrijf geen verschil → <i>Ga naar vraag 57</i></p> <p>☐ 3 Meer uren → <i>Ga naar vraag 55</i></p> <p>☐ 4 Dat weet ik niet → <i>Ga naar vraag 57</i></p> <p>☐ 5 N.v.t. in het bedrijf hebben wij nooit dit soort opdrachten voor zzp'ers → <i>Ga naar vraag 57</i></p>
Vraag 54	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR bij kortdurende opdrachten of projecten (korter dan 3 maanden) in termen van uren minder zzp'ers gaat inzetten. Hoe gaat uw bedrijf de werkzaamheden die deze zzp'ers deden of zouden doen dan laten uitvoeren?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <p>☐ 1 Huidig personeel meer uren laten werken of anders laten werken (reorganisatie, herschikking)</p> <p>☐ 11 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een vast contract</p> <p>☐ 21 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een tijdelijk contract</p> <p>☐ 22 Meer flexibele krachten inzetten: Meer oproepkrachten / nul-urencontract-krachten</p> <p>☐ 23 Meer flexibele krachten inzetten: Meer uitzendkrachten</p> <p>☐ 24 Meer flexibele krachten inzetten: Meer krachten op basis van payroll</p> <p>☐ 31 Activiteiten uitbesteden (aan andere bedrijven)</p> <p>☐ 32 Activiteiten/werkzaamheden afstoten (niet meer aanbieden)</p> <p>☐ 97 Anders, namelijk</p> <p>☐ 98 Dat weet ik nog niet</p> <p>→ <i>Ga naar vraag 57</i></p>
Vraag 55	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR bij kortdurende opdrachten of projecten (korter dan 3 maanden) in termen van uren meer zzp'ers gaat inzetten. Dienen de werkzaamheden die deze zzp'ers doen dan ter vervanging van andere arbeidskrachten, komt dit in de plaats van uitbesteding aan andere bedrijven of is dit voor uitbreiding van activiteiten/werkzaamheden?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <p>☐ 1 Ter vervanging van andere arbeidskrachten → <i>Ga naar vraag 56</i></p> <p>☐ 2 In plaats van uitbesteding aan andere bedrijven → <i>Ga naar vraag 57</i></p> <p>☐ 3 Voor uitbreiding van de activiteiten/werkzaamheden → <i>Ga naar vraag 57</i></p> <p>☐ 97 Anders, namelijk..... → <i>Ga naar vraag 57</i></p>
Vraag 56	<p>Ter vervanging van welk soort arbeidskrachten worden de zzp'ers bij kortdurende opdrachten of projecten (korter dan 3 maanden) met de nieuwe VAR dan ingezet?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <p>☐ 1 Aantrekken van nieuw personeel</p> <p>☐ 2 Uren van huidig personeel</p> <p>☐ 3 Tijdelijke krachten (ongeacht uitzicht op vast)</p> <p>☐ 4 Oproepkrachten / nul-urencontract-krachten</p> <p>☐ 5 Uitzendkrachten</p> <p>☐ 6 Krachten op basis van payroll</p> <p>☐ 97 Anders, namelijk</p>

Vraag 57	<p>Dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf.</p> <p>Gaat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor dergelijke werkzaamheden in termen van uren meer of minder zzp'ers inzetten?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Minder uren → <i>Ga naar vraag 58</i> ☐ 2 Dat maakt voor het bedrijf geen verschil → <i>Ga naar vraag 61</i> ☐ 3 Meer uren → <i>Ga naar vraag 59</i> ☐ 4 Dat weet ik niet → <i>Ga naar vraag 61</i> ☐ 5 N.v.t. in het bedrijf hebben wij nooit dit soort werk voor zzp'ers → <i>Ga naar vraag 61</i>
Vraag 58	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf in termen van uren minder zzp'ers gaat inzetten. Hoe gaat uw bedrijf de werkzaamheden die deze zzp'ers deden of zouden doen dan laten uitvoeren?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Huidig personeel meer uren laten werken of anders laten werken (reorganisatie, herschikking) ☐ 11 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een vast contract ☐ 21 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een tijdelijk contract ☐ 22 Meer flexibele krachten inzetten: Meer oproepkrachten / nul-urencontract-krachten ☐ 23 Meer flexibele krachten inzetten: Meer uitzendkrachten ☐ 24 Meer flexibele krachten inzetten: Meer krachten op basis van payrolling ☐ 31 Activiteiten uitbesteden (aan andere bedrijven) ☐ 32 Activiteiten/werkzaamheden afstoten (niet meer aanbieden) ☐ 97 Anders, namelijk ☐ 98 Dat weet ik nog niet <p>→ <i>Ga naar vraag 61</i></p>
Vraag 59	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf in termen van uren meer zzp'ers gaat inzetten. Dienen de werkzaamheden die deze zzp'ers doen dan ter vervanging van andere arbeidskrachten, komt dit in de plaats van uitbesteding aan andere bedrijven of is dit voor uitbreiding van activiteiten/werkzaamheden?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Ter vervanging van andere arbeidskrachten → <i>Ga naar vraag 60</i> ☐ 2 In plaats van uitbesteding aan andere bedrijven → <i>Ga naar vraag 61</i> ☐ 3 Voor uitbreiding van de activiteiten/werkzaamheden → <i>Ga naar vraag 61</i> ☐ 97 Anders, namelijk..... → <i>Ga naar vraag 61</i>
Vraag 60	<p>Ter vervanging van welk soort arbeidskrachten worden de zzp'ers voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf met de nieuwe VAR dan ingezet?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Aantrekken van nieuw personeel ☐ 2 Uren van huidig personeel ☐ 3 Tijdelijke krachten (ongeacht uitzicht op vast) ☐ 4 Oproepkrachten / nul-urencontract-krachten ☐ 5 Uitzendkrachten ☐ 6 Krachten op basis van payrolling ☐ 97 Anders, namelijk

Vraag 61	<p>Specifieke opdrachten of projecten (dus geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf)</p> <p>Gaat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor dergelijke werkzaamheden in termen van uren meer of minder zzp'ers inzetten?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Minder uren → <i>Ga naar vraag 62</i> ☐ 2 Dat maakt voor het bedrijf geen verschil → <i>Ga naar blok H (vraag 65)</i> ☐ 3 Meer uren → <i>Ga naar vraag 63</i> ☐ 4 Dat weet ik niet → <i>Ga naar blok H (vraag 65)</i> ☐ 5 N.v.t. in het bedrijf hebben wij nooit dit soort werk voor zzp'ers → <i>Ga naar blok H (vraag 65)</i>
Vraag 62	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor specifieke opdrachten of projecten (dus geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) in termen van uren minder zzp'ers gaat inzetten. Hoe gaat uw bedrijf de werkzaamheden die deze zzp'ers deden of zouden doen dan laten uitvoeren?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Huidig personeel meer uren laten werken of anders laten werken (reorganisatie, herschikking) ☐ 11 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een vast contract ☐ 21 Nieuw/extra personeel in dienst nemen met een tijdelijk contract ☐ 22 Meer flexibele krachten inzetten: Meer oproepkrachten / nul-urencontract-krachten ☐ 23 Meer flexibele krachten inzetten: Meer uitzendkrachten ☐ 24 Meer flexibele krachten inzetten: Meer krachten op basis van payroll ☐ 31 Activiteiten uitbesteden (aan andere bedrijven) ☐ 32 Activiteiten/werkzaamheden afstoten (niet meer aanbieden) ☐ 97 Anders, namelijk ☐ 98 Dat weet ik nog niet <p>→ <i>Ga naar blok H (vraag 65)</i></p>
Vraag 63	<p>U geeft aan dat uw bedrijf met de nieuwe VAR voor specifieke opdrachten of projecten (dus geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) in termen van uren meer zzp'ers gaat inzetten. Dienen de werkzaamheden die deze zzp'ers doen dan ter vervanging van andere arbeidskrachten, komt dit in de plaats van uitbesteding aan andere bedrijven of is dit voor uitbreiding van activiteiten/werkzaamheden?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Ter vervanging van andere arbeidskrachten → <i>Ga naar vraag 64</i> ☐ 2 In plaats van uitbesteding aan andere bedrijven → <i>Ga naar blok H (vraag 65)</i> ☐ 3 Voor uitbreiding van de activiteiten/werkzaamheden → <i>Ga naar blok H (vraag 65)</i> ☐ 97 Anders, namelijk <p>→ <i>Ga naar blok H (vraag 65)</i></p>
Vraag 64	<p>Ter vervanging van welk soort arbeidskrachten worden de zzp'ers voor specifieke opdrachten of projecten (dus geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) met de nieuwe VAR dan ingezet?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Aantrekken van nieuw personeel ☐ 2 Uren van huidig personeel ☐ 3 Tijdelijke krachten (ongeacht uitzicht op vast) ☐ 4 Oproepkrachten / nul-urencontract-krachten ☐ 5 Uitzendkrachten ☐ 6 Krachten op basis van payroll ☐ 97 Anders, namelijk

H DOELGROEP: VIGNETTEN (RANDOM SELECTIE VAN 4 PER RESPONDENT)

Vraag 65 Bij de volgende vragen geef ik vier keer een omschrijving van een situatie waarin een zzp'er zijn diensten aan uw bedrijf aanbiedt. Elke omschrijving is anders. Kunt u iedere keer door middel van een rapportcijfer van 1 en met 10 aangeven hoe groot u de kans acht dat uw bedrijf, uitgaande van de nieuwe VAR, deze zzp'er in het bedrijf zou laten werken? Daarbij staat een 1 voor heel klein en een 10 voor heel groot.

	Waarde	Betekenis	Omschrijving
Factor 1	0	Nee	De zzp'er heeft de vragen van de VAR niet conform de feiten ingevuld.
Risico VAR	1	Ja	De zzp'er heeft de vragen van de VAR wel conform de feiten ingevuld.
Factor 2	0	Nee	De zzp'er wordt ingezet voor een specifieke opdracht of project.
Soort werk	1	Ja	De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf.
Factor 3	0	Geen	De zzp'er heeft geen specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
Kennis	1	Wel	De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
Factor 4	0	Hoog	Het tarief van de zzp'er is relatief hoog (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Tarief	1	Laag	Het tarief van de zzp'er is relatief laag (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

Vraag 66 **Vignet 1 (0000)**
 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR **niet** conform de feiten ingevuld.
 2 De zzp'er wordt ingezet voor een **specifieke** opdracht of project.
 3 De zzp'er heeft **geen** specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
 4 Het tarief van de zzp'er is relatief **hoog** (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

Vraag 67 **Vignet 2 (0001)**
 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR **niet** conform de feiten ingevuld.
 2 De zzp'er wordt ingezet voor een **specifieke** opdracht of project.
 3 De zzp'er heeft **geen** specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
 4 Het tarief van de zzp'er is relatief **laag** (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

Vraag 68 **Vignet 3 (0010)**
 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR **niet** conform de feiten ingevuld.
 2 De zzp'er wordt ingezet voor een **specifieke** opdracht of project.
 3 De zzp'er heeft **wel** specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
 4 Het tarief van de zzp'er is relatief **hoog** (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

Vraag 69 **Vignet 4 (0100)**
 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR **niet** conform de feiten ingevuld.
 2 De zzp'er wordt ingezet voor **dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten** van het bedrijf.
 3 De zzp'er heeft **geen** specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
 4 Het tarief van de zzp'er is relatief **hoog** (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

Vraag 70 **Vignet 5 (1000)**
 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR **wel** conform de feiten ingevuld.
 2 De zzp'er wordt ingezet voor een **specifieke** opdracht of project.
 3 De zzp'er heeft **geen** specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
 4 Het tarief van de zzp'er is relatief **hoog** (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

Vraag 71 **Vignet 6 (1001)**
 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR **wel** conform de feiten ingevuld.
 2 De zzp'er wordt ingezet voor een **specifieke** opdracht of project.
 3 De zzp'er heeft **geen** specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden.
 4 Het tarief van de zzp'er is relatief **laag** (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

Vraag 72	Vignet 7 (1010) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR wel conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor een specifieke opdracht of project. 3 De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief hoog (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 73	Vignet 8 (1100) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR wel conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf. 3 De zzp'er heeft geen specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief hoog (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 74	Vignet 9 (0011) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR niet conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor een specifieke opdracht of project. 3 De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief laag (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 75	Vignet 10 (0101) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR niet conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf. 3 De zzp'er heeft geen specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief laag (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 76	Vignet 11 (0110) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR niet conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf. 3 De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief hoog (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 77	Vignet 12 (0111) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR niet conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf. 3 De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief laag (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 78	Vignet 13 (1011) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR wel conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor een specifieke opdracht of project. 3 De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief laag (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 79	Vignet 14 (1101) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR wel conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf. 3 De zzp'er heeft geen specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief laag (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 80	Vignet 15 (1110) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR wel conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf. 3 De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief hoog (hoger dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).
Vraag 81	Vignet 16 (1111) 1 De zzp'er heeft de vragen van de VAR wel conform de feiten ingevuld. 2 De zzp'er wordt ingezet voor dagelijks productiewerk en/of kernactiviteiten van het bedrijf. 3 De zzp'er heeft wel specifieke kennis, ervaring of vakvaardigheden. 4 Het tarief van de zzp'er is relatief laag (lager dan de kosten van een werknemer of andere flexibele arbeidskracht).

I DOELGROEP: VERWACHTE EFFECTEN OP PRODUCTIEKOSTEN, PRIJZEN EN OMZET	
Vraag 82	Tenslotte willen we het met u hebben over de verwachte effecten van de nieuwe VAR.
	<p><i>Bedrijven selecteren die bij vraag 49, vraag 53, vraag 57 of vraag 61 hebben aangegeven dat de nieuwe VAR zal leiden tot aanpassing van de inzet van zzp'ers in termen van uren (vraag 49=1 of vraag 49=3 of vraag 53=1 of vraag 53=3 of vraag 57=1 of vraag 57=3 of vraag 61=1 of vraag 61=3) → Ga naar vraag 83</i></p> <p><i>Overige bedrijven → Ga naar vraag 85</i></p>
Vraag 83	<p>Eerder heeft u aangegeven dat de nieuwe VAR naar verwachting in uw bedrijf zal leiden tot aanpassing van de inzet van zzp'ers in termen van het aantal uren. Als u hiervan uitgaat, denkt u dan dat de kosten van uw bedrijf hierdoor zullen - toenemen, afnemen of vrijwel gelijk blijven-?</p> <p>☐ 1 Toenemen → Ga naar vraag 84</p> <p>☐ 2 Afnemen → Ga naar vraag 84</p> <p>☐ 3 Vrijwel gelijk blijven → Ga naar vraag 85</p> <p>☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar vraag 85</p>
Vraag 84	<p>En hoe groot schat u deze < toename/afname> van de kosten in procenten?</p> <p>☐ 1 10 procent of hoger</p> <p>☐ 2 Tussen de 5 tot 10 procent</p> <p>☐ 3 Tussen de 1 tot 5 procent</p> <p>☐ 4 Minder dan 1 procent</p> <p>☐ 5 Dat weet ik niet</p>
Vraag 85	<p>Bedrijven in uw branche (uw concurrenten) kunnen verschillend reageren op de nieuwe VAR en dat kan van invloed zijn op de concurrentiepositie van uw bedrijf. Denkt u dat de nieuwe VAR uw concurrentiepositie zal -verbeteren, verslechteren of nauwelijks zal beïnvloeden-?</p> <p>☐ 1 De concurrentiepositie van ons bedrijf zal daardoor verbeteren</p> <p>☐ 2 De concurrentiepositie van ons bedrijf zal daardoor verslechteren</p> <p>☐ 3 De concurrentiepositie zal nauwelijks worden beïnvloed</p> <p>☐ 4 Dat weet ik niet</p>
J DOELGROEP: VERWACHTE EFFECTEN OVERIG	
Vraag 86	<p>Verwacht u dat als gevolg van de nieuwe VAR de omvang van het informele circuit in uw sector?</p> <p><i>Antwoorden 1 t/m 5 voorlezen.</i> <i>Met informele circuit wordt bedoeld zwart, grijs of illegaal werk.</i></p> <p>☐ 1 Sterk zal toenemen</p> <p>☐ 2 Een beetje zal toenemen</p> <p>☐ 3 Niet zal veranderen</p> <p>☐ 4 Een beetje zal afnemen</p> <p>☐ 5 Sterk zal afnemen</p> <p>☐ 6 Dat weet ik niet</p>

Vraag 87	<p>Verwacht u dat als gevolg van de nieuwe VAR het aantal arbeidsmigranten dat zich aanbiedt ... ?</p> <p><i>Antwoorden 1 t/m 5 voorlezen.</i></p> <p>☐ 1 Sterk zal toenemen</p> <p>☐ 2 Een beetje zal toenemen</p> <p>☐ 3 Niet zal veranderen</p> <p>☐ 4 Een beetje zal afnemen</p> <p>☐ 5 Sterk zal afnemen</p> <p>☐ 6 Dat weet ik niet</p>
Vraag 88	<p>Heeft uw bedrijf wel eens arbeidsmigranten ingehuurd?</p> <p>☐ 1 Ja → Ga naar vraag 89</p> <p>☐ 2 Nee → Ga naar vraag 90</p> <p>☐ 3 Dat weet ik niet → Ga naar blok K (vraag 91)</p>
Vraag 89	<p>Verwacht u dat uw bedrijf als gevolg van de nieuwe VAR meer of minder arbeidsmigranten zal inhuren of zal dat vrijwel gelijk blijven?</p> <p>☐ 1 Meer</p> <p>☐ 2 Minder</p> <p>☐ 3 Vrijwel gelijk blijven</p> <p>☐ 4 Dat weet ik niet</p> <p>→ Ga naar blok K (vraag 91)</p>
Vraag 90	<p>Verwacht u dat uw bedrijf als gevolg van de nieuwe VAR wel arbeidsmigranten zal gaan inhuren?</p> <p>☐ 1 Ja</p> <p>☐ 2 Nee</p> <p>☐ 3 Dat weet ik niet</p>
K DOELGROEP: AFSLUITING	
Vraag 91	<p>Dit was mijn laatste vraag. Heeft u nog vragen of opmerkingen die voor het onderzoek van belang kunnen zijn?</p> <p>☐ 1 Ja, namelijk</p> <p>☐ 2 Nee</p>
Vraag 92	<p>Respondenten die interesse hebben in de uitkomsten van het onderzoek, kunnen een digitale kopie van het eindrapport ontvangen. Zou u het eindrapport digitaal willen ontvangen? Uiteraard wordt het eventueel door u verstrekte e-mailadres alleen voor het toesturen van het eindrapport gebruikt en niet voor andere doeleinden.</p> <p>☐ 1 Ja, e-mailadres.....</p> <p>☐ 2 Nee</p>
Vraag 93	<p>Ik wil u mede namens het Ministerie van Economische Zaken hartelijk bedanken voor de tijd en de moeite die u heeft genomen om mijn vragen te beantwoorden. Nog een prettige dag toegewenst.</p>
L STEEKPROEFGEGEVENS	
Vraag 94	<p>Overnemen relevante gegevens uit steekproef (sector, omvang).</p>

Bijlage 3 Vragenlijst onderzoek onder zzp'ers

Mediad

Arbeidsmarkteffecten Nieuwe VAR

Telefonische enquête onder zzp'ers

Datum 4 februari 2014

Contactpersoon Kees Zandvliet

Adres SEOR, Erasmus Universiteit Rotterdam
Postbus 1738
3000 DR ROTTERDAM

Telefoon +31-10-4082220

Fax +31-10-40882091

E-mail zandvliet@seor.eur.nl

A DEELNAME EN NON-RESPONS

Vraag 1	Goede.... U spreekt met van Bureau Mediad uit Rotterdam. <i>Enquêteur: Ook als mensen niet mee willen doen aan het onderzoek of aangeven dat ze niet in de doelgroep van het onderzoek vallen, willen we een aantal vragen stellen !!!</i> In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken voeren wij op dit moment samen met SEOR van de Erasmus Universiteit een onderzoek uit onder zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). Onderwerp van onderzoek is de VAR (Verklaring Arbeidsrelatie). Er zijn plannen om de procedure voor de aanvraag en het gebruik van de VAR te veranderen. Doel van het onderzoek is te achterhalen of zzp'ers momenteel gebruik maken van de VAR en wat zij denken dat de gevolgen zullen zijn van aanpassing van de VAR. Komt het op dit moment gelegen als ik u een paar vragen stel? Het onderzoek duurt ongeveer 10 minuten. ☐ 1 Ja → Ga naar blok B (vraag 21) ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 2
Vraag 2	Wat is de reden dat u niet aan het onderzoek deel wilt nemen? ☐ 1 Geen doelgroep: Respondent zegt geen zzp'er te zijn ☐ 10 Te druk / geen tijd ☐ 11 Geen zin ☐ 12 Principieel ☐ 13 Weigering telefonisch ☐ 14 Wordt al zo vaak voor enquêtes gebeld ☐ 16 Ziet nut onderzoek niet in ☐ 17 Onderwerp interesseert respondent niet ☐ 97 Andere reden, namelijk ☐ 98 Geen reden / wil reden niet geven
Vraag 3	Zou ik u toch maximaal 8 korte vragen mogen stellen die voor het onderzoek van groot belang zijn? ☐ 1 Ja → Ga naar vraag 5 ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 4
Vraag 4	Jammer dat u niet mee wilt werken aan het onderzoek. Ik wil u bedanken dat u mij te woord heeft gestaan en nog een prettige dag toewensen. → Ga naar blok L (vraag 81)
Vraag 5	Welk van de volgende situaties is op dit moment op u van toepassing? <i>Antwoorden 1 t/m 4 voorlezen.</i> ☐ 1 Ik ben werkzaam in loondienst en werk niet als zelfstandig ondernemer → Ga naar vraag 20 ☐ 2 Ik werk als een zelfstandig ondernemer en ben niet in loondienst → Ga naar vraag 7 ☐ 3 Ik ben werkzaam in loondienst én werk als een zelfstandig ondernemer → Ga naar vraag 6 ☐ 4 Andere situatie, namelijk → Ga naar vraag 20
Vraag 6	Wat is uw hoofdactiviteit? Uw werk als werknemer in loondienst of uw werk als zelfstandig ondernemer? ☐ 1 Mijn werk als werknemer in loondienst → Ga naar vraag 20 ☐ 2 Mijn werk als zelfstandig ondernemer → Ga naar vraag 7
Vraag 7	Heeft u in uw hoedanigheid als zelfstandig ondernemer personeel in dienst? ☐ 1 Ja → Ga naar vraag 20 ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 8

Vraag 8	<p>Voordat ik de volgende vragen stel, wil ik u graag een korte aanwijzing geven die van belang is bij de beantwoording van de vragen. Waar wordt gesproken over opdrachtgever bedoelen we het bedrijf, de organisatie of de particulier waarvoor u werkt. Een ander woord zou zijn klant.</p> <p>Alleen voor respondenten die bij vraag 5 antwoord 3 hebben gegeven.</p> <p>Als in de vragenlijst wordt gesproken over uw bedrijf, uw beroep of uw werkzaamheden dan bedoelen wij hiermee het bedrijf, het beroep of de werkzaamheden die u als zelfstandige zonder personeel (zzp'er) uitvoert.</p>
Vraag 9	<p>Uw bedrijf staat geregistreerd in de sector <sector uit steekproef>. Klopt dit?</p> <p>☐ 1 Ja → Ga naar vraag 11</p> <p>☐ 2 Nee → Ga naar vraag 10</p>
Vraag 10	<p>Onder welke sector valt uw bedrijf dan?</p> <p>☐ 1 (SBI)</p> <p>☐ 2 (SBI)</p> <p>☐ 3 (SBI)</p> <p>☐ 4 (SBI)</p> <p>☐ 5 (SBI)</p> <p>☐ 6 (SBI)</p> <p>☐ 97 Andere sector, namelijk</p>
Vraag 11	<p>Wat is uw beroep?</p> <p><i>Coderen op basis van de sectoren in de steekproef.</i></p>
Vraag 12	<p>Kunt u een omschrijving geven van uw werkzaamheden?</p> <p><i>Enquêteur: Goed doorvragen. Geef duidelijke omschrijving.</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p>
Vraag 13	<p>Heeft u op dit moment een VAR (Verklaring Arbeidsrelatie)?</p> <p>☐ 1 Ja → Ga naar vraag 15</p> <p>☐ 2 Nee → Ga naar vraag 14</p>
Vraag 14	<p>Waarom heeft u op dit moment geen VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <p>☐ 1 Mijn opdrachtgevers (klanten) vragen nooit naar de VAR</p> <p>☐ 2 Mijn opdrachtgevers (klanten) zijn allemaal particulieren</p> <p>☐ 3 Ik word altijd ingezet voor een kortdurende opdracht/project (korter dan 3 maanden)</p> <p>☐ 4 Ik word altijd ingezet voor een specifieke opdracht/project (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf)</p> <p>☐ 11 Ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is</p> <p>☐ 21 Het is volgens mij niet verplicht om met een VAR te werken</p> <p>☐ 31 Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee</p> <p>☐ 41 Ik heb veel langdurige relaties met opdrachtgevers (klanten) / vertrouwen</p> <p>☐ 51 Nooit over nagedacht en/of nooit nodig gehad</p> <p>☐ 97 Anders, namelijk</p> <p>→ Ga naar vraag 20</p>

Vraag 15	<p>Maakt u bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) -altijd, soms wel en soms niet of nooit- gebruik van een VAR?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Altijd → Ga naar vraag 16 ☐ 2 Soms wel en soms niet → Ga naar vraag 17 en vraag 18 ☐ 3 Nooit → Ga naar vraag 19
Vraag 16	<p>Er kunnen verschillende redenen zijn om gebruik te maken van een VAR. Welke redenen heeft u om bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) altijd gebruik te maken van een VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Al mijn opdrachtgevers (klanten) vragen naar de VAR ☐ 2 Ik word altijd ingezet voor een langdurige opdracht/project (langer dan 3 maanden) ☐ 3 Ik word altijd ingezet voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf ☐ 11 Om naheffing van loonbelasting en premies te voorkomen ☐ 12 Om zekerheid te hebben over mijn arbeidsrechtelijke positie ☐ 21 Om te werken conform de wet- en regelgeving ☐ 22 Het is volgens mij verplicht om met een VAR te werken ☐ 31 Een VAR is simpel en vraagt weinig administratie ☐ 97 Anders, namelijk <p>→ Ga naar vraag 20</p>
Vraag 17	<p>U geeft aan dat u bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) soms wel en soms niet gebruik maakt van een VAR. In welke situaties kiest u ervoor om wel gebruik te maken van de VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Als de opdrachtgever (klant) om de VAR vraagt ☐ 2 Als ik word ingezet voor een langdurige opdracht/project (langer dan 3 maanden) ☐ 3 Als ik word ingezet voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf ☐ 4 Als ik niet eerder voor de opdrachtgever (klant) heb gewerkt als zzp'er ☐ 5 Als ik al eerder voor de opdrachtgever (klant) heb gewerkt als werknemer ☐ 11 Als ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies groot is ☐ 12 Als ik zekerheid wil hebben over mijn arbeidsrechtelijke positie ☐ 97 Anders, namelijk
Vraag 18	<p>In welke situaties kiest u ervoor om geen gebruik te maken van de VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Als de opdrachtgever (klant) niet om de VAR vraagt ☐ 2 Als de opdrachtgever (klant) een particulier is ☐ 3 Als ik word ingezet voor een kortdurende opdracht/project (korter dan 3 maanden) ☐ 4 Als ik word ingezet voor een specifieke opdracht/project (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) ☐ 5 Als ik al eerder zonder VAR voor de opdrachtgever (klant) heb gewerkt als zzp'er ☐ 6 Als ik niet eerder voor de opdrachtgever (klant) heb gewerkt als werknemer ☐ 11 Als ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is ☐ 97 Anders, namelijk <p>→ Ga naar vraag 20</p>

Vraag 19	<p>Er kunnen verschillende redenen zijn om geen gebruik te maken van een VAR. Welke redenen heeft u om bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) nooit gebruik te maken van een VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Mijn opdrachtgevers (klanten) vragen nooit naar de VAR ☐ 2 Mijn opdrachtgevers (klanten) zijn allemaal particulieren ☐ 3 Ik word altijd ingezet voor een kortdurende opdracht/project (korter dan 3 maanden) ☐ 4 Ik word altijd ingezet voor een specifieke opdracht/project (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) ☐ 11 Ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is ☐ 21 Het is volgens mij niet verplicht om met een VAR te werken ☐ 31 Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee ☐ 97 Anders, namelijk
Vraag 20	<p>Jammer dat u niet mee wilt werken aan het onderzoek. Ik wil u bedanken dat u mij te woord heeft gestaan en nog een prettige dag toewensen.</p> <p>→ Ga naar blok L (vraag 81)</p>
B SCREENING OP DOELGROEP BIJ DEELNAME	
Vraag 21	<p>Welk van de volgende situaties is op dit moment op u van toepassing?</p> <p><i>Antwoorden 1 t/m 4 voorlezen.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Ik ben werkzaam in loondienst en werk niet als zelfstandig ondernemer → Ga naar vraag 24 ☐ 2 Ik werk als een zelfstandig ondernemer en ben niet in loondienst → Ga naar vraag 23 ☐ 3 Ik ben werkzaam in loondienst én werk als een zelfstandig ondernemer → Ga naar vraag 22 ☐ 4 Andere situatie, namelijk → Ga naar vraag 24
Vraag 22	<p>Wat is uw hoofdactiviteit? Uw werk als werknemer in loondienst of uw werk als zelfstandig ondernemer?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Mijn werk als werknemer in loondienst → Ga naar vraag 24 ☐ 2 Mijn werk als zelfstandig ondernemer → Ga naar vraag 23
Vraag 23	<p>Heeft u in uw hoedanigheid als zelfstandig ondernemer personeel in dienst?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 1 Ja → Ga naar vraag 24 ☐ 2 Nee → Ga naar blok C (vraag 25)
Vraag 24	<p>Het onderzoek richt zich op zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). U geeft aan dat u geen zelfstandige zonder personeel (zzp'er) bent. Ik heb voor u dan ook verder geen vragen meer. Ik wil u bedanken voor uw medewerking en nog een prettige dag toewensen.</p> <p>→ Ga naar blok L (vraag 81)</p>
C DOELGROEP: ALGEMENE VRAGEN	
Vraag 25	<p>Voordat ik de volgende vragen stel, wil ik graag een korte aanwijzing geven die van belang is bij de beantwoording van de vragen. Waar wordt gesproken over opdrachtgever bedoelen we het bedrijf, de organisatie of de particulier waarvoor u werkt. Een ander woord zou zijn klant.</p> <p>Alleen voor respondenten die bij vraag 21 antwoord 3 hebben gegeven.</p> <p>Als in de vragenlijst wordt gesproken over uw bedrijf, uw beroep of uw werkzaamheden dan bedoelen wij hiermee het bedrijf, het beroep of de werkzaamheden die u als zelfstandige zonder personeel (zzp'er) uitvoert.</p>

Vraag 26 Uw bedrijf staat geregistreerd in de sector <sector uit steekproef>. Klopt dit?	
☐ 1 Ja → Ga naar vraag 28 ☐ 2 Nee → Ga naar vraag 27	
Vraag 27 Onder welke sector valt uw bedrijf dan?	
☐ 1 (SBI) ☐ 2 (SBI) ☐ 3 (SBI) ☐ 4 (SBI) ☐ 5 (SBI) ☐ 6 (SBI) ☐ 97 Andere sector, namelijk	
Vraag 28	Wat is uw beroep? <i>Coderen op basis van de sectoren in de steekproef.</i>
Vraag 29	Kunt u een omschrijving geven van uw werkzaamheden? <i>Enquêteur: Goed doorvragen. Geef een duidelijke omschrijving.</i>
D DOELGROEP: KENNIS OVER EN HUIDIG GEBRUIK VAN DE VAR	
Vraag 30 We gaan het nu hebben over de VAR. Heeft u op dit moment een VAR (Verklaring Arbeidsrelatie)?	
☐ 1 Ja ☐ 2 Nee	
Vraag 31	Welk van de volgende situaties is op u van toepassing als het gaat om uw eigen kennis op het terrein van de VAR? <i>Antwoorden 1 t/m 4 voorlezen.</i>
☐ 1 Ik ben goed op de hoogte en weet precies wat een VAR is en waarvoor die nodig is → Ga naar vraag 33 ☐ 2 Ik weet in grote lijnen wat een VAR is en waarvoor die nodig is → Ga naar vraag 33 ☐ 3 Ik weet wel iets van de VAR en waarvoor die nodig is, maar niet zo heel veel → Ga naar vraag 33 ☐ 4 Ik weet eigenlijk vrijwel niets van de VAR en waarvoor die nodig is → Ga naar vraag 32	
Vraag 32	Het vervolg van de vragen gaat over het gebruik van de VAR. Om de betekenis van de veranderingen in de VAR te kunnen begrijpen, is het nodig dat u enige kennis heeft van de VAR en waarvoor die nodig is. U geeft aan dat u hier eigenlijk vrijwel niets van weet. Ik heb voor u dan ook verder geen vragen meer. Ik wil u bedanken voor uw medewerking en nog een prettige dag toewensen. → Ga naar blok L (vraag 81)
<i>Zzp'ers die momenteel een VAR hebben (vraag 30 = 1) → Ga naar vraag 34</i> <i>Zzp'ers die momenteel geen VAR hebben (vraag 30 = 2) → Ga naar vraag 33</i>	

Vraag 33	Waarom heeft u op dit moment geen VAR?
<i>Meer antwoorden mogelijk.</i>	
☐ 1 Mijn opdrachtgevers (klanten) vragen nooit naar de VAR ☐ 2 Mijn opdrachtgevers (klanten) zijn allemaal particulieren ☐ 3 Ik word altijd ingezet voor een kortdurende opdracht/project (korter dan 3 maanden) ☐ 4 Ik word altijd ingezet voor een specifieke opdracht/project (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf) ☐ 11 Ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is ☐ 21 Het is volgens mij niet verplicht om met een VAR te werken ☐ 31 Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee ☐ 41 Ik heb veel langdurige relaties met opdrachtgevers (klanten) / vertrouwen ☐ 51 Nooit over nagedacht en/of nooit nodig gehad ☐ 97 Anders, namelijk	
→ Ga naar blok E (vraag 41)	
Vraag 34	Vindt u het aanvragen van een VAR -zeer moeilijk, moeilijk, makkelijk of zeer makkelijk-?
☐ 1 Zeer moeilijk → Ga naar vraag 35 ☐ 2 Moeilijk → Ga naar vraag 35 ☐ 3 Neutraal / niet moeilijk, maar ook niet makkelijk → Ga naar vraag 36 ☐ 4 Makkelijk → Ga naar vraag 36 ☐ 5 Zeer makkelijk → Ga naar vraag 36	
Vraag 35	Waarom vindt u het aanvragen van een VAR (zeer) moeilijk of welke onderdelen van de procedure of vragen vindt u lastig?
<i>Meer antwoorden mogelijk.</i>	
☐ 1 Vrijwel alles ☐ 2 Mijn gegevens ☐ 3 Ik vind de meerkeuzevragen moeilijk te beantwoorden ☐ 4 Ik vind de open vragen moeilijk te beantwoorden ☐ 5 Ik begrijp de vraag soms niet goed/ begrijp niet wat met de vraag bedoeld wordt ☐ 6 Ik snap niet waarom de gestelde vragen relevant zijn ☐ 7 Ik vind het moeilijk dat ik soms iets moet invullen om de goede VAR te krijgen, terwijl ik denk dat het antwoord niet klopt ☐ 8 Het downloaden en verzenden ☐ 9 Ik doe veel verschillende werkzaamheden en dat maakt het invullen lastig. ☐ 97 Anders, namelijk _____	
Vraag 36	Maakt u bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) -altijd, soms wel en soms niet of nooit- gebruik van een VAR?
☐ 1 Altijd → Ga naar vraag 38 ☐ 2 Soms wel en soms niet → Ga naar vraag 38 ☐ 3 Nooit → Ga naar vraag 37	

<p>Vraag 37 Waarom maakt u bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) nooit gebruik van een VAR?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <p>☐ 1 Mijn opdrachtgevers (klanten) vragen nooit naar de VAR</p> <p>☐ 2 Mijn opdrachtgevers (klanten) zijn allemaal particulieren</p> <p>☐ 3 Ik word altijd ingezet voor een kortdurende opdracht/project (korter dan 3 maanden)</p> <p>☐ 4 Ik word altijd ingezet voor een specifieke opdracht/project (geen dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf)</p> <p>☐ 11 Ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is</p> <p>☐ 21 Het is volgens mij niet verplicht om met een VAR te werken</p> <p>☐ 31 Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee</p> <p>☐ 41 Ik heb veel langdurige relaties met opdrachtgevers (klanten) / vertrouwen</p> <p>☐ 51 Nooit over nagedacht en/of nooit nodig gehad</p> <p>☐ 97 Anders, namelijk</p> <p>→ Ga naar blok E (vraag 41)</p>				
<p>Vraag 38 Er kunnen verschillende redenen zijn om bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) wel of juist niet een VAR te gebruiken. Ik noem een aantal mogelijke redenen. Kunt u iedere keer aangeven of dit voor uw bedrijf een reden is om een VAR wel te gebruiken, niet te gebruiken of dat het geen rol speelt in de keuze al dan niet een VAR te gebruiken?</p>				
Redenen	Reden om VAR wel te gebruiken	Reden om VAR niet te gebruiken	Speelt geen rol in keuze om VAR wel of niet te gebruiken	Niet van toepassing (komt niet voor)
Als ik als zzp'er word ingezet voor een kortdurende opdracht/project. Met kortdurend wordt bedoeld enkele uren, dagen of weken en in ieder geval korter dan 3 maanden.	☐	☐	☐	☐
Als ik als zzp'er word ingezet voor een langdurige opdracht/project. Met langdurig wordt bedoeld langer dan 3 maanden.	☐	☐	☐	☐
Als ik als zzp'er word ingezet voor dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf	☐	☐	☐	☐
Als ik als zzp'er word ingezet voor een specifieke opdracht/project	☐	☐	☐	☐
Als ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies groot is	☐	☐	☐	
Als ik denk dat het risico op naheffing loonbelasting en premies klein is	☐	☐	☐	
Als ik als zzp'er nog nooit voor de opdrachtgever (klant) heb gewerkt	☐	☐	☐	
Als ik als zzp'er al eerder zonder VAR voor de opdrachtgever (klant) heb gewerkt	☐	☐	☐	☐
Als ik al eerder voor de opdrachtgever (klant) heb gewerkt als werknemer	☐	☐	☐	☐
Om zekerheid te hebben over mijn arbeidsrechtelijke positie	☐	☐	☐	
Als de opdrachtgever (klant) een particulier is	☐	☐	☐	☐
Als de opdrachtgever (klant) er specifiek om vraagt	☐	☐	☐	

Een VAR brengt veel administratieve rompslomp en kosten met zich mee	☐	☐	☐	
Een VAR is simpel en vraagt weinig administratie	☐	☐	☐	
Om naheffing van loonbelasting en premies te voorkomen	☐	☐	☐	
Om te werken conform de wet- en regelgeving	☐	☐	☐	
<p>Vraag 39 Ik heb nu een aantal mogelijke redenen genoemd. Zijn er nog andere redenen voor u om bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) wel of juist niet een VAR te gebruiken?</p> <p>☐ 1 Ja → <i>Ga naar vraag 40</i></p> <p>☐ 2 Nee → <i>Ga naar blok E (vraag 41)</i></p>				
<p>Vraag 40 Welke andere nog niet genoemde redenen heeft u voor het wel of juist niet gebruiken van een VAR bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant)?</p> <p><i>Enquêteur: Goed doorvragen. Geef een duidelijke omschrijving.</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p>				
E DOELGROEP: ACHTERGRONDEN VAN DE OPDRACHTEN VAN ZZP'ERS				
<p>Vraag 41 Om een beeld te krijgen van de opdrachten van zzp'ers, willen we graag enkele vragen stellen over de laatste twee opdrachtgevers (klanten) waarbij u als zzp'er bent ingezet. Daarbij gaat het om opdrachten, projecten of werkzaamheden die zijn afgerond. Als u als zzp'er meerdere opdrachten of projecten voor een opdrachtgever heeft afgerond, vraag ik u de laatste opdracht voor deze opdrachtgever in gedachte te nemen.</p>				
<p>Vraag 42 Voor welk type arbeid bent u bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 ingezet? Was dat voor -een specifieke opdracht of project, ondersteunende of facilitaire activiteiten, seizoensgebonden activiteiten of dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf-?</p>				
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2		
1 Specifieke opdrachten of projecten	☐	☐		
2 Ondersteunende of facilitaire activiteiten	☐	☐		
3 Seizoensgebonden activiteiten	☐	☐		
4 Dagelijks productiewerk of kernactiviteiten van het bedrijf	☐	☐		
97 Anders, namelijk	☐	☐		
<p>Vraag 43 We willen graag de omvang van het werk bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 weten. Kunt u de omvang van het werk bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 uitdrukken in uren, dagen of een aanneemsom? Als u het niet exact weet, vraag ik u een schatting te maken.</p>				
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2		
1 Kan omvang in uren geven → <i>Ga naar vraag 44</i>	☐	☐		
2 Kan omvang in dagen geven → <i>Ga naar vraag 45</i>	☐	☐		
3 Kan omvang aanneemsom geven → <i>Ga naar vraag 46</i>	☐	☐		
4 Kan of wil geen omvang geven → <i>Ga naar vraag 48</i>	☐	☐		

Vraag 44 Wat was de omvang van het werk bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 in uren?			
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2	
 uren uren	
Vraag 45 Wat was de omvang van het werk bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 in dagen?			
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2	
 dagen dagen	
Vraag 46 Wat was de aanneemsom van het werk bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 ?			
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2	
	€	€	
Vraag 47 Tegen welk uurtarief exclusief BTW heeft u als zzp'er bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 gewerkt? Als u het niet exact weet, vraag ik u een schatting te maken.			
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2	
1 Noemt uurtarief	€	€	
2 Weet ik niet	☐	☐	
Vraag 48 Zijn de werktijden van opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 in belangrijke mate door de opdrachtgever (klant) bepaald, in onderling overleg bepaald of heeft u dit grotendeels zelf bepaald?			
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2	
1 In belangrijke mate door opdrachtgever (klant) bepaald	☐	☐	
2 In onderling overleg bepaald	☐	☐	
3 Grotendeels door respondent (zzp'er) bepaald	☐	☐	
Vraag 49 En wie heeft bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 de planning en organisatie van de werkzaamheden bepaald? Was dit in belangrijke mate de opdrachtgever (klant), in onderling overleg of heeft u dit grotendeels zelf bepaald?			
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2	
1 In belangrijke mate door opdrachtgever (klant) bepaald	☐	☐	
2 In onderling overleg bepaald	☐	☐	
3 Grotendeels door respondent (zzp'er) bepaald	☐	☐	
Vraag 50 Heeft u bij opdrachtgever (klant) 1 / opdrachtgever (klant) 2 gebruik gemaakt van een VAR?			
	Opdracht gever 1	Opdracht gever 2	
1 Ja	☐	☐	
2 Nee	☐	☐	

F DOELGROEP: OORDEEL NIEUWE VAR

Vraag 51 We gaan het nu hebben over de voorgenomen wijzigingen in het gebruik van de VAR. Bij de volgende vragen ga ik puntsgewijs de belangrijkste voorgenomen wijzigingen toelichten en vraag ik u om een reactie hierop.

Vraag 52 We gaan het nu hebben over de voorgenomen wijzigingen in het gebruik van de VAR. In de brief ter aankondiging van het onderzoek zijn de belangrijkste weergegeven. Ik zal het nog even kort toelichten. In de voorgenomen nieuwe VAR wordt de opdrachtgever medeverantwoordelijk voor de arbeidsrelatie. Wat betekent dit precies? Als uw bedrijf een zzp'er inzet, moet u zowel aan het begin als tijdens de uitvoering van de werkzaamheden controleren of de door de zzp'er ingediende VAR een accurate weergave is van de actuele omstandigheden waaronder het werk wordt uitgevoerd. U hoeft alleen het deel van de VAR te controleren dat betrekking heeft op omstandigheden die uw bedrijf kan beïnvloeden. Als uw bedrijf een zzp'er inzet op basis van een niet accurate VAR, dan is uw bedrijf niet gevrijwaard van naheffing belasting en premies.

Vindt u deze voorgenomen wijziging waardoor opdrachtgevers (klanten) medeverantwoordelijk worden voor de arbeidsrelatie -een goede ontwikkeling, een slechte ontwikkeling of maakt het voor u geen verschil-?

- 1 Goede ontwikkeling
- 2 Enerzijds goed, anderzijds slecht (wisselend goed en slecht)
- 3 Slechte ontwikkeling
- 4 Dat maakt voor mij geen verschil
- 5 Dat weet ik niet

Vraag 53 Een tweede belangrijke wijziging is dat de nieuwe VAR via een webmodule (online) kan worden ingevuld. Dit betekent tevens dat u alleen de vragen hoeft te beantwoorden die op uw situatie van toepassing zijn.

Vindt u deze voorgenomen wijziging -een goede ontwikkeling, een slechte ontwikkeling of maakt het voor u geen verschil-?

- 1 Goede ontwikkeling
- 2 Enerzijds goed, anderzijds slecht (wisselend goed en slecht)
- 3 Slechte ontwikkeling
- 4 Dat maakt voor mij geen verschil
- 5 Dat weet ik niet

Vraag 54 Tenslotte zal de zzp'er bij de nieuwe VAR in 95% van de gevallen ook meteen na het invullen van de webmodule beschikken over een digitale VAR en hoeft je dus niet meer op de post te wachten.

Vindt u deze voorgenomen wijziging -een goede ontwikkeling, een slechte ontwikkeling of maakt het voor u geen verschil-?

- 1 Goede ontwikkeling
- 2 Enerzijds goed, anderzijds slecht (wisselend goed en slecht)
- 3 Slechte ontwikkeling
- 4 Dat maakt voor mij geen verschil
- 5 Dat weet ik niet

G DOELGROEP: VERWACHTE EFFECT NIEUWE VAR OP GEBRUIK VAR EN AFSPRAKEN

Zzp'ers die momenteel geen VAR hebben (vraag 30 = 2) → Ga naar vraag 55

Zzp'ers die momenteel een VAR hebben en deze nu nooit gebruiken (vraag 30 = 1 en vraag 36 = 3) → Ga naar vraag 56

Zzp'ers die momenteel een VAR hebben en deze nu altijd of soms wel/niet gebruiken (vraag 30 = 1 en vraag 36 = 1 of 2) → Ga naar vraag 57

Vraag 55	Eerder heeft u aangegeven dat u momenteel geen VAR heeft. Betekent de nieuwe VAR dat u in de toekomst wel een VAR zult aanvragen en gaan gebruiken?
	☐ 1 Ja ☐ 2 Nee ☐ 3 Dat weet ik niet
	→ Ga naar vraag 58
Vraag 56	Eerder heeft u aangegeven dat u momenteel wel een VAR heeft maar die nooit gebruikt. Betekent de nieuwe VAR dat u in de toekomst de VAR wel zult gaan gebruiken?
	☐ 1 Ja ☐ 2 Nee ☐ 3 Dat weet ik niet
	→ Ga naar vraag 58
Vraag 57	Eerder heeft u aangegeven dat u momenteel een VAR heeft en deze ook gebruikt. Betekent de nieuwe VAR dat u in de toekomst de VAR meer of minder zult gaan gebruiken of maakt het voor u geen verschil?
	☐ 1 Meer (vaker VAR gebruiken) ☐ 2 Minder ☐ 3 Dat maakt voor mij geen verschil ☐ 4 Dat weet ik niet
Vraag 58	Betekent de nieuwe VAR dat u bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant) andere of betere afspraken gaat maken of op andere details gaat letten? En zo ja, geldt dit dan voor alle opdrachten of opdrachtgever (klanten)?
	☐ 1 Ja, bij alle opdrachten / opdrachtgevers (klanten) → Ga naar vraag 59 ☐ 2 Ja, maar dat zal per opdracht / per opdrachtgever verschillen → Ga naar vraag 59 ☐ 3 Nee → Ga naar blok H (vraag 60) ☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar blok H (vraag 60)
Vraag 59	Op welke onderdelen zou u bij de nieuwe VAR andere of betere afspraken maken of op andere details letten bij het aannemen van een opdracht of het aangaan van een relatie met een opdrachtgever (klant)?
	<i>Meer antwoorden mogelijk.</i>
	☐ 1 De omvang of duur van de opdracht/project ☐ 2 Mijn werktijden ☐ 3 Mijn zelfstandigheid in de planning en organisatie van mijn werk ☐ 4 De facturering en kostenrekening ☐ 5 De opdrachtformulering ☐ 97 Anders, namelijk
H DOELGROEP: VERWACHTE EFFECT NIEUWE VAR OP POSITIE EN SOORT WERK	
Vraag 60	We willen het nu hebben over de verwachte effecten van de nieuwe VAR. Denkt u dat het met de nieuwe VAR voor u makkelijker of moeilijker wordt om opdrachtgevers (klanten) te vinden of maakt het voor u geen verschil?
	☐ 1 Makkelijker → Ga naar vraag 61 ☐ 2 Moeilijker → Ga naar vraag 62 ☐ 3 Dat maakt voor mij geen verschil → Ga naar vraag 63 ☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar vraag 63

Vraag 61	<p>Waarom denkt u dat het met de nieuwe VAR voor u makkelijker wordt om opdrachtgevers (klanten) te vinden?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <p>☐ 1 Het wordt makkelijker om een VAR aan te vragen (minder administratieve rompslomp)</p> <p>☐ 2 Mijn arbeidsrechtelijke positie wordt dan voor de opdrachtgever (klant) veel duidelijker</p> <p>☐ 3 Opdrachtgevers (klanten) zullen minder (financieel) risico zien bij de opdrachtverlening en mij daardoor makkelijker aannemen voor een opdracht</p> <p>☐ 97 Anders, namelijk</p> <p>→ Ga naar vraag 63</p>
Vraag 62	<p>Waarom denkt u dat het met de nieuwe VAR voor u moeilijker wordt om opdrachtgevers (klanten) te vinden?</p> <p><i>Meer antwoorden mogelijk.</i></p> <p>☐ 1 Het wordt voor mij nog ingewikkelder om een VAR aan te vragen (meer administratieve rompslomp)</p> <p>☐ 2 Het wordt voor de opdrachtgever (klant) nog ingewikkelder om een VAR te gebruiken (toetsen) en hij zal er daarom vanaf zien mij in te zetten</p> <p>☐ 3 De opdrachtgever (klant) heeft geen zin of tijd om de VAR te toetsen en hij zal daarom minder van mijn diensten gebruik gaan maken</p> <p>☐ 4 De opdrachtgever (klant) zal veel duidelijker zien dat hij risico loopt en daardoor terughoudender worden</p> <p>☐ 97 Anders, namelijk</p>
Vraag 63	<p>Denkt u dat het soort opdrachten/projecten of het type werk dat u uitvoert met de nieuwe VAR zal veranderen?</p> <p>☐ 1 Ja → Ga naar vraag 64</p> <p>☐ 2 Nee → Ga naar vraag 67</p> <p>☐ 3 Dat weet ik niet → Ga naar vraag 67</p>
Vraag 64	<p>Welke situatie is dan volgens u met de nieuwe VAR van toepassing?</p> <p><i>Antwoorden 1 t/m 3 voorlezen.</i></p> <p>☐ 1 Ik zal grotendeels hetzelfde blijven doen, maar bepaalde soorten opdrachten of typen werk worden minder → Ga naar vraag 65</p> <p>☐ 2 Bepaalde soorten opdrachten en/of typen werk zullen minder worden en anderen juist meer → Ga naar vraag 65</p> <p>☐ 3 Ik zal grotendeels hetzelfde blijven doen, maar bepaalde soorten opdrachten of typen werk worden meer → Ga naar vraag 67</p>
Vraag 65	<p>Welke soorten opdrachten of typen werk denkt u met de nieuwe VAR minder uit te gaan voeren?</p> <p><i>Enquêteur: Goed doorvragen. Geef een duidelijke omschrijving.</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Als vraag 64 = 1 → Ga naar vraag 67</p> <p>Als vraag 64 = 2 → Ga naar vraag 66</p>
Vraag 66	<p>Welke soorten opdrachten of typen werk denkt u met de nieuwe VAR meer uit te gaan voeren?</p> <p><i>Enquêteur: Goed doorvragen. Geef een duidelijke omschrijving.</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Vraag 67	Denkt u dat de nieuwe VAR effect zal hebben op het aantal schijnzelfstandigen in uw sector of zal het effect vooral zijn dat men andere manieren vindt om schijnzelfstandigheid te verdoezelen, af te dekken of te verbergen?
	<i>Toelichting: Met schijnzelfstandigen worden zzp'ers bedoeld die feitelijk hetzelfde doen als een gewone werknemer en alleen in naam zelfstandig zijn. Deze schijnzelfstandigen werken vaak maar voor één opdrachtgever, doen hetzelfde werk als de werknemers van het bedrijf en moeten meestal de aanwijzingen en de werktijden van de opdrachtgever (klant) volgen.</i>
	☐ 1 Zal effect hebben op omvang schijnzelfstandigheid → Ga naar vraag 68 ☐ 2 Zal vooral tot andere manieren van verbergen leiden → Ga naar blok I (vraag 69) ☐ 3 Beide → Ga naar vraag 68 ☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar blok I (vraag 69)
Vraag 68	Zal de nieuwe VAR naar uw verwachting leiden tot meer of minder schijnzelfstandigen in uw sector?
	☐ 1 Meer ☐ 2 Minder
/ DOELGROEP: VERWACHTE EFFECT NIEUWE VAR OP OMZET, PRODUCTIEKOSTEN EN PRIJZEN	
Vraag 69	Denkt u dat uw hoeveelheid werk in termen van uren met de nieuwe VAR zal toenemen of afnemen of maakt het voor u geen verschil?
	☐ 1 Toenemen (meer uren) ☐ 2 Afnemen (minder uren) ☐ 3 Dat maakt voor mij geen verschil ☐ 4 Dat weet ik niet
Vraag 70	Welk van de volgende situaties is met de nieuwe VAR op u van toepassing als het gaat om uw kosten?
	<i>Antwoorden 1 t/m 6 voorlezen.</i>
	☐ 1 Ik weet zeker dat de nieuwe VAR voor mij tot hogere kosten gaat leiden → Ga naar vraag 71 ☐ 2 Ik vermoed dat de nieuwe VAR voor mij tot hogere kosten gaat leiden → Ga naar vraag 71 ☐ 3 Ik weet zeker dat de nieuwe VAR voor mij tot lagere kosten gaat leiden → Ga naar blok J (vraag 73) ☐ 4 Ik vermoed dat de nieuwe VAR voor mij tot lagere kosten gaat leiden → Ga naar blok J (vraag 73) ☐ 5 Ik weet zeker dat de nieuwe VAR geen effect heeft op de kosten voor mij → Ga naar blok J (vraag 73) ☐ 6 Ik vermoed dat de nieuwe VAR geen effect heeft op de kosten voor mij → Ga naar blok J (vraag 73) ☐ 7 Dat weet ik niet → Ga naar blok J (vraag 73)
Vraag 71	Kunt u deze hogere kosten -volledig, deels of niet- doorberekenen in uw tarief?
	☐ 1 Volledig → Ga naar vraag 72 ☐ 2 Deels → Ga naar vraag 72 ☐ 3 Niet → Ga naar blok J (vraag 73) ☐ 4 Dat weet ik niet → Ga naar blok J (vraag 73)

Vraag 72 Heeft deze prijstoenname volgens u een -zeer groot, groot, klein, zeer klein of geen- effect op uw omzet?

- 1 Zeer groot effect
- 2 Groot effect
- 3 Niet groot effect en niet klein effect
- 4 Klein effect
- 5 Zeer klein effect
- 6 Geen effect
- 7 Dat weet ik niet

J DOELGROEP: VERWACHTE EFFECT NIEUWE VAR OVERIG

Vraag 73 Verwacht u dat als gevolg van de nieuwe VAR de omvang van het informele circuit in uw sector?

Antwoorden 1 t/m 5 voorlezen.

Met informele circuit wordt bedoeld zwart, grijs of illegaal werk.

- 1 Sterk zal toenemen
- 2 Een beetje zal toenemen
- 3 Niet zal veranderen
- 4 Een beetje zal afnemen
- 5 Sterk zal afnemen
- 6 Dat weet ik niet

Vraag 74 Verwacht u dat als gevolg van de nieuwe VAR het aantal arbeidsmigranten dat zich aanbiedt ... ?

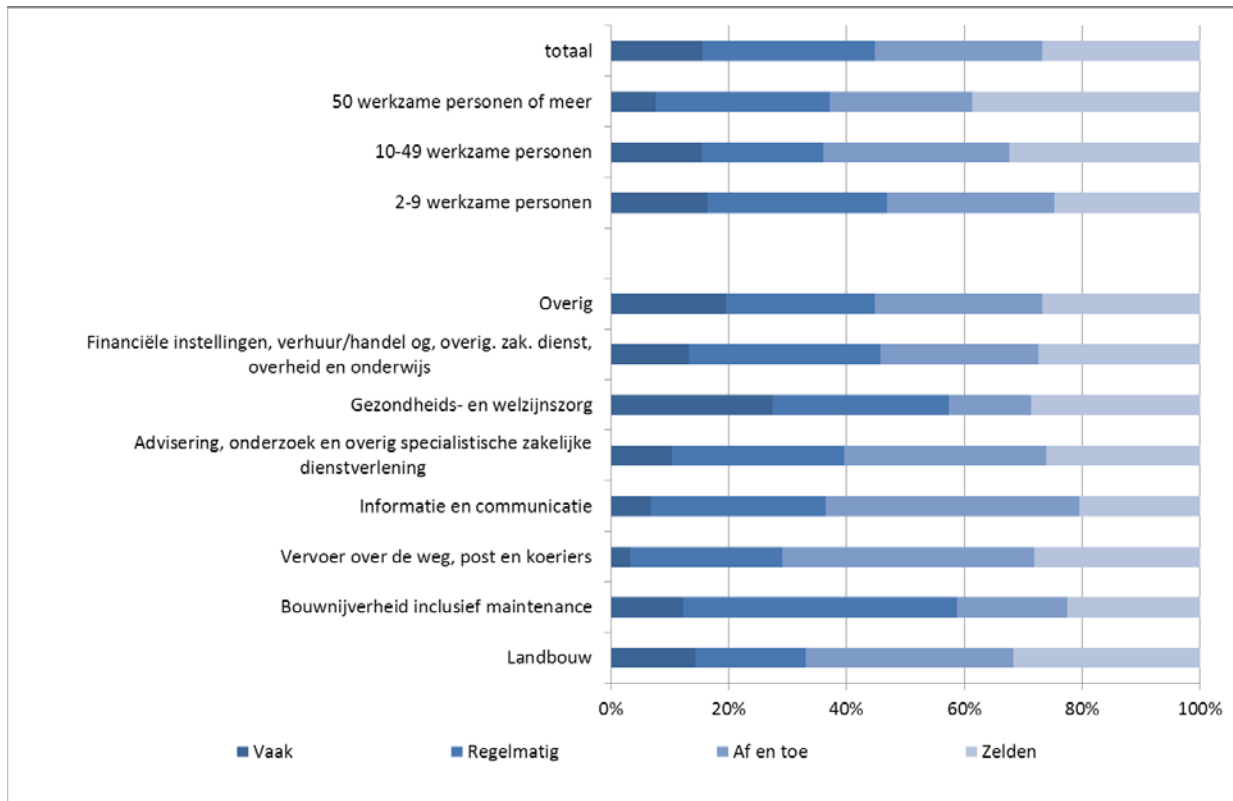
Antwoorden 1 t/m 5 voorlezen.

- 1 Sterk zal toenemen
- 2 Een beetje zal toenemen
- 3 Niet zal veranderen
- 4 Een beetje zal afnemen
- 5 Sterk zal afnemen
- 6 Dat weet ik niet

K PERSOONLIJKE KENMERKEN EN AFSLUITING	
Vraag 75	Voor de statistieken van het onderzoek zou ik graag nog 2 achtergrondvragen willen stellen. In welk jaar bent u geboren? Jaartal:.....
Vraag 76	Wat is uw hoogst genoten opleiding? <i>Als het hoogste schooldiploma in het buitenland is gehaald, dan willen wij weten met welk van de Nederlandse schooldiploma's dat hoogste diploma te vergelijken is.</i> ☐ 0 Geen of ten hoogste lagere school ☐ 1 LBO ☐ 2 VMBO basisberoepsgerichte leerweg ☐ 3 VMBO kaderberoepsgerichte leerweg ☐ 4 VMBO gemengde leerweg ☐ 5 VMBO theoretische leerweg ☐ 6 Mavo of Mulo ☐ 7 MBO-niveau 1 ☐ 8 MBO-niveau 2/3 ☐ 9 MBO-niveau 4 ☐ 10 MBO geen niveau gedefinieerd ☐ 11 Havo, VWO, Gymnasium, HBS ☐ 12 HBO ☐ 13 Wetenschappelijk Onderwijs ☐ 97 Andere opleiding, namelijk ☐ 98 Wil niet zeggen
Vraag 77	Dit was mijn laatste vraag. Heeft u nog vragen of opmerkingen die voor het onderzoek van belang kunnen zijn? ☐ 1 Ja, namelijk ☐ 2 Nee
Vraag 78	Respondenten die interesse hebben in de uitkomsten van het onderzoek, kunnen een digitale kopie van het eindrapport ontvangen. Zou u het eindrapport digitaal willen ontvangen? Uiteraard wordt het eventueel door u verstrekte e-mailadres alleen voor het toesturen van het eindrapport gebruikt en niet voor andere doeleinden. ☐ 1 Ja, e-mailadres..... ☐ 2 Nee
Vraag 79	Ik wil u mede namens het Ministerie van Economische Zaken hartelijk bedanken voor de tijd en de moeite die u heeft genomen om mijn vragen te beantwoorden. Nog een prettige dag toegewenst.
Vraag 80	Sekse van de respondent? ☐ 1 Man ☐ 2 Vrouw
L GEGEVENS UIT DE STEEKPROEF	
Vraag 81	Gegevens overnemen uit de steekproef (sector, SBI)

Bijlage 4 Tabellenbijlage

Figuur B4.2.1 Frequentie inzet zzp'ers naar sector en bedrijfsomvang van opdrachtgevers ^{a)}

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

(b) De opdrachtgevers konden meer dan één type werk noemen; gemiddeld is 1,4 type werk genoemd.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014

Tabel B4.2.1 Inzet zzp'ers naar type werk naar sector en bedrijfsomvang van opdrachtgevers ^{a)}

	Specifieke opdrachten of projecten	Onder steunende of facilitaire activiteiten	Seizoens gebonden activiteiten	Dagelijks productie werk of kern activiteiten van het bedrijf	totaal (t.o.v. aantal antwoorden)	totaal (t.o.v. aantal cases)
Sector						
Landbouw	70%	32%	41%	21%	100%	165%
Bouwnijverheid (inclusief maintenance)	56%	26%	14%	53%	100%	149%
Vervoer over de weg, post en koeriers	38%	26%	12%	48%	100%	124%
Informatie en communicatie	89%	11%	1%	24%	100%	125%
Advisering, onderzoek en overig specialistische zakelijke dienstverlening	63%	49%	1%	8%	100%	122%
Gezondheids- en welzijnszorg	46%	22%	3%	62%	100%	134%
Financiële instellingen, verhuur/handel o.g., overige zak. dienst, overheid en onderwijs	83%	9%	14%	12%	100%	118%
Overig	66%	36%	15%	25%	100%	142%
Bedrijfsomvang						
2-9 werkzame personen	64%	28%	16%	30%	100%	138%
10-49 werkzame personen	70%	33%	12%	27%	100%	142%
50 werkzame personen of meer	79%	27%	9%	29%	100%	144%
Totaal	66%	28%	15%	30%	100%	139%

(a) Bedrijven met 2 werkzame personen of meer. Herwogen resultaten.

(b) De opdrachtgevers konden meer dan één type werk noemen; gemiddeld is 1,4 type werk genoemd.

Bron: SEOR/Mediad Enquête onder opdrachtgevers 2014